

(PROGRAMMI KAVAND)

Programm

„Siseturvalisus 2024–2027“

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil.

PROGRAMMI „SISETURVALISUS 2024–2027“ SISU LÜHIKOKKUVÕTE

Programmi nimetus	Siseturvalisus
Tulemusvaldkond	Siseturvalisus
Valdkonna arengukava	Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
Programmi periood	2024–2027
Tulemusvaldkonna ja programmi eesmärk	Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.
Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma osade teenuste raha selles programmis	Häirekeskus, Kaitsepolitsei, Politsei ja Piirivalveamet, Päästeamet, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia ja arenduskeskus
Kaasvastutajad või teised partnerid, kes aitavad programmi eesmärkide saavutamisele kaasa, kuid ei planeeri oma teenuste raha selles programmis	<p>Avalik sektor: Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Kliimaministeerium, Kultuuriministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Terviseamet, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Tervise Arengu Instituut, Haigekassa, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Transpordiamet, Välisluureamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Riigi Infosüsteemide Keskus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Rahapesu Andmebüroo, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Kaitsevägi, Kaitsepolitsei, Finantsinspeksioon, Raviamet, Registrateerimine ja Infosüsteemide Keskus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, Kaitseväge Akadeemia, Keskkonnaamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon, SA Archimedes, SA Innove, Startup Estonia, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eeskätt maakondlikud arendusorganisatsioonid)</p> <p>Kolmas sektor: küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlike Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ). Töötajate, töandjate jm katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid ning teised rahvastikuhalduse teema sotsiaalpartnerid</p> <p>Erasektor: elutähtsat teenust ja veebi majutust osutavad ettevõtjad, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted</p>

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil. **Programmi eesmärgi täitmiseks on kavandatud viis meetet:**

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Kiire ja asjatundlik abi

Kindel sisejulgeolek

Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

Tark ja innovaatiline siseturvalisus

SISUKORD

1. PROGRAMMI EESMÄRK, MÕÕDIKUD JA EELARVE 6

Programmi eesmärk	6
Programmi mõõdikud	6
Programmi eelarve	7

2. OLUKORRA ANALÜÜS 8

3. PÕHIMÕTTED, MILLEGA ARVESTADA PROGRAMMI TEGEVUSTE KAVANDAMISEL JA ELLUVIIMISEL 12

4. KESKSED LAHENDAMIST VAJAVAD PROBLEEMID JA PROGRAMMI OLULISEMA MÕJUGA TEGEVUSED AASTATEL 2024–2027 13

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE 15

Meetme mõõdikud	16
Olukorra analüüs	16
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	20

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.1. ÕNNETUSTE, SÜÜTEGUDE JA VARAKAHJUDE ENNETAMINE 21

Eesmärk	21
Mõõdikud	21
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	23
Võimekus 1.1.1. Ennetuspoliitika tõhustamine	24
Võimekus 1.1.2. Ohtude ja varakahju ennetamine	27
Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine	28
Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud	30

ALAMEEDE, EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.2. SISETURVALISUSE VABATAHTLIKE KAASAMINE 32

Eesmärk	32
Mõõdikud	32
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	32
Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine	33

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.3. TURVALISE KESKKONNA KUJUNDAMINE 34

Eesmärk	34
Mõõdikud	34
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	35
Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda	35
Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks	35
Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis	36
Võimekus 1.3.4. Era- ja kolmanda sektori	

kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest	37
--	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.4. TEGEVUS- JA RELVALUBADE VÄLJAANDMINE 38

Eesmärk	38
Mõõdikud	38
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	38
Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine	39

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI 40

Meetme mõõdikud	41
Olukorra analüüs	41
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	45

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.1. HÄDAABI- JA INFOTEADETE VASTUVÕTMINE NING ABI VÄLJASAATMINE 46

Eesmärk	46
Mõõdikud	46
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	46
Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine	47
Võimekus 2.1.2. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine	48

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.2. AVALIKU KORRA TAGAMINE 49

Eesmärk	49
Mõõdikud	49
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	49
Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine	50
Võimekus 2.2.2. Isikute kinnipidamine	50

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.3. DEMINEERIMINE 51

Eesmärk	51
Mõõdikud	51
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	51
Võimekus 2.3.1. Demineerimine	51

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.4. PÄÄSTMINE MAISMAAL JA SISEVEEKOGUDEL 52

Eesmärk	52
Mõõdikud	52
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	52
Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel	53

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.5. ABI OSUTAMINE EESTI PÄÄSTEPIIRKONNAS 54

Eesmärk	54
Möödikud	54
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	54
Võimekus 2.5.1. Lennu- ja merepääste	55

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.6. SÜÜTEOMENETLUSE TÕHUSTAMINE 57

Eesmärk	57
Möödikud	57
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	57
Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine	58
Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine	58
Võimekus 2.6.3. Digitaalkriminalistika arendamine	59
Võimekus 2.6.4. Kriminalistika arendamine	60

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK 60

Meetme möödikud	61
Olukorra analüüs	62
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	71

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.1. PÕHISEADUSLIKU KORRA TAGAMINE 72

Eesmärk	72
Möödikud	72
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	72
Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine	73
Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine	74
Võimekus 3.1.3. CBRN sündmused	76
Võimekus 3.1.4. Vastuluure ja riigisaladuse kaitse	76
Võimekus 3.1.5. Küberjulgeoleku tagamine	77
Võimekus 3.1.6. Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerksuse suurendamine	77

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.2. RASKE JA ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE VASTANE VÕITLUS 79

Eesmärk	79
Möödikud	79
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	79
Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus	80
Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus	81
Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamine ja tõkestamine	82
Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine	83
Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus	84
Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise, arestimise ja konfiskeerimise võimekus	84
Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine	85
Võimekus 3.2.8. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse toetamine	86

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.3. OBJEKTIVALVE JA ISIKUKAITSE 87

Eesmärk	87
Möödikud ja täpsemad tegevused on esitatud programmi piiratud ligipääsuga dokumendis.	87

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.4. ELANIKKONNAKAITSE, KRIISIDEKS VALMISOLEK JA NENDE LAHENDAMINE 88

Eesmärk	88
Möödikud	88
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	88
Võimekus 3.4.1. Olukorrateadlikkuse tagamine	89
Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine	89

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.5. PIIRIHALDUS 91

Eesmärk	91
Möödikud	91
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	91
Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö	92

MEEDE 4. EESTI ARENGUT TOETAV KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHOLDUSPOLIITIKA 94

Meetme möödikud	95
Olukorra analüüs	95
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	102

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.1. RÄNDE- JA KODAKONDSUSPOLIITIKA KUJUNDAMINE NING ELLUVIIMINE 103

Eesmärk	103
Möödikud	103
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	103
Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine	104
Võimekus 4.1.2. Rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine	104
Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine	105
Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel	105
Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine	106
Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine	107
Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine	109
Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine	110

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.2.	
MIGRATSIOONIJÄRELEVALVE	111
Eesmärk	111
Mõõdikud	111
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	111
Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine	112
ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.3. ISIKUTE TÕSIKINDEL TUVASTAMINE JA DOKUMENTIDE VÄLJA ANDMINE	
113	113
Eesmärk	113
Mõõdikud	113
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	113
Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine	114
MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS	
116	116
Meetme mõõdikud	117
Olukorra analüüs	117
ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.1. TASEMEÕPE JA TÄIENDUSKOOLITUS SISEKAITSEAKADEEMIAS	
120	120

Eesmärk	120
Mõõdikud	120
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	120
Võimekus 5.1.1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias	121

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.2. SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUS-, ARENDUS- JA INNOVATSIOONITEGEVUS	
122	122

Eesmärk	122
Mõõdikud	122
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	122
Võimekus 5.2.1. Sisekaitseakadeemia kui siseturvalisuse valdkonna kompetentsikeskus	123

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.3. IKT TEENUSTE PAKKUMINE SIM VALITSEMISALAST VÄLJAPOOLE	
124	124

Eesmärk	124
Meetme mõõdikud	124
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	124

4. PROGRAMMI JUHTIMISKORRALDUS 125

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest	125
Poolte rollid probleemide lahendamisel	125
Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega	126

1. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk

Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Programmi mõõdikud

	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	92% (92%)	≥ 92% (-)	≥ 94% (90%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks Eestis									Standard Eurobaromeeter
- kuritegevust,	≤ 3% (1%)	≤ 3% (1%)	≤ 3% (1%)	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	
- sisserännet,	≤ 12% (15%)	≤ 12% (8%)	≤ 12% (10%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- terrorismi	≤ 1% (0%)	≤ 1% (0%)	≤ 1% (1%)	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse tagamise kaasatud elanike osakaal	17% (17%)	> 17% (-)	≥ 20% (27%)	≥ 20%	≥ 25%	≥ 25%	≥ 25%	≥ 25%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:									Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsus uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	≥ 89% (91%)	≥ 89% (86%)	≥ 89% (84%)	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	≥ 97% (95%)	≥ 97% (95%)	≥ 97% (93%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	≥ 94% (93%)	≥ 94% (94%)	≥ 94% (93%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	
Vigastussurmade arv ¹	< 680 (768)	< 670 (796)	< 660 (825)	< 650	< 640	< 630	< 620	< 610	Statistikaamet

¹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arve, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele vigastuste liikidele nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele.

Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide osas. Antud mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõud on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus (eurodes)	2024	2025	2026	2027
MEEDE 1: Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine				
Programmi tegevus 1.1: Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine	13 652 424	13 614 768	13 591 054	13 563 011
Programmi tegevus 1.2: Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine	4 314 681	4 300 290	3 955 822	3 947 771
Programmi tegevus 1.3: Turvalise keskkonna kujundamine	16 265 182	16 194 742	16 177 225	16 124 505
Programmi tegevus 1.4: Tegevus- ja relvalubade väljaandmine	2 283 145	2 286 260	2 293 742	2 297 011
MEEDE 2: Kiire ja asjatundlik abi				
Programmi tegevus 2.1: Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine	11 700 920	11 675 281	11 689 111	11 649 587
Programmi tegevus 2.2: Avaliku korra tagamine	75 106 665	74 257 350	72 762 868	72 406 095
Programmi tegevus 2.3: Demineerimine	4 558 620	4 519 760	4 514 968	4 533 313
Programmi tegevus 2.4: Päästmine maismaal ja siseveekogudel	85 363 065	84 437 276	83 728 795	84 826 420
Programmi tegevus 2.5: Abi osutamine Eesti päästepiirkonnas	15 911 585	15 456 682	14 391 079	13 939 350
Programmi tegevus 2.6: Süüteomenetluse tõhustamine	43 283 585	42 611 323	42 540 819	42 268 070
MEEDE 3: Kindel sisejulgeolek				
Programmi tegevus 3.1: Põhiseadusliku korra tagamine	43 664 510	43 742 181	43 193 424	43 152 705
Programmi tegevus 3.2: Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	41 060 203	41 612 791	41 706 800	42 238 585
Programmi tegevus 3.3: Objektivalve ja isikukaitse	9 865 161	9 787 342	9 035 343	9 021 545
Programmi tegevus 3.4: Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja kriiside lahendamine	4 074 430	4 062 764	4 032 399	4 031 887
Programmi tegevus 3.5: Piirihaldus	55 384 892	59 023 241	53 441 831	48 377 035
MEEDE 4: Eesti arengut toetav kodakondsus- rände- ja identiteedihalduspoliitika				
Programmi tegevus 4.1: Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine	10 817 670	10 710 136	9 599 455	9 464 612
Programmi tegevus 4.2: Migratsioonijärelevalve	7 295 191	7 255 067	6 873 782	6 744 506
Programmi tegevus 4.3: Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine	19 639 813	19 957 234	19 721 665	18 997 511
MEEDE 5: Tark ja innovaatiline siseturvalisus				
Programmi tegevus 5.1: Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias	22 910 477	26 090 908	26 463 936	25 713 364
Programmi tegevus 5.2: Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus	2 748 543	1 814 827	1 033 119	1 026 219
Programmi tegevus 5.3: IKT teenuste pakkumine SIMi valitsemisalast väljapoole	1 999 461	1 777 271	1 713 719	1 708 857
KOKKU	509 659 412	513 126 939	499 945 276	493 500 052

■

2. Olukorra analüüs²

Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt

2020. aastal leidis 92% küsitlusele vastanutest, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2022. aastal 90%.³ Eestit turvaliseks riigiks pidajate osakaal on seega veidi langenud, aga arvestades muutunud julgeolekuolukorda, võib seda pidada pigem heaks tulemuseks, mis peegeldab suurt usaldust Eesti julgeoleku- ja siseturvalisuse asutuste vastu.

Nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust üheks peamiseks probleemiks, millega riik peaks tegelema, jäi 2022. aastal samaks nagu kahel eelneval aastal (1%). Kõige olulisemateks riigi ees seisvateks probleemideks peeti hinnatõusu, inflatsiooni ja elukallidust (64%), energiaga varustatust (49%) ning rahvusvahelist olukorda (23%).⁴ 2022. aastal registreeriti 25 663 kuritegu, mis on 1,2% vähem kui aasta varem.⁵ Varasemast rohkem registreeriti varguseid, sealjuures enim sagesid need kaubandusettevõtetest. Erinevate küberkuritegude kasvutrend aga peatus.⁶

2022. aasta oli Ukraina sõja mõjudega toimetuleku aasta. Ka edaspidi on hädavajalik ühiskonna ühtsus ja valmisolek kriisideks ning asutustevaheline toimiv koostöö

Sisejulgeolekut mõjutas eelkõige 2022. aasta veebruaris alanud Vene vägede täiemahuline sissetung ja sõda Ukraina vastu. Ukraina sõja mõjudega toimetulekuks ja Eesti julgeoleku kindlustamiseks on astutud juba mitmeid lisasamme, kuid need teemad on kahtlemata ka järgmistel aastatel prioriteet.

Siseturvalisuse asutuste jaoks tähendas Ukraina sõja mõjudega toimetulek juhtrolli võtmist. Valitsuse otsusega pandi **sõjapõgenike vastuvõtmist** koordineerima Siseministeerium ning asutuste tasandil Politsei- ja Piirivalveamet. Samuti oli oluline Päästeameti, Häirekeskuse ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (SMIT) roll. Näiteks, Häirekeskuse riigiinfo telefon 1247 oli kiiresti valmis inimesi aitama Ukraina ja

sõjapõgenikega seotud küsimustes ning Päästeamet koordineeris Ukraina sõjapõgenikke aitavate vabatahtlike tegevust ja regionaalsete kriisikomisjonide kaudu kohalike omavalitsuste tegevust. Samuti aitasid erinevad innovaatilised lahendused tegeleda SMITi eestvedamisel paremini ja kiiremini sõjapõgenikega seotud väljakutsetega. Loodi ka vastuvõtu- ja registreerimispunktid ning infomaterjalid ja teavitussüsteem sõjapõgenike Eestis viibimise ja abistamise võimaluste kohta.

Eesti jaoks enneolematult suure põgenike hulgaga on kaasnenud palju proovikive, kuid oleme suutnud olukorraga kiiresti kohaneda. Eestisse on saabunud üle 110 000 ukrainlase, kellest ligi 60 000 on avaldanud soovi Eestisse jääda. Siseministeeriumi eestvedamisel on hakanud ametkonnad paremini koos tegutsema, ning mis kõige olulisem, Eesti ühiskond toetab endiselt Ukrainat ja abistab sõjapõgenikke. Kuigi praegu on sõjapõgenike koordineerimise roll antud üle Sotsiaalministeeriumile ja eestvedaja on Sotsiaalkindlustusamet, on Siseministeeriumi valitsemisalal jätkuvalt roll sõjapõgenikega seotud töövoogudes.

Venemaa tegevuse pidurdamisel ja Eesti julgeoleku tagamisel oli eelmisel aastal mitmeid olulisi ja märgilise tähendusega arenguid: Venemaa propagandatelekanalite sulgemine, Venemaalt piiriülese liikumise minimeerimine, Venemaa ja Valgevene e-residentide juurdekasvu peatamine, erinevad sanktsioonid, relvaseaduse muudatused ja palju muud. Kindlasti on olulised ka okupatsioonimonumentide teisaldamine ja tegevused õiguskeskkonna parendamiseks, et luua näiteks selgem olukord okupatsioonirežiimide sümbolika ja monumentide teisaldamiseks.

Viimased aastad on näidanud, et on tarvis parandada kriisidega toimetulekut nii riiklikul, kohalike omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igaühel on kriisis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma valdkonna kriise oskuslikult juhtima. 2021. aasta uuringu järgi on 77% kohalikest omavalitsustest saavutanud kriisideks

² Olukorra analüüsis on aluseks võetud 2022. aasta tulemusaruanne. Järgmine tulemusaruanne ja siseturvalisuse olukorra analüüs valmib 2024. aasta esimeses kvartalis ning lisatakse veebilehele www.siseministeerium.ee/stak2030.

³ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018, 2020 ja 2022.

⁴ Flash Eurobarometer 97. Public opinion in the EU regions; <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2693>.

⁵ Justiitsministeerium. „Kuritegevus Eestis 2022“: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022>.

⁶ Politsei- ja Piirivalveameti andmed.

valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku taseme.⁷ 2022. aastal seda uuringut läbi ei viidud, kuid võib eeldada, et tänu sihistatud tegevustele valmisolek paranes. Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeksi keskmine tulemus näitab, et elanike valmisolek on jäänud samale tasemele nagu 2019. aastal (45). Sellest saab järeldada, et vaja on panna enam rõhku koolitustele ja erinevatele ennetustegevustele, et parandada inimeste teadlikkust ja oskusi.⁸

Murekohtade leevendamiseks on eelnenud aastatel tegeletud ja Siseministeeriumi valitsemisala vastutusvaldkondades on tulevate aastate prioriteetid järgmised: idapiiri täies ulatuses väljaehitamine; sisserändeks valmisoleku suurendamine; sihistatud tegevus kriisideks valmisoleku, sh elanikkonnakaitse parandamisel; riigi strateegilise autonoomsuse kaitsmine, hübriidohtude ja välismõjutuste ennetamine ja tõkestamine ning desinformatsiooni ja vaenuliku mõjutustegevuse tõkestamine.

Siseturvalisuse asutusi usaldatakse, kuid piisava ja motiveeritud personali tagamiseks on vaja väärilist töötasu ja suuremas mahus väljaõpet

Reageerivate asutuste tööd kergendab inimeste usaldus nende vastu. 2022. aastal usaldas Päästeametit 93%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 84% küsitlusele vastanutest – need on endiselt kolm kõige rohkem usaldatud asutust Eestis.

Siseturvalisuse teenuste pakkumisel on oluline, et meie turvalisuse tagajad saaksid oma töö eest väärilist tasu. Riigieelarve läbirääkimistel on siseministri üks prioriteete olnud juba aastaid saada palgatõusuks lisaraha. **2022. aastal suunati eesliini töötajate palgatõusuks 11,7 miljonit eurot.** Päästjate miinimumpalk tõusis 12% ning eesliini politseiametnike ja Häirekeskuse päästekorraldajate oma ligi 5%. **Siseministeeriumi valitsemisala palgatõusuks suunatakse 2023. aastal üle 50 miljoni euro,** mis võimaldab tõsta päästjate miinimumpalga 1620 euroni, politseinike oma 1849 euroni ja päästekorraldajate oma 1631 euroni. Ka Sisekaitseakadeemia palgafond suureneb oluliselt ja õpetajatele on võimalik tagada 25% palgakasv sarnaselt muu haridusvaldkonnaga. **Need positiivsed arengud ei taga aga veel eesmärki, et politseinike ja päästjate miinimumpalk võrduks 1,2-kordse Eesti**

keskmise palgaga. Lähtudes politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ja töötasu analüüsist on järgmistel aastatel jätkuvalt **väljakutse pakkuda väärilist töötasu, et tagada piisav arv töötajaid ja rahastada vajalik mahus uute töötajate väljaõpet.** Siseturvalisuse valdkonna teenistujate arv on alates 2008. aastast vähenenud 18% ning paljud siseturvalisuse valdkonna töötajad on jõudmas pensioniikka, mistõttu on vaja suunata senisest rohkem raha näiteks politseinike ja päästjate väljaõppesse, et hoida ära üha suurenev eesliini töötajate puudujääk. Arvestama peab ka sellega, et Eesti elanikkond on sõjapõgenike tõttu umbes 5% suurenenud ning see seab samuti ootused siseturvalisuse teenustele ja valdkonna töötajate arvule.

Arvutuste järgi toob Päästeamet oma tegevusega ühiskonnale tulu aastas miljard eurot ning Politsei- ja Piirivalveamet 867 miljonit eurot. Seega ületab siseturvalisuse asutuste panus ühiskonda mitu korda neile riigieelarvest eraldatavat raha.

Lisaks reageerivatele asutustele on oluline inimeste enda roll Eesti turvalisena hoidmisel

Inimesed teadvustavad nende enda rolli olulisust ja enamik on veendunud, et nad peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2022. aastal 90%). Selleks on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes kui ka ise vastutustundlikult käitudes.

Vabatahtlikke lisandus päästjate ja merepäästjate ridadesse, kuid ka riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Abipolitseinike arv vähenes aga 6%, kusjuures 29% lahkunud abipolitseinikest asusid tööle politseiametnikena. Edaspidi on kavas tegeleda **siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise, aga teisalt ka enam vabatahtliku tegevuse mitmekesistamise** ja olemasolevatele vabatahtlikele sobivate osalusvõimaluste pakkumisega. Samuti on prioriteet arendada **kriisirohliga vabatahtlikke.**

Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu

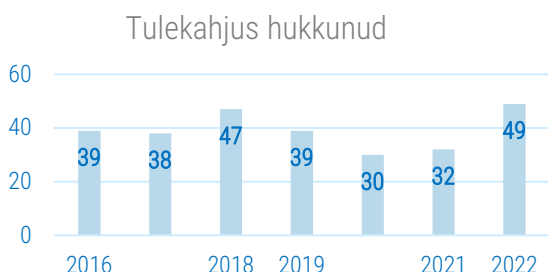
Suur osa õnnetusi ja vigastussurmasid juhtub vale käitumise tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine.

2022. aastal **hukkus tulekahjus** 49 inimest (2021. aastal 32), kellest 32 olid mehed. Kõige

⁷ Kohalike omavalitsuste kriisideks valmisoleku indeksuuring 2021.

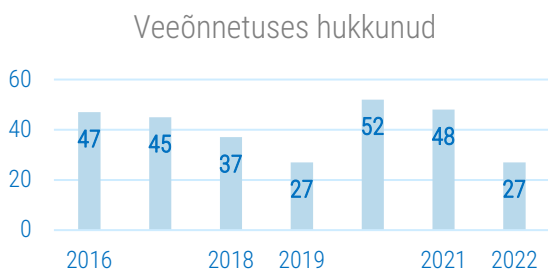
⁸ Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeks 2021.

sagedasem tulekahju põhjus oli hooletu suitsetamine. Toimiv suitsuandur oli olemas üheksas kodus, kus toimus traagilise lõpuga tulekahju. Pooltel tulekahjus hukkunutest esinesid terviseprobleemid, millest levinuim oli liikumispuue. See ilmestab, et edaspidi tasub kodunõustamist sihistada enam näiteks liikumispuudega eakatele.

Joonis. Tulekahjus hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet)

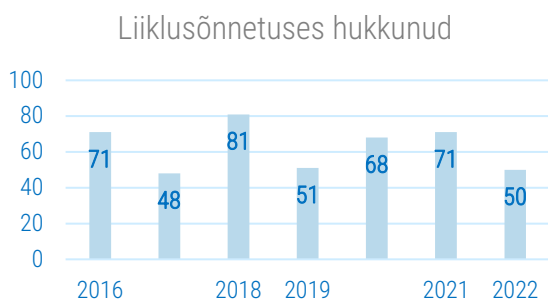
Veeõnnetuses hukkus 2022. aastal 27 inimest, mis on oluliselt vähem kui 2021. aastal. Uppunutest 24 olid mehed ja 19 uppunut olid joobes või joobe-kahtlusega.

Joonis. Veeõnnetuses hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet)

Võrreldes 2021. aastaga hukkus oluliselt vähem inimesi suplemisel, vettehüppel ja kalastamisel. Sellele aitab kaasa Päästeameti sihistatud ennetustegevus.

Liiklusõnnetuses sai vigastada 2021. aastaga võrreldes 8% rohkem inimesi, kuid hukkunuid oli vähem (2021. aastal 71 ja 2022. aastal 50).

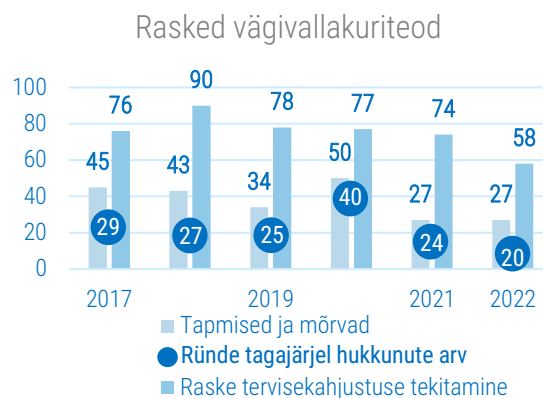

Joonis. Liiklusõnnetuses hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet)

Sarnaselt 2021. aastale oli kergliikurijuhtide osalusel toimunud inimkannatanuga õnnetusi rohkem, kuid sellistes õnnetustes on hukkunute arv olnud minimaalne. Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhi põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2022. aastal 7% vähem kui 2021. aastal (2021. aastal 122 ja 2022. aastal 113).

Tapmisi ja mõrvu registreeriti 2022. aastal sama palju kui 2021. aastal, raskete tervisekahjustuste tekitamist 12 võrra vähem. Ründe tagajärjel sai surma aga kõige vähem inimesi alates taasiseseisvumisest: 20. Vähemalt 90% tapmistest või mõrvadest pandi toime joobes.

Oma lähedase käe läbi kaotas elu seitse inimest. 2022. aastal vähenes lähisuhtevägivalla juhtumite arv 10%. Sama palju vähem oli ka infoteateid ja registreeriti kuritegusid. Arvatavasti on põhjused väga erinevad, miks on politseile või ohvriabile lähisuhtevägivallast vähem teatatud. Osal juhtudest võivad inimesed olla saanud oma probleemidele sisulise lahenduse, kuid vähesem teatamine võib olla ka tingitud näiteks hirmust tähelepanu ees või usaldamatusest riigi pakutavate abivõimaluste vastu.

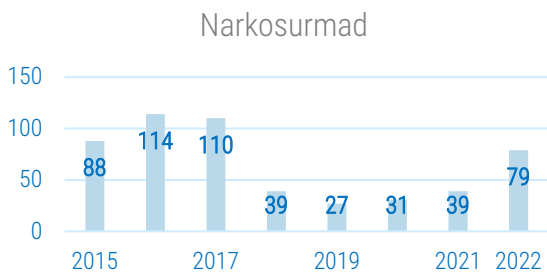

Joonis. Rasked vägivallakuriteod (allikas: Statistikaamet; Justiitsministeerium „Kuritegevus Eestis 2022“)

Kindlasti on vaja neid põhjuseid edaspidi analüüsida ja aidata kaasa sellele, et rohkem inimesi, kes abi vajavad, seda küsiks. Siseministeeriumi valitsemisala võimalused tegeleda lähisuhtevägivalla probleemi juurpõhjustega, näiteks alkoholismiga või puudulike sotsiaalsete oskustega konfliktide lahendamisel, on piiratud ja lahendused eeldavad eri valdkondade koostööd ka edaspidi.

Aastatel 2000–2022 on Eestis **narkootikumide** tõttu surnud 2025 inimest. Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik pidurdus Eestis märkimisväärselt tänu politsei edukale jälitustööle, millega lõpetati 2017. ja 2018. aastal mitme suure

kuritegeliku võrgustiku tegevus. 2022. aastal avaldas negatiivset mõju aga fentanüülide analoogide nitaseenide ehk äärmiselt mürgiste uimastite turule tagasitulek, mis on osaliselt põhjus, miks narkoüledoosidest tingitud surmade arv on kasvanud.

Joonis. Narkosurmad aastatel 2015–2022 (allikas: surma põhjuste register)

Võrreldes 2021. aastaga kahekordistus üledooside arv: esialgsel andmel oli 2022. aastal 79 narkosurma. Suurima osa narkosurmadest põhjustasid sünteetilised opioidid, 14 surma seostatakse kokaïni, MDMA ja amfetamiiniga. Need on ained, mis levivad sageli ööelu ja meelelahutusega, sh noorte ja edukate inimeste seas, kes ei pea end üldiselt ise tarvitajateks. Nendeni on seetõttu keerulisem ennetustöö ja hoiatustega jõuda.

Ukrainas alanud sõda narkoturгу oluliselt ei mõjutanud, küll aga vähendas Eesti-Vene piiri sulgemine mõne narkootikumi levitamist Ida-Virumaal. 2023. aastal võib prognoosida probleemi retseptiravimitega.

2022. aastal jätkati sihistatud ennetusega siseturvalisuse valdkonnas nii erinevate programmide kui ka teavitustegevuste abil. Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad. Tihti on probleemide allikad samad, mistõttu tuleb ennetustööd teha valdkonnaülelset.

Siseturvalisuse teenuste paremaks pakkumiseks investeeriti transportvarasse, kinnisvarasse ja infotehnoloogiasse

2022. aastal parandati Päästeameti ning Politsei- ja Piirivalveameti tehnilist valmisolekut, et paremini sündmustele reageerida. Transportvara investeringuid tehti 2,6 miljoni euro eest. Näiteks korra-kaitse toetamiseks asendati 54 sõidukit, sh 44 patrullisõiduauto. Kriminaalpolitsei toetamiseks asendati üks kriminalistika väikebuss ja piirivalve toetamiseks üks väljasaatmibus.

Uue tehnoloogia katsetamiseks ja keskkonnahoiu suurendamiseks võeti Politsei- ja Piirivalveametis

kasutusele esimene politseitöök kohandatud täiselektriline patrullisõiduk ning logistilise tegevuse tagamiseks täiselektriline väikekaubik. Elektrisõidukite laiapidsema kasutuselevõtmise soodustamiseks alustas Politsei- ja Piirivalveamet esmase laadimistaristu väljaehitamist.

Kriisideks valmisoleku tagamise teenuse toetamiseks võeti Politsei- ja Piirivalveametis kasutusele kaks üle 40 istekohaga reisijateveo bussi. Bussid saadi tasuta Transpordiametilt. Kriisiolukorras toimepidevuse parandamiseks täiendati Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeameti transpordivahendite kütuse hoiustamise ja tankimise võimalusi.

Päästetööde toetamiseks võeti kasutusele senisest väiksemal alusautoplatvormil põhinev tulekustutus- ja päästeauto. Kõrgustest päästetööde toetamiseks renoveeriti kaks tõstukaunit. Keemia-päästevõimekuse parandamiseks võeti kasutusele seitse uut keemiapäästehaagist, millest üks anti üle siseturvalisuse õppeks Sisekaitseakadeemia. Veepäästevõimekuse parandamiseks asendati üks merepäästepat.

Päästetööde valdkonnas asendati 19 mehitamata õhusõidukiplatvormi. Soetuse tulemusena vastavad kõik Päästeameti kasutuses olevad mehitamata õhusõidukid kehtivale Päästeameti mehitamata õhusõidukite kontseptsioonile.

Siseministeriumi valitsemisala kaugseirevõimekuse arendamiseks võeti Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskuses kasutusele uus suure lennuulatuse ja seirevõimekusega mehitamata õhusõiduk.

Infotehnoloogia valdkonna arendustöösse suunati 15,4 miljonit eurot. Olulisemad neist olid rändemenetluse ja identiteedihalduse valdkonnas. Rakendati automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi (ABIS) näovõrdlusteenust, mis aitab ennetada identiteedipettusi. Võeti kasutusele uus tehniline lahendus: isikutuvastus 2.0, mis hõlbusab identiteedi- ja rändemenetlustes isikusamasuse kontrolli. Ukraina sõja alguses loodi kiiresti võimalused ajutise kaitse taotlemiseks ja kaitse pikendamiseks iseteeninduskeskkonnas. Lisaks jõudis lõpule viisaregistri uue versiooni arendus, mis viis viisade taotlemise ja menetluse uuele tasemele. Olulisi arenguid toimus ka kiire abi tagamises ja ressursside paremas planeerimises. Häirekeskus võttis kasutusele valdkonnaülese kriteeriumist lähtuva ohtude hindamise põhimõtte rakenduse. Politsei taktikalise juhtimise andmekogu (KILP) arenduse tulemusena on võimalik

senisest tõhusamalt planeerida ja väljakutsetesse kaasata reageerivaid ressursse, näiteks valmis KILPis lennusalga ressursside planeerimise moodul ja merepäästejuhtumite lahendamise funktsionaalsus. **Digitaliseeriti politseipatrulli täidetav lähisuhtevägivalla infoleht**, mis hõlbustab oluliselt lähisuhtevägivalla juhtumite menetlust ja asutustevahelist infovahetust. See on üks esimesi samme laiemast süüteomenetluse digitaliseerimise tegevuskava elluviimisest.

2022. aastal ei valminud Siseministeeriumi valitsemisalas küll ühtegi uut hoonet, kuid Riigi Kinnisvara ASil oli **töös mitme 2023. aastal valmiva siseturvalisuse hoone ehitamine**: Kiviõli, Ruhnu, Kohtla-Järve ja Elva ühishooned ning Türi komando. Jätkusid 2021. aastal alanud Kaitsepolitseiameti peahoone ehitustööd. **Kokku investeeriti 2022. aastal kinnisvara arendusprojektidesse 45,6 miljonit eurot.** ■

3. Põhimõtted, millega arvestada programmi tegevuste kavandamisel ja elluviimisel

- 1. Turvalisus algab igaühest endast.** Igaühe üksteisest hooliv käitumine loob võimalused ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Turvalisust saab suurendada igaüks, kui parendab enda ja oma lähedaste käitumist. Hädasolija päästmine ei ole pelgalt tema enda asi. Siiski teeb abivajaja teadlikkus ja ettevalmistus, kuidas hädaolukorras toime tulla, tema päästmise kergemaks. Vajaduse korral peab osutama abi ise või edastama teabe õnnetusest professionaalidele. Tähtis on aidata kaasa selle mõtteviisi juurdumisele ning parendada elanike teadmisi ja oskuseid.
- 2. Turvalisuse tagamine on terviklik ja eeldab eri poolte jõupingutusi.** Turvalisus nõuab paljude asutuste ja inimeste ühist panust. Parima tulemuse selle tagamisel annab eri poolte tähelepanu ja pingutus – Siseministeeriumi valitsemisala asutuste asjatundlik tegutsemine, teiste valitsemisalade asjakohane panus, kohalike omavalitsuste, vabariiklike, erasektori ja kogukonnaliikmete sammud oma piirkonnas siseturvalisuse suurendamiseks. See võib tähendada näiteks vabatahtlike, politseinike ja päästjate tööd, elutähtsate teenuste toimepidevust korraldavate asutuste rolli, aga ka inimeste endi valmisolekut võimalikeks hädaolukordadeks jne. Vaja on välja selgitada takistused eesmärkide saavutamisel ja leida, kuidas neid ühiselt kõrvaldada nii siseturvalisuse valdkonna kui ka teiste valdkondade eesmärkide elluviimise abil.
- 3. Kõige mõistlikum on ohte ennetada.** Turvalisuse tagamisel on korraldajatel ja päästjatel oluline roll ja neilt oodatakse vajaduse korral kiiret ja oskuslikku sekkumist. Siiski tuleb

meeles pidada, et õnnetuse korral on kahju inimese elule, tervisele, varale või loodusele juba sündinud. Vaja on saavutada turvalisem ühiskond, kus kogukondlik elu ja keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalla ja muude negatiivsete nähtuste tekkimise juba eos. Tähtis eeldus on kujundada selleks sobivad hoiakud ja oskused, aga ka keskkond, mis soodustaks positiivseid valikuid ja arenguvõimalusi.

- 4. Oluline on jõuda teadmispõhiselt probleemide põhjusteni ja need koostöös lahendada.** Siseturvalisuse tagamisel on vaja välja selgitada probleemide tegelikud põhjused, sh miks ei tunne inimesed endid turvaliselt või miks nad käituvad riskialtalt ega arvesta võimalikku ohtu.
- 5. Probleemide lahendamisel kasutatakse ajakohaseid, mõjusaid, nutikaid ja optimaalseid lahendusi.** Turvalisuse tagamisel ja probleemide lahendamiseks on vajalik leida tõhusaid ja nutikaid lahendusi, kuidas inimeste tööpanust hästi kasutada ja selle kõrval rakendada uuenduslikku tehnoloogiat. Kasutatavate lahenduste mõjususe ja asjakohasuse kriteeriumiks on ka mõistmine, kuidas leida sihtrühmale sobilik lahendus. Selle jaoks tuleb programmi elluviimisel hinnata erinevate tegevuste sobivust sihtrühmadele ja kohandada tegevusi selliselt, et need avaldaks soovitud mõju. Näiteks on eriti oluline tähelepanu pöörata valdkondadele, mille mõõdikute seirel on näha, et sihtrühmade vahel on olulised erinevused (nt meeste ja naiste surmajuhtude erinevus) ja viia ellu tegevusi, mis avaldaksid suurimat mõju. ■

4. Kesksed lahendamist vajavad probleemid ja programmi olulisema mõjuga tegevused aastatel 2024–2027

1. **Siseturvalisuse asutuste reageerimis-suutlikkuseks ning erinevate ohtude, õnnetuste ja kriisidega toimetulekuks ja nende ennetamiseks on vaja ka edaspidi tagada piisavalt palju töötajaid ja väljaõpet.** Siseministeeriumi valitsemisalas on läbi viidud struktuurireformid, mille tulemusel on 13 aastaga vähenenud valitsemisala teenistujate arv 22%. Samal ajal on keskvalitsuse üldine teenistujate arv vähenenud 4%. Tuleb ka arvestada, et igal aastal lahkub teenistusest umbes 675 töötajat ja paljud siseturvalisuse valdkonna töötajad on jõudmas pensioniikka. Turvalisuse tagajate arv ei saa enam väheneda ilma järeleandmisteta ühiskonna turvalisuses. **Seetõttu on oluline, aga keeruline väljakutse tagada motiveeriv ja konkurentsivõimeline palk.** Siseministeeriumi valitsemisala palgafond kasvas 2023. aastal üle 20% ehk enam kui 50 miljonit eurot. Päästjate minimaalne palk tõsteti 1620 euroni, politseinike minimaalne palk 1849 euroni ning päästekorraldajate palk 1631 euroni. Need positiivsed arengud aga ei taga veel eesmärki, et politseinike ja päästjate miinimumpalk oleks võrdne 1,2-kordse Eesti keskmise palgaga. **Lisaks palgale on vaja piisavas mahus õppekohti, kvaliteetset ja moodsat õpet ning häid õppetingsimusi.** 2027. aastaks asendatakse amortiseerunud Tallinna ühiselamud kaasaegse õppe- ja elamis-kompleksiga. Selleks on Vabariigi Valitsus planeerinud 44,4 miljonit eurot. Lisaks on järgmistel aastatel vaja kujundada Väike-Maarja õppekeskusest siseturvalisuse teenistujate taktikalise väljaõppe keskus. Alates 2024. aastast suurendatakse politseiõppekohtade arvu ja uuendatakse sisekaitseõppe koolitussüsteemi. Samuti on vaja laiendada sisekaitseõpet pakkuvate gümnaasiumite hulka.
2. **Kriisivalmidus, sh elanikkonnakaitse, kriisireserv ja varud.** Viimased aastad on näidanud, et on tarvis parandada kriisidega toimetulekut nii riiklikul, kohalike omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igapäev on kriis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma

valdkonna kriise oskuslikult juhtima. Kriisideks valmisolek ja elanikkonnakaitse on riigikaitse lahutamatud osad, seega peavad nendega seotud võimearendus ja pidevad kulud olema kaetud püsirahastusega.

Kriisivalmiduse parandamiseks on järgmistel aastatel vaja teha palju olulise mõjuga arendustöid.

Kiire ohuteavitus – üleriigilise kiire ohuteavituse süsteemi arendamine, mis hõlmab nii sireene, SMS-teavitust kui ka teisi kanaleid.

Ulatuslik evakuatsioon ja varjumine – koostöös kohalike omavalitsuste ja teiste partneritega ulatusliku evakuatsiooni ettevalmistamine ja avalike varjumiskohtade loomine. Kohalike omavalitsuste, ettevõtjate, korteriühistute ja elanike kaasamine, et tagada varjumiskohad elanikele. Arutelu algatamine uusehitistes varjumiskoha loomise nõude üle. Toetusvoor korteriühistutele ja kohalikele omavalitsustele varjumiskohtade loomiseks ja korrastamiseks.

Kohalike omavalitsuste nõustamine, koolitamine ja toetamine kriisideks valmisolekus, toetusmeetme loomine kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse parandamiseks ning kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse läbipaistva ja võrreldava arendamise tagamine. Kohalikele omavalitsustele suunatud koolitused ja kriisiohupäevad.

Eelduste loomine, et iga elanik saaks kriisiparemini hakkama, teaks oma rolli ja oskaks muuta oma kodu kriisikindlamaks. Selleks teavitustegevused, riskikommunikatsioon, õppused ning kodanikualgatuste ja korteriühistute toetamine.

Päästetöö kriisiaegse võimekuse suurendamine üleujutustele ja varingutele reageerimisel, tormikahjustuste kõrvaldamisel ning metsatulekahjude kustutamisel, samuti demineerimis- ja keemiapäästesuutlikkuse parandamine.

Vabatahtlike kaasamine kriiside lahendamisse. Kriisirolliga vabatahtlikud, vabatahtlike kaasamine elanikkonnakaitseks.

Rahvusvahelise koostöö. Elanikkonnakaitse mehhanismi toel võimekuste arendamine, sh erinevates taotlusvoorudes osalemine.

Siseministeriumi valitsemisala toimepidevuse suurendamine kriitiliste teenuste osutamiseks kriisiolukorras.

Olukorrateadlikkuse valdkonna arendamine. Olukorrateadlikkusele lisaks on oluline arendada analüütilist võimekust prognooside ja ühtse ohupildi koostamiseks.

3. **Sisejulgeoleku tugevdamine, sh riigisaladuse kaitse, sanktsioonide järelevalve ja vastuluure.**

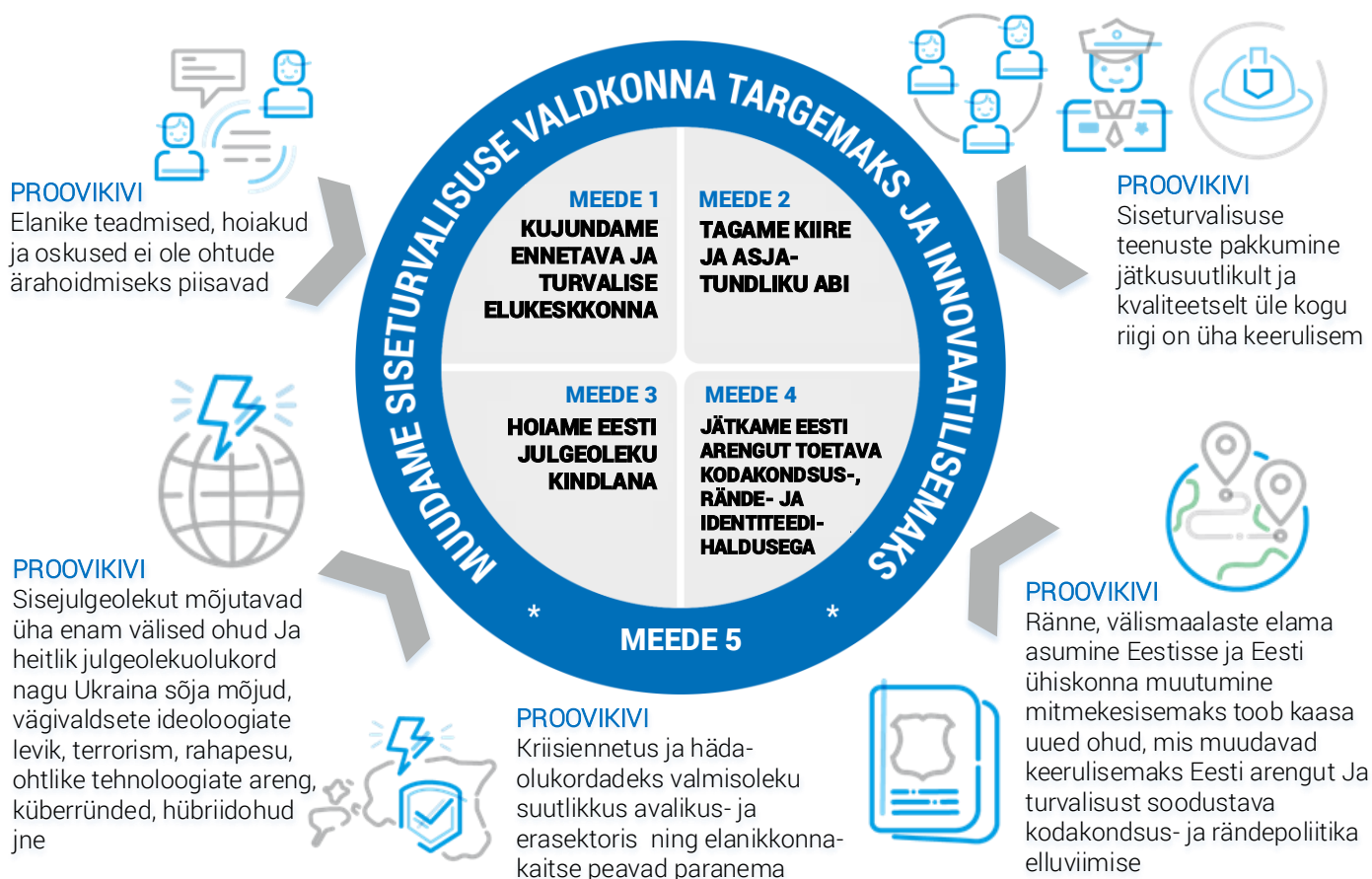
4. **Idapiiri täies ulatuses väljaehitamine.** Kaitstum piir aitab suurendada julgeolekut, tõkestada ebaseaduslikku rännet, inimkaubandust, piiri-ülest kuritegevust ja salakaubavedu. Tegu on märgilise ja olulise sammuga Euroopa julgeoleku jaoks, sest nii on ka kogu Schengeni ruum senisest veelgi turvalisem. Maismaapiiri ehituse tähtaeg on toodud kuni poolteist aastat lähemale: senise 2026. aasta lõpu asemel aastasse 2025. Selleks aga, et see eesmärk täituks, tuleb arvestada ehitushindade

kallinemisega. Vaja on jätkuvalt tegutseda selle nimel, et Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontex) kohalolek oleks Eestis alaline ja suureneks. Eesmärk on, et Eesti piiridel oleks rohkem Frontexi piirivalvureid. Samuti on vajalik töö selle nimel, et Eestisse tuleks Frontexi regionaalseid üksusi ja Sisekaitseakadeemia oleks partner Frontexi ametnike koolitamisel.

Vabariigi Valitsus on planeerinud suunata piiriehitusele täiendava 15,2 miljonit eurot. Koos varem tehtud rahastamisotsustega kujuneb idapiiri maismaaosa väljaehitamiseks umbes 140 miljonit eurot.

5. **Migratsioonijärelevalve tõhustamine.**

6. **IKT jätkusuutlikkuse tagamine, st võimekuse kasvatamine ja säilitamine.** Hulk olulisi riigi infosüsteeme on vanad ja teenuste kvaliteetseks jätkamiseks on vaja neid uuendada. Vaja on suunata senisest enam raha infoturbe tugevdamiseks, sest muutunud julgeolekukord on suurendanud ka meie e-riigi kaitsmise vajadust

MEEDE 1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Meetme eesmärk: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkonnaülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

Meetme kirjeldus: Meede on suunatud turvalise elukeskkonna kujundamisele ja inimeste teadmiste, oskuste, hoiakute ja käitumise mõjutamisele, et vähendada sellega ohte, ohtu sattumist, ning luua eeldused turvalisuseks ja sh turvatundeks. Selleks kujundatakse eri poolte oskusi ja hoiakuid, võimestatakse inimesi ja kogukondi, täpsustatakse eri asutuste, ühingute ja kogukondade rolle ja arendatakse nende vahel koostööd. Eelkõige on tähelepanu all vigastuste ja vigastussurmade (täpsemini liikluses⁹, tulekahjus, uppumise, mürgistuste, sh gaasimürgistuste ning tapmiste ja mõrvade tagajärjel hukkunud või vigastatud), varavastaste süütegude, avaliku korra rikkumiste kahjude ärahoidmine. Samuti käsitletakse vägivalda ennetamist laiemalt.¹⁰

Meede koosneb neljast programmi tegevusest:

1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine
2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine
3. Turvalise keskkonna kujundamine
4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus.

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*): Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Maksu- ja Tolliamet, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Keskkonnaamet, Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve amet, Eesti Pank, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eestkätt maakondlikud arendusorganisatsioonid), vabatahtlikud ühendused, Eesti Haigekassa, Kaitseliit, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted

⁹ Liiklusohutuse valdkonna tegevused on üksikasjalikult kokku lepitud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

¹⁰ Teemat käsitletakse mitmes arengudokumendis, kuid valitsemisalade ülesed kokkulepped on dokumendis „Vägivaldaennetuse kokkulepe 2021–2025“.

Meetme mõõdikud

Meetme mõõdikud	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal	≥ 96% (92%)	≥ 96% (-)	≥ 96% (92%)	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks	> 61% (61%)	> 61% (-)	> 61% (53%)	≥ 65%	≥ 66%	≥ 66%	≥ 66%	≥ 66%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse vabatahtlike arv									
- vabatahtlikud päästjad	≥ 2250 (2163)	≥ 2400 (2319)	≥ 2550 (2426)	≥ 2700	≥ 2900	≥ 3100	≥ 3300	3600	SIM
- vabatahtlikud merepäästjad	≥ 575 (444)	≥ 500 (599)	≥ 550 (645)	≥ 600	≥ 600	≥ 750	≥ 750	≥ 750	
- abipolitseinikud	≥ 1100 (1236)	≥ 1200 (1186)	≥ 1400 (1109)	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- Häirekeskuse vabatahtlikud	(34)	(200)	≥ 170 (247)	≥ 210	≥ 220	≥ 230	≥ 250	≥ 250	
Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks									
- naabrivalves	> 56% (47%)	> 56% (-)	> 56% (49%)	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	> 58%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitseinikuna	> 13% (13%)	> 13% (-)	> 13% (14%)	> 13%	> 13%	> 15%	> 15%	> 15%	
- vabatahtliku päästjana	> 15% (17%)	> 15% (-)	> 15% (19%)	> 15%	> 15%	> 17%	> 17%	> 17%	
- Häirekeskuses	-	-	(15%)	≥ 15%	≥ 15%	≥ 15%	≥ 15%	≥ 15%	
Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus									
- naabrivalve	≥ 78% (77%)	≥ 78% (-)	≥ 78% (74%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 79%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitsei	≥ 78% (75%)	≥ 78% (-)	≥ 78% (73%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 81%	
- vabatahtlik pääste	≥ 87% (84%)	≥ 87% (-)	≥ 87% (83%)	≥ 87%	≥ 87%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	

Olukorra analüüs

Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad.

Tihti on probleemide algallikad samad, mistõttu tuleb ennetustööd teha valdkonnaüleselt. Ennetava ja turvalise elukeskkonna parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõju- samad lahendused.

Süsteemse ja eri valdkondade üleselt koordineeritud ennetustegevusega vältime tegevuste dubleerimist, vähendame vajadust ressurside ja ennetustegevuste järele. Sealjuures on endiselt vajalik, et asutused tegeleksid valdkonnaspetsiifiliste ennetustegevustega nagu näiteks tuleohutusse panustavate kampaaniate ja turvalise seksuaalkäitumise õpetamisega.

Inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel on oluline roll ohtude märkamisel, ennetamisel ning turvalise elukeskkonna kujundamisel.

Hoiakute poolest on eeldused kahjude ärahoidmiseks suuresti olemas. 2022. aastal tehtud avaliku arvamuse uuringu järgi pidas 91% vastanuid oluliseks käituda ohte ennetavalt. Viimase nelja aasta jooksul on inimesed ka ise astunud rohkem samme turvalise elukeskkonna loomiseks. Sealhulgas on kasvanud suitsuanduri (2016. a 90% ja 2022. a 94%), vingugaasianduri (2016. a 13% ja 2022. a 45%) ning enda paigaldatud valveseadmete (2016. a 9% ja 2022. a 18%) omanike osakaal. 2022. aasta uuringu järgi on 46%-l vastajatest turvauks või -lukk ja 47%-l tulekustuti ja/või tulekustutustekk (kuid ainult 28% mitte-eestlastel). 17% elanikest arutanud naabritega oma ümbruskonna turvalisuse teemadel ja 6% on teinud turvalisusega seotud ettepanekuid kohalikule omavalitsusele.

Kuigi enamus inimesi peab oluliseks ohtude ennetamist (95%), siis tunduvalt vähem on neid, kes peavad piisavaks enda valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (2020. a 61% ja 2022. a 53%). **Seega tasub ka edaspidi teha ennetust ja teavitust, mille puhul on oluline sihtgrupipõhine lähenemine (nt lapsed, eakad, erivajadusega inimesed, teise emakeelega inimesed jm).**

Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu¹¹

Suur osa õnnetustest juhtub riskikäitumise tõttu sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine. Oluline probleem, millega arvestada, on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hukkub mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem¹².

Tapmisi ja mõrvu registreeriti 2022. aastal sama palju kui 2021. aastal, raskete tervisekahjustuste tekitamisi 12 võrra vähem. Ründe tagajärjel sai surma aga kõige vähem inimesi alates taasiseseisvumisest (20). Vähemalt 90% tapmistest või mõrvadest pandi toime joobes. Pervägivallaga oli 2022. aastal seotud 7 tapmist ja mõrva. 2022. aastal vähenes lähisuhtevägivalla juhtumite arv

varasema aastaga võrreldes 14%, sealhulgas kuritegusid registreeriti 1% vähem kui aastal 2021. Alaealiste osalusel toimunud lähisuhtevägivalla juhtumite osakaal oli 26% ja jäi seega 2020. aastaga samale tasemele.¹³

Siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse soodustamine on oluline eeldus mõjusaks ennetuseks ja paremaks reageerimiseks¹⁴

Kutseliste teenistujate kõrval on oluline vabatahtlike abi. Ka inimesed teadvustavad nende enda rolli olulisust ja enamik on veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2022. aastal 90%). Selleks on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes, kuid ka ise vastutustundlikult käitudes.

Vabatahtlikke lisandus 2022. aastal päästjate ja merepäästjate ridadesse, kuid ka Riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Abipolitseinike arv vähenes aga 6% – kusjuures 29% lahkunud abipolitseinikest asusid tööle politseiametnikena, mis näitab, et vabatahtlus on üks võimalus mõnes valdkonnas töötajate järelkasvule pisut kaasa aidata.

2021. aastal jõustus eriteenistuste ühtlustamise eelnõu, millega loodi kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon, ees seisab väljakutse, kuidas see süsteem ka päriselt toimima panna. Kriisiroll määratakse abipolitseinikule, kes annab nõusoleku abistada politseid hädaolukorra ohu, hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal.

Vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Samuti on vaja jätkata vabatahtlike tegevuse rahastamisega, nende väljaõppe ja varustuse parandamisega ja tegevust toetava IT-lahenduse arendamisega. 2022. aastal alustati siseturvalisuse vabatahtlike teenuste analüüsi esimese osaga: kaardistati merepäästjate, maapäästjate ja abipolitseinike nii vabatahtlikega seotud kui ka asutuste protsessid, seotud IT lahendused, probleemid ja ootused. 2023 aastal valmib lõplik analüüs ja selle abil saab planeerida edasised tegevused. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks on tunduvalt suurem võrreldes tegeliku

¹¹ Vigastussurmade statistika ja joonised on täpsemalt esitatud esimese peatüki olukorra analüüsis.

¹² Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

¹³ Kuritegevus Eestis 2022. Kättesaadav aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/>

¹⁴ Reageerimist puudutav on kajastatud programmis „Kiire ja asjatundlik abi“

osalemisega. See näitab, et vabatahtliku tegevuse edendamiseks on palju arenguruumi. Inimesed teavad turvalisuse valdkonna vabatahtliku tegevuse organisatsioonidest kõige paremini Kaitseliitu (64%), järgnevad vabatahtlikud päästjad (55%), Naabrivalve (51%), abipolitseinikud (47%), vabatahtlikud merepäästjad (35%). Kõige vähem teatakse vabatahtlikest riigiinfo telefoni 1247 juures. Seega võib lugeda tuntuks heaks eelkõige Kaitseliidu, vabatahtlike päästjate ja Naabrivalve tegevuse puhul¹⁵.

Ka edaspidi on vaja **siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval veel enam tähelepanu pöörata vabatahtliku tegevuse mitmekülgsemaks muutmisele ning sellele, kuidas olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi pakkuda.** Näiteks panustavad vabatahtlikud panustavad pigem reageerimisse, aga vabatahtlike tegevust oleks võimalik aga mitmekesistada, näiteks luua enam võimalusi osaleda ennetustegevustes ja teisi paindlikke võimalusi. Samuti oleks võimalik vabatahtlike päästjate ja abipolitseinike abil tagada parem valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral.

Vabatahtlike tegevuse planeerimisel võib esineda probleeme, kui ei arvestata jätkuvalt sellega, et on inimesi, kes on mitme vabatahtliku tegevusega seotud (näiteks tegutsemas nii abipolitseiniku kui vabatahtliku päästjana). Selleks, et muuta abipolitseinike kaasamist mitmekesisemaks ja paindlikumaks tehti 2022. aastal eeltööks seminare, arutelusid, küsitlusi, analüüsi abipolitseinikuid puudutavat õiguslikku regulatsiooni ning alustati abipolitseiniku seaduse väljatöötamiskavatsuse koostamisega. Tegevused jätkuvad 2023. aastal, kui väljatöötamiskavatsus saadetakse kooskõlastamisele ja alustatakse eelnõu koostamisega. Lisaks püütakse koos tööandjatega leida võimalusi, kuidas vabatahtlike kaasata kriiside lahendamisse, et töökohustused takistaksid vabatahtlike võimalikult vähe.

Teised eeldused turvalise elukeskkonna kujundamiseks ja kahjude vähendamiseks

Elanike teadmiste, hoiakute ja tegevuste kõrval on kahjude vähendamise ja turvalise elukeskkonna kujundamise eelduseks õnnetusi ja süütegusid ennetav ruumikujundus. Samuti on olulised kohalike omavalitsuste, asutuste, ettevõtete ja vabatahtlike piisav suutlikkus ja võimalused turvalisust toetavale elukeskkonnale ja ennetusele kaasa aidata ning teadlikkus kuhu oma tegevusi ja teenuseid suunata. Mitmeid tegevusi nii avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks, vara kaitsmiseks kui ka keskkonna ohutumaks muutmiseks on aasta-aastalt ellu viidud, kuid on võimalusi muuta need mõjusamaks. Sealhulgas on vaja ka edaspidi tegeleda kogukonnakeskse turvalisuse¹⁶ juurutamise ja tugevdamisega. Omavalitused tajuvad turvalisuse valdkonda erinevalt, mistõttu on tegevuste kavandamine ebahõlpsane. Sageli ei nähta ka juba tehtavat tööd turvalisuse kavandamisena (nt ruumiline planeerimine, lastekaitse, liikluskorraldus ja elutähtsate teenuste tagamine). Kui turvalisuse valdkonna tegevusi ei kavandata üle Eesti ühtlaselt, suurendab see eri piirkondade elanike ebavõrdsust. On vaja arvestada, et turvalisusprobleemide lahendamine eeldab eri osaliste koostööd, sh eri teenuste koordineeritud osutamist. Näiteks, läbimõeldud noorsootöö, noorte vabaajavõimaluste mitmekesistamine aitab vähendada noorte sattumist kuritegelikule teele. Ohutuse, heaolu ja tervise teemade asjakohane käsitlus haridusasutustes ning hariduasutuste spetsialistide kompetentside täiendamine aitab kaasa laste käitumisprobleemide ennetusele. Samas mõjutavad rahvastikutrendid, linnastumine ning peale nende ka elanikkonna mõningane mitmekesistumine ja individualistliku elulaadi suurem esiletõus kogukonnakeskset lähenemist, eeskätt **kogukonna mõiste muutumise kaudu.** Jättes loetletud suundumused arvestamata, võivad need pärssida turvalise elukeskkonna loomiseks vajalike tugevate kogukondade teket.

¹⁵ „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2022“

¹⁶ Kogukonnakeskne lähenemine on arusaam ja tööviis, mille kohaselt selgitatakse probleeme välja ja leitakse neile lahendus koos nende rühmadega (kogukondadega), kes on enim puudutatud. Keskkel kohal on kogukondade tunnustamine oluliste osalistena ja nende võimestamine aktiivselt osalema ning elu- ja toimekeskkonda kujundama.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2027

- **Vabatahtliku tegevuse edendamine.** Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval tuleb senisest enam tähelepanu pöörata ka sellele, kuidas olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi pakkuda, neid hoida ja nende võimekust suurendada (nt on vaja vabatahtlike varustust uuendada). Vabatahtlike arvu suurenemine ja vabatahtlikele tegutsemise võimaluste mitmekesistamine eeldab täiendavaid kulusi vabatahtlike kaasamiseks. Samuti on vajalik suurendada vabatahtlikke kaasavate asutuste võimekust vabatahtlike kaasamiseks ja vabatahtlike tegevuse toetamiseks (personalitöö, varustuse haldus, kaasamise koordineerimine jne). Tuleb pakkuda toetavaid IT lahendusi, et lihtsustada tööprotsesse ja korraldada vabatahtlike tööd efektiivsemalt.

Järgmistel aastatel on oluline prioriteet kriisi rolliga vabatahtlike arendamine ja nende valmisoleku tagamine.

- **Sihistatud ennetustegevustega jätkamine ning tulemuslike ennetustegevuste laialdasem kasutuselevõtt, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid.** Tänu sellele muutub mittesoovitud käitumine keerulisemaks ja tervislikud ja turvalised valikud ning vajalikud teenused muutuvad kergemini kättesaadavaks..
- **Kohalike omavalitsuste võimekuse arendamine** turvalise elukeskkonna kujundamisel. Sh turvalisuse tegevusmudeli juurutamine, mille eesmärk on toetada ja suunata turvalise elukeskkonna arendamist kohalikul tasandil. Alates 2023. aastast on omavalitsustel võimalus osaleda Siseministeeriumi korraldatavas turvalisuse arenguprogrammis, mille tegevused kestavad aastani 2027.
- **Erasektori kaasamisega inimeste vastutustunde suurendamine ja ohutussõnumite leviku laiendamine.** Erasektori kaasaabil on kavas suurendada tuleohutute hoonete hulka, kujundada ennetussõnumeid mõjusamateks (näiteks lisada neurouuringud kampaaniate väljatöötamisse).

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Elanike teadmised, hoiakud, oskused ning neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale

Inimesed üldjuhul peavad oluliseks käituda **ohte ennetavalt** (2022. a. uuring).

53% inimesi arvab, et on piisavalt valmis ennast või teisi õnnetuse korral aitama.

Vigastussurmade arv Eestis on 100 000 elaniku kohta oluliselt **suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt**.

Mehi hukub vigastuste tõttu iga aasta ligi 4 korda rohkem.

Suur osa vigastustest ja õnnetustest on tingitud **riskikäitumisest, sh seotud alkoholi tarvitamisega**.

Mitmeid vigastusi ja õnnetusi ei ole võimalik ennetada vaid siseturvalisuse valdkonna meetmetega.

Süütegude toimepanemine on langustrendis, kuid internetis toime pandud kelmussüüteod kasvamas.

Õnnetuste arv on vähenenud valdkondades, kus on tegeletud aktiivse ennetustööga.

Ennetustöö on valdkondade vahel killustunud

Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleeme on seotud ja ennetatavad.

Ennetustööga ei ole jõutud kõigi **vajalike sihtgruppideni**.

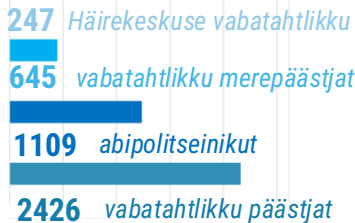
3244 perevägivalda kuritegu.

Vägivallakuritegudest 46% on perevägivalda kuriteod.

4427 vabatahtlikku

Senine vabatahtliku tegevuse korraldus ei taga selle jätkusuutlikkust

Vabatahtlike potentsiaali ei kasutata praegu täielikult

Iga viies 14–49-aastane on huvitatud vabatahtlikuks päästjaks, merepäästjaks või abipolitseinikuks hakkamisest (2022. a. uuring).

Avaliku korra rikkumiste arv pole viimastel aastatel märkimisväärselt muutunud (pigem väheneb).

82% elanikest peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist (2022. a. uuring).

Isiklikku turvalisust ohustavatest olukordadest peavad elanikud kõige tõenäolisemaks **varguse** või **liiklusõnnetuse** ohvriks langemist (27% ja 26%) (2022. a.).

82% elanikest peab turvaliseks avalikel üritustel osalemist (2022. a. uuring).

6% elanikest peab kodu ümbruses suureks probleemiks heakorrastamata avalikku ruumi (2022. a. uuring).

40 relvaluba tunnistati kehtetuks süüteo sooritamise tõttu (2022. a.).

73% inimesi usaldavad turvateenuseid (2022. a.).

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise korraldus ei maanda hetkel piisavalt ebakvaliteetsete teenuste ja relvade valdamisega seotud ohtudega kaasnevaid riske

PROGRAMMI TEGEVUSED

Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

- Ennetuspoliitika tõhustamine
- Ohtude ja varakahju ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine
- Vägivalda ennetamine ja selle riski varajane märkamine
- Vägivalda eest kaitstud kannatanud

Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

- Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Turvalise keskkonna kujundamine

- Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda
- Avaliku ruumi kujundamine ohutult ja turvalist käitumist soodustavaks
- Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis
- Era- ja kolmanda sektori kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

- Tegevuslubade välja andmine
- Relvalubade välja andmine

Alameede ehk programmi tegevus 1.1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

Eesmärk

Valdkonnaülene ennetustöö on muudetud terviklikumaks ja mõjusamaks, sh ennetustegevused on muutunud kättesaadavaks, kvaliteetsemaks, läbiviijate oskused tegevuste planeerimiseks ning elluviimiseks on paranenud. Riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, vabaihenduste ja erasektori koostöös on vähenenud raske tervisekahjustuse või surmaga lõppenud õnnetuste arv, vaimne ja füüsiline vägivald ning vara- ja keskkonnakahjud. Tõhusa teavituse- ja ennetustöö tulemusel on paranenud inimeste oskused ohte ennetada ja neile reageerida.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes nõustuvad, et inimesed peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel	93%	≥ 93% (88%)	≥ 93% (-)	≥ 93% (90%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
KOV-de osakaal, kelle arengukavas on turvalisus eesmärgistatud	32%	(39%)	(51%)	57% (-)	63%	70%	76%	82%	89%	SIM, RaM
Eluhoonete tulekahjude arv	731	< 720 (595)	< 720 (585)	< 720 (547)	< 700	< 700	< 700	< 700	< 700	PÄA
Siseveekogudel toimunud õnnetuste arv	249	< 249 (341)	< 249 (219)	< 249 (71) ¹⁷	< 100	< 100	< 100	< 100	< 100	PÄA
Eesti päästepiirkonnas registreeritud ohuolukordade arv	-	(161)	(230)	(191)	≤ 180	≤ 180	≤ 180	≤ 180	≤ 180	PPA
Eesti päästepiirkonnas registreeritud mereabi juhtumite arv	-	(98)	(105)	(81)	≤ 70	≤ 70	≤ 70	≤ 70	≤ 70	PPA
Eesti merealal hukkunud ja teadmata kadunud inimeste arv	9	4/1	< 4 (8/4)	< 4 (5/3)	< 4	< 4	< 4	< 4	< 4	PPA

¹⁷ Metoodika muutus ja seetõttu ei ole võrreldav eelnenud aastate andmetega.

Tuleohutusala teadlikkuse indeks	59 (2019)	-	-	67 (60)	-	≥ 71	-	-	≥ 71	PÄA
Veeohutuse alase teadlikkuse indeks	67 (2019)	-	≥ 70 (59)	-	≥ 72	-	≥ 80	-	≥ 80	PÄA
Tules hukkunute arv	47	< 50 (30)	< 28 (32)	< 24 (49)	< 20	< 16	< 12	< 12	< 12	PÄA
Veeõnnetustes hukkunute arv	37	< 37 (52)	< 34 (48)	< 31 (27)	< 28	< 24	< 20	< 20	< 20	PÄA
Lapskannatanutega registreeritud seksuaalkuriteod ¹⁸	505	≥ 505 (479)	≥ 505 (663)	≥ 505 (-)	> 505	> 505	> 505	> 705	> 705	JUM
Perevägivalda tõttu hukkunute arv	10	< 10 (16)	< 10 (3)	< 10 (7)	< 10	< 10	< 5	< 5	< 5	JUM
Korduva lähisuhtevägivalda ohvrite osakaal registreeritud lähisuhtevägivalda kuritegudes	20%	< 20% (26%)	< 20% (13%)	< 20% (19%)	< 15%	< 10%	< 10%	< 9%	< 9%	PPA
Registreeritud varavastaste kuritegude arv	10 490	< 10 400 (9955)	< 10 000 (11551)	< 10 000 (11846)	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	JUM
Registreeritud varguste arv	7403	< 7400 (6863)	< 7000 (7513)	< 7000 (8027)	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	JUM
Naabrivalvega liitunud piirkondade arv	554	> 590 (571)	> 630 (589)	> 650 (580)	> 700	> 700	> 700	> 700	> 700	Eesti Naabrivalve
Heas tuleohutusalasises seisukorras olevate ehitiste osakaal kontrollitud ehitistest	21%	≥ 31% (48%)	≥ 36% (43%)	≥ 41% (28%)	≥ 46%	≥ 51%	≥ 56%	≥ 56%	≥ 56%	PÄA
Tuleohutusalaselt kontrollitud ehitiste arv	6756	≥ 7200 (6460)	≥ 8000 (7820)	≥ 8000 (7768)	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	PÄA
Tulekahjude varakahju	13 117 132	< 13 117 132 (6 708 797)	< 13 117 132 (13 589 899)	< 13 117 132 (12 514 733)	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	PÄA
Inimeste osakaal, kes on viimase aasta jooksul kasutanud ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.	-	75% (75%)	> 75% (-)	> 75% (78%)	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	SIM, siseturvalisuse, avaliku arvamuse uuring

¹⁸ See on väga varjatud kuriteoliik, mistõttu on esmalt eesmärk avastada neid rohkem.

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: ennetuse teenus, elanikkonna tuleohutuse teadlikkuse teenus, elanikkonna veeohutuse teadlikkuse teenus, ennetuspoliitika kujundamise teenus, vägivalla vähendamise poliitika kujundamise teenus.

Programmi tegevuse elluviimiseks toetatakse turvalisuse tagamiseks **terviklikumat ja igaühe panusel põhinevat valdkonnaülest ennetustööd**. 21. aprillil 2021 otsustati luua uus ühine valdkonnaülese ennetuse valitsuskomisjon nimetusega „ennetusnõukogu“ eesmärgiga panna paika ühised valdkonnaülese ennetuse arendamise alused koos tegevuskavaga, millega juhtida erinevate valdkondade vahelist koostööd. Selle jaoks lepitakse kokku selged vastutajad riiklikul ja kohalikul tasandil, ennetustegevusi viiakse ellu andmepõhiselt ning tulemusi mõõdetakse. Rakendatakse ennetustegevusi nii kooli, kogukonna kui perekonna tasandil, et parandada elanike teadmisi, oskusi ja hoiakuid riskikäitumise ennetamisel. Sealjuures hinnatakse ennetustegevuste mõju ja loobutakse tegevustest, mis tulemusi ei anna.

Kohaliku tasandi rolli tugevdamiseks turvalise elukeskkonna loojana pakub Siseministeerium järgnevatel aastatel KOV-idele võimaluse osaleda turvalisuse arenguprogrammis, mille eesmärk on muuta turvalisuse valdkonna kavandamine tõhusamaks. Siseministeeriumi tugi hõlmab nõustamist, regulaarseid arengupäevi, pädevuse suurendamist, konkreetseid töömeetodeid ning ressursse tegevuste planeerimiseks ja elluviimiseks. Toetatavate tegevuste eesmärk turvalisuse tegevusmudeli rakendamisel on aidata kohaliku tasandi juhtidel ja valdkonnapetsialistidel omandada paremaid oskusi, töövahendeid ja -meetodeid, et aidata vähendada õnnetusi ja õigusrikkumisi ning ennetada ja lahendada laste riskikäitumist. Töövahenditena luuakse kohalikul tasandil kasutamiseks püsivad koostöömudel ja sekkumine riskikäitumisega noorte toetamiseks ning alkoholi kahjude vähendamiseks. Jätkatakse üleriigilist ja maakonna tasandi võrgustikutööd heade kogemuste vahetamiseks turvalisuse suurendamisel ning kohalike omavalitsuste turvalisuse valdkonna tegevuste toetamiseks. Toetatakse ja arendatakse kohaliku tasandi võrgustikutööd igaühe panusel põhineva kogukondliku turvalisuse loomiseks.

Ohutusega tegelevate asutuste andmevahetuse parandamiseks tõhustavad asutused omavahelist koostööd. Andmete vahetus on oluline otsustusprotsessides sihitatud ennetustegevuste planeerimiseks. Vajalik on suurendada ka väljapool Siseministeeriumi haldusala olevate asutustega süsteemset andmete vahetamist. Ainult kokkulepitud ja väljatöötud ning õiguses kajastatud andmete vahetamise protseduur tagab õige info jõudmise õigete inimesteni.

Inimkannatanutega õnnetuste vähendamiseks tegeletakse **ohtude ennetamise ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamisega**. Viiakse ellu erinevaid teavitustegevusi turva- ja ohutusnõuete tundmise parandamiseks ja ennetusabinõude kasutamise suurendamiseks (sihtrühmaks nii kogukonnad kui hooneomanikud sh korteriühistud). Luuakse ehitiste riskide hindamiseks süsteem, mis võimaldab arvesse võtta erinevaid ohu parameetreid, et nende üleselt selgitada välja riskid ja kavandada vajalikud ennetamise ja maandamise meetmeid. Tõhustatakse andmete liikumist asutuste vahel meie kodudes tule, gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu vähendamiseks, lisaks jätkatakse õnnetuste tagajärgede ennetamiseks asutuste, aga ka erasektori, koostööd ennetuse ja järelevalve osas; koduses keskkonnas kukkumiste ennetamiseks täpsustatakse kodunõustamistel kasutatavat ankeeti ning jätkatakse asutuste ja ühingute vahelise koostööga, et tagada parem infovahetus ja kiirem jõudmine abivajajani, võimaluse korral suurendatakse Päästeameti rolli kukkumiste ennetustegevuse korraldamisel. Kaitstuma vara ja ohutuma keskkonna loomiseks on samuti olulisel kohal teadmised ja oskused vargusest, lõhkumisest, õnnetusest tulenevate varakahjude vähendamisel. Selleks luuakse elanikkonnale arusaadavaid juhiseid ja koolitatakse erinevaid võrgustikke nt naabrivalvet ja korteriühistuid. Jätkatakse sadamatesse päästevestistendide paigaldamist, millelt saab laenutada veekogule minnes päästevesti. See aitab luua head harjumust kasutada veesõidukil viibides päästevesti ja seeläbi vähendada veekogul hukkunute arvu. Väikelaevadega toimivate õnnetuste arvu vähendamiseks on olulisel kohal suhtlemine kogukonnaga ennetustöö raames ja noorte koolitamine arendamiseks teadlikkust ohtudest veekogul ning käitumisest sattudes ohuolukorda.

Vägivalla vähendamiseks on olulisimal kohal vägivalla ennetamise ja selle riski varajase märkamisega seotud tegevused, nt ühiskonna teadlikkuse suurendamiseks ja oskuste parandamiseks viiakse ellu erinevaid teadus- ja/või tõenduspõhiseid tegevusi. Enam tegeletakse küberkiusamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamisega. Selleks töötatakse välja ja rakendatakse tegevused laste teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks. Lisaks tehakse õiguslane analüüs seadustele, mis täna reguleerivad erinevate asutuste tööd internetis leviva laste seksuaalse väärkohtlemise materjali vastase võitluses. Vägivallaohvrite abistamist muudetakse terviklikumaks, lähtutakse individuaalsetest vajadustest, inimväärkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Näiteks, ministriumid ja nende allüksused lähtuvad oma töös valdkonnülese ennetuse põhimõtete kokkuleppest ning lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskavast.

Võimekus 1.1.1. Ennetuspoliitika tõhustamine

Võimekuse eesmärk					
1. Valdkonnaülese ennetuse põhimõtete elluviimine on tagatud. Selleks on riiklikul tasandil loodud on püsivad koostöövormid ¹⁹ ning kokku lepitud vastutajad ennetuse tegevuste kavandamiseks, elluviimiseks ja tulemuste mõõtmiseks.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, HTM, HARNO, JUM, MARO-d, KOV-id, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor, ELVL, REM</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁰
1.1. Valdkonnaülese ennetuse tegevuskava aastateks 2023–2026 on ellu viidud ja seiratud.	JuM, TAI ²¹	SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, HTM, HARNO	2026	RE, lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Välja on töötatud valdkonnaüleste, sh riiklikult rahastatud ennetustegevuste katsetamise, rakendamise, laienemise, rahastamise ja mõjude hindamise põhimõtted, standardid ning tõenduspõhisuse hindamise süsteem.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, HARNO, PPA, PÄA, SOM SKA	2026	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama

¹⁹ [Ennetusnõukogu loodi novembris 2022 VV 08.11.2022 määrusega nr 108](#). Nõukogu sekretariaadi moodustavad esialgu JuM ja TAI, tulevikus ka roteeruv juhtministeeriumi esindaja. Loodud kaks töörühma: valdkonnaülese ennetuse ja uimastipoliitika töörühm.

²⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

²¹ Vastutus on roteeruv (iga aasta erinev vastutaja).

1.3. Välja on töötatud ja kokku lepitud indikaatorites, millega mõõdetakse ennetuse olukorda ja vajadusi. Nende indikaatorite hulka peavad kuuluma nii kaitse- kui ka riskitegurite näitajaid.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2026	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“
1.4. Välja on töötatud ennetustööga seotud personali nüüdisaegsete ja asjakohaste teadmiste ja oskuste tagamiseks väljaõppe (baasõppe) ja täiendusõppe materjalid ning koolitussüsteem. Asjaomaste kõrgkoolide õppekavadesse on integreeritud ennetusteadmiste ja oskuste omandamine ning regulaarselt tehakse täienduskoolitusi. PPA-s on EUCPN teadus- ja tõendus põhise ennetuskoolituse saanud kõik kogukonnateenuste osutajad.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2026	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“

Võimekuse eesmärk					
2. Rakendatud on ennetustegevused haridusasutuste, kogukonna ning perekonna tasandil. Tegevuste elluviimisel eelistatakse toimivaid ennetustegevusi ning panustakse ennetustegevuste mõju hindamisse. Loobutud on ennetustegevustest, mis ei anna tulemusi. Elanike teadmised, oskused ja hoiakud riskikäitumise ennetamisel on paranenud.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, HARNØ, JUM, KOVD, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²²
2.1. SPIN-programmi mõju on hinnatud täiustatud hindamismetoodika (nt juhuslikustatud kontrolluuringu) abil.	HTM	SIM	2024–2027	RE, välisvahendid	HTM noortevaldkonda puudutatav programm (raha HTM tulemusvaldkonnas), „Siseturvalisus 2024–2027“
2.2. Laiendatakse koolitusprogrammi SPIN-i välistele erinevate spordivaldkondade treeneritele, huvitegevuste õpetajatele ja noortevaldkonna töötajatele eesmärgiga on laiendada nende teadmisi ja oskuseid noorte mitmekülgse ja tervisliku arengu osas.	HTM	SIM	2024–2027	RE, välisvahendid	Sama

²² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

2.3. Koolipõhise ennetusprogrammi YAM (Youth Aware of Mental health ²³) kohaldamine Eesti oludele ning selle piloteerimine ja mõjude hindamine on läbi viidud.	HTM	SIM, HARNO, TAI, JUM	2024–2027	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027” ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.4. Politsei ennetustegevusi on teaduspõhistatud ja nende mõju hinnatud.	PPA	SIM	2024–2026		„Siseturvalisus 2024–2027”
2.5. Kooli õppekavas läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpetamist ja õppimist toetavad tegevused (nt täiendkoolitused) ja materjalid on koostatud ja vajadusel ka uuendatud.	SIM, HTM	SOM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA, Transpordiamet	2026	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027” ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.6. Alaealiste riskikäitumise ja õigusrikkumiste ennetamiseks ja korduvuse vähendamiseks rakendatakse taastava õiguse praktikaid ning mittekariistuslike mõjutusmeetodeid. Praktikate juurutamiseks on välja töötatud ning kasutusele võetud abivahendid ja koolitused spetsialistidele.	PPA	SIM, JUM, SIM SKA, SOM SKA, HTM, SOM	2024	RE/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2024”, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.7. Politsei- ja Piirivalveametis kasutusel olevate alaealiste õigusrikkujate mittekariistuslike meetmete mõjususe hindamine on läbi viidud ning vajadusel on täiendatud koolitusmetoodikat.	SIM	PPA	2025–2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027”

Võimekuse eesmärk

3. Rakendatud on turvalisuse kavandamise ja võimekuse arendamise põhimõtteid kohaliku omavalitsuse ja maakonna tasandil. Kohalik omavalitsus võtab teadlikult rolli turvalise elukeskkonna loojana turvalisuse suurendamisel, turvalisuse valdkonna tegevused on kavandatud ja toimub süsteemne tegevus. Kohaliku omavalitsuse võimekus turvalisuse suurendamisel on paranenud ja elanike teadmised turvaliste kogukondade loomisel ja turvalisuse suurendamisel on tõusnud.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, HARNO, JUM, REM, KOVD, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus/välisvahendid

²³ Tegemist on Rootsi ennetusprogrammiga, mille eesmärk on suurendada noorte teadlikkust vaimsest tervisest.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁴
3.1. Kohalike omavalitsuste turvalisuse kavandamiseks on ellu viidud turvalisuse tegevusmudel ²⁵ , milles on oluline roll maakonna tasandil.	SIM	KOV-idJuM, SoM, REM, PPA, PÄA, MARO-d, ELVL	2024–2027	Välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027” ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Kohalike omavalitsuste turvalisuse suurendamise võimekuse arendamiseks on läbi viidud koolitusi (sh ennetuskoolitusi) ning rakendatakse alkoholiga seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise tööriistu.	SIM, TAI	KOV-id, PPA, JUM, HTM, KAM, RK, SOM SKA, Transpordiamet	2024–2027	Välisvahendid	sama
3.3. Välja on arendatud spetsialistide koostöömudel keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks.	SiM, SOM SKA,	KOV-id, PPA, JuM, SoM, REM, MARO-d, ELVL	2024–2027	Välisvahendid	sama
3.4. Välja on töötatud kohaliku omavalitsuse turvalisuse olukorra mõju hindamise mudel, läbi viidud mõju hindamine ning koostatud lõppraport. Mõju hindamise tulemust on tutvustatud kohalikele omavalitsustele.	SIM	REM	2025 ja 2028	Välisvahendid	sama

Võimekus 1.1.2. Ohtude ja varakahju ennetamine

Võimekuse eesmärk

1. Paranenud on inimeste hinnang enda ohutusnõuete tundmisele ja nende järgimisele ning ennetusabinõude kasutamine on suurenenud. Sealjuures oskavad inimesed ise ja oma lähedasi aidata ennetamiseks ära- eksimist ja eluohtlike tagajärgedega kadumist.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, MKM, TTJA, KOVD

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁶
1.1. Loodud on elanikkonnale arusaadavad juhised ohuolukordade äratundmiseks ja vältimiseks.	PPA, PÄA, KOV	vabaihendused	2024–2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027”

²⁴ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

²⁵ Lähtudes 4. juunil 2022 Siseministeriumi juhtkonnas heaks kiidetud turvalisuse kavandamise põhimõtetest, mis on fikseeritud kontseptsioonis „Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine”

²⁶ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Hooldekodude, asendushoolduste, hoolekandeesutuste ja teiste hooldusteenuste pakkujate juures on töötatud välja meetmed, mis ennetavad inimese, sh laste kadumist ning soodustavad varajast märkamist ja teadaandmist.	SOM	KOV, vabaihendused, teenusepakkujad	2026	RE	SOM koordineeritav programm
---	-----	-------------------------------------	------	----	-----------------------------

Võimekuse eesmärk

2. Loodud on asutuste vaheline kiire ja tõhus infovahetamise süsteem, mis võimaldab igas ohuliigis ja nende üleselt tuvastada riske, et õigeaegselt reageerida ja ennetada.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, TTJA, EKEI, Transpordiamet, KLIM, KOVD

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Infosüsteemid on omavahel liidestatud olulise info kiireks liigutamiseks, see tagab otseselt ohutuse suurendamise (nt hädas olevast lapsest ei saa praegu õigeaegselt kedagi teavitada).	SIM	PÄA, SMIT, SOM, SOM SKA, TEHIK, KOV, HÄK, kiirabi, Terviseamet,	täpsustub	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. Tule, gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu ning õnnetuste tagajärgede ennetamiseks jätkatakse asutuste, ja erasektori, koostööd ennetuse ja järelevalve osas.	PÄA, TTJA	SIM, SOM, KLIM, MKM	2024–2026	RE	sama

Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine

Võimekuse eesmärk

1. Inimeste teadlikkus vägivalla vormidest (sh vaimsest vägivallast) on suurenenud ja selle tulemusel on inimeste hoiakud ja käitumine muutunud. Nad tunnevad ära vägivaldse käitumise ega salli seda, oskavad asjakohaselt reageerida ja vägivallast teavitada. Vägivalla ennetamiseks, inimeste teadlikkuse suurendamiseks ja vägivallaennetuse spetsialistide oskuste parandamiseks on kasutusele võetud ja ellu viidud teadus- või töenduspõhiseid tegevusi ning toimivaid lahendusi toetatakse järjepidevalt.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SOM, TAI, JUM, HTM, SOM SKA, KUM, KOVD, vabaihendused, noortekeskused, haridusasutused, tervishoiuasutused

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁷
1.1. Uuringu „Lähisuhtevägivallaga seotud teadmised ja hoiakud päästekorraldajate ja politseinike seas“ tulemuste põhjal on planeeritud ja korraldatud jätkutegevused Politsei- ja Piirivalveameti ning Häirekeskuse ametnikele.	SIM	HÄK, PPA	2024	RE	„Siseturvalisus 2023–2026
1.2. Luuakse süsteemne kommunikatsiooniplaan koostöös LSV ekspertrühmaga. Kommunikatsiooniplaani tulemusena suurenevad arutelud vägivalla teemal ning toimub hoiakute muutmine.	SIM	PPA, JUM, SKA, SOM, Prokuratuur	2025	lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Laste seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemise ennetamine veebis: küberkiusamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks on välja töötatud ja rakendatud tegevused laste ja lapsevanemate teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks sellel teemal.	PPA, SIM	Telekommunikatsiooni ettevõtted, Prokuratuur	2024–2027	RE, Välisvahendid (ISF)	sama
1.4. Laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamine veebis: ette on valmistatud asutuste ja ELi laste seksuaalse kuritarvitamise keskuse vahelist koostööd, sh andmebaasi osas, mille alusel teenuseosutajad peavad laste seksuaalset kuritarvitamist internetis tuvastama; loodud on õiguslikud eeldused omavaheliseks koostööks; koostalitlusvõime ja andmeedastus analüüs.	SIM	PPA, JUM, SoM, Prokuratuur, Eesti Kohtud, MKM, TTJA	2025	RE	sama
1.5. Sotsiaalkindlustusamet ning Politsei- ja Piirivalveamet on koostöös läbi viinud teavitustegevusi eakate vastu suunatud vägivalla juhtumite ennetamiseks.	SIM, SOM SKA	PPA	2025	RE	sama
1.6. Haridusasutuste tegevus aitab senisest enam kaasa laste sotsiaalsetele ja suhtlemisoskustele, muu hulgas ka vägivalla ennetusele.	HTM	SIM, SOM, KOV-d, vabavahendused	2030	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama

²⁷ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk					
2. Avalik arutelu (eriti sotsiaalmeedias) on rahulikum ja selles ei õhutata vaenu, vihakõnesid ning isiklikke solvanguid. Avalike arutelude keskkondade eest vastutajad oskavad ennetavalt ja leevendavalt sekkuda.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Avalike arutelude korraldajate ning arutelu areenide eest vastutajate (sh veebikeskkonnas) toetamiseks on loodud vastav nõustamissüsteem ja tehtud koolitused.	SIM	JUM, PPA, KOV-d, vabaihendused, mediaettevõtted	2025	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, JUM seonduv programm

Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud

Võimekuse eesmärk					
1. Kõiki vägivallaohvraid abistatakse terviklikult, lähtudes individuaalsetest vajadustest, inimväärkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Spetsialistide vahelises koostöös on keskmes kannatanu heaolu ja turvalisus.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, tervishoiuasutused			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁸
1.1. Valdav osa menetlejaid on läbinud kannatanute kohtlemise parima praktika koolituse, mis tagab menetlejate paremad suhtlemisoskused ning teisese ohvristumise ennetamise.	SIM SKA	SIM, JUM, PPA	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Tugevdatakse internetis toime pandud seksuaalse väärkohtlemise juhtumite uurimist. Politseile tagatakse piisav väljaõpe internetis turvalisuse tagamiseks ja vägivalla vormidega tegelemiseks (täiendkoolitus ja/või õppekavade arendus jmt).	SIM, JUM	SIM SKA, PPA, Prokuratuur	2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2024“

²⁸ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.3. Tervishoiu- ja õiguskaitseasutused ning ohvriabi lepivad kokku vägivallaohvrite (sh eakate vägivallaohvrite) andmete dokumenteerimise ja edastamise eesmärgid, reeglid ja korra. Arendatakse tervishoiutöötajate kasutuses olevaid vahendeid ohvritega seotud info dokumenteerimiseks ja ohvritele teenuste pakkumiseks.	SIM, SOM, JUM, tervishoiuasutused	PPA, SOM SKA, Prokuratuur, KOVid	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.4. Välja on töötatud politsei poolt taastava õiguse teenustele suunatava sihtrühma ja suunamise protsess, sh ühised koolitused, infoseminarid ning juhendmaterjalid.	SOM SKA	PPA, SIM, JUM, SOM	2025	Välisvahendid (taotlemisel)	sama

Võimekuse eesmärk

2. Välja on töötatud ja ellu rakendatud lahendused vägivallatsete käitumise muutmiseks, et vägivalla korduvust vähendada.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Analüüsitud on tervishoiuteenuse osutajate ja õiguskaitseasutuste koostööd vaimse tervise probleemide ägenemisega seotud vägivallaepisoodidele reageerimisel ja nende ennetamisel. Analüüsi tulemusel on tehtud ettepanekud koostöö parandamiseks.	SIM	PPA, tervishoiuasutused, JUM, SOM	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Alameede, ehk programmi tegevus 1.2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

Eesmärk

Vabatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös. Võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses on mitmekesised, kaasajad on professionaalsed ning olemas on sobiv vabatahtlike koolitamis- ja tunnustamissüsteem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Siseturvalisuse vabatahtlike arv										
- vabatahtlike päästjate arv	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400 (2319)	≥ 2550 (2426)	≥ 2700	≥ 2900	≥ 3100	≥ 3300	3600	PÄA, PPA, HÄK
- abipolitseinike arv	1038	≥ 1200 (1236)	≥ 1400 (1186)	≥ 1600 (1109)	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- vabatahtlike merepäästjate arv	511	≥ 575 (444)	≥ 500 (599)	≥ 550 (645)	≥ 600	≥ 600	≥ 750	≥ 750	≥ 750	
- Häirekeskuse vabatahtlikud	-	(34)	(200)	≥ 170 (247)	≥ 210	≥ 220	≥ 230	≥ 250	≥ 250	
Aktiivsete Häirekeskuse vabatahtlike osakaal	-	(19%)	(35%)	≥ 41% (36%)	≥ 42%	≥ 44%	≥ 46%	≥ 48%	≥ 48%	HÄK
Aktiivsete abipolitseinike osakaal	-	(42%)	(45%)	≥ 45% (45%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 65%	≥ 65%	PPA
Elanike osakaal, kes peavad informeeritust siseturvalisuse vabatahtlike tegevustest heaks	-	34% (34%)	> 34% (-)	> 40% (35%)	> 40%	> 50%	> 50%	> 50%	> 50%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: vabatahtlike kaasamine, siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse poliitika kujundamine.

Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks keskendutakse vabatahtliku tegevuse mitmekesistamisele, sh mõtestatakse vabatahtlikuna tegutsemist siseturvalisuse valdkonnas senisest laiemini. Tegeletakse süsteemse teavitustööga, vabatahtlike tunnustus- ja mentorsüsteemi arendamisega, vabatahtlike väljaõppe uuendamisega, õigusruumi ajakohastamisega jmt. Tegevused on suunatud ka vabatahtlike kaasajate professionaalsusele, asutustes luuakse sobivad vabatahtlike kaasamise protsessid ja selleks piisav suutlikkus ning tagatakse vabatahtlikele vajalik varustus, töökeskkond.

Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Võimekuse eesmärk					
1. Vabatahtlikud on motiveeritud osalema erinevates siseturvalisust suurendavates tegevustes. Asutustes on loodud ja toimivad sobivad vabatahtlike koolitamise, kaasamise ja tunnustamise protsessid ning vabatahtlikele on tagatud vajalik varustus. Vabatahtlike ühingutele on loodud paremad eeldused vabatahtlike kaasamiseks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, HÄK, SOM, TAI, JUM, KOVD, KAM, Kaitseliit			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Asutustes on loodud nii õiguslikud kui organisatoorsed võimalused vabatahtlikule panustada mitmekülgset.	SIM, PPA, PÄA, HÄK		2023–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Vabatahtlike sotsiaalsete tagatiste süsteem on kaasajastatud võttes arvesse erinevaid vabatahtlikuna siseturvalisuse valdkonda panustamise võimalusi ja viise.	SIM	PPA, PÄA, HÄK	2024	RE, lisavajadus	sama
1.3. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasumine ja ressursside haldamine on toetatud IT lahendustega	SIM	PÄA, PPA, SMIT, HÄK	2025	RE, välisvahendid	sama
1.4. Kriisirool on siseturvalisuse vabatahtlikele rakendatud, sh on kokku lepitud protsessides.	PPA, PÄA	SIM	2026	RE,	sama
1.5. Abipolitseinike väljaõpe on muudetud osaks politseiõppe mudelist, selleks on kaasajastatud ja arendatud väljaõpet, et vastavalt spetsialiseerumisele oleks võimalik omandada vajalikud kompetentsid.	SKA	PPA, SIM	2024–2026	RE, lisavajadus	sama

Alameede ehk programmi tegevus 1.3. Turvalise keskkonna kujundamine

Eesmärk

Avalik ruum ja elukeskkond on kujundatud turvalisust soodustavaks. Inimesed tunnevad end avalikus kohas turvaliselt, oskavad avalikus kohas ohte ennetada ja märgata ning teavad, kuidas nende ilmumise korral käituda. Erasektori pakutavad teenused aitavad kaasa, et varakahju tekitanud varguseid, vara lõhkumist ning vee-, tule-, elektri- või gaasiõnnetusi on vähem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad turvaliseks avalikel üritustel osalemist	90%	> 90% (87%)	> 90% (-)	> 90% (83%)	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist	82%	> 82% (82%)	> 82% (-)	> 82% (82%)	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas suureks probleemiks avalikus kohas alkoholi ja narkootikumide tarbimist	12%	< 15% (10%)	< 15% (-)	< 15% (7%)	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas kodu ümbruses suureks probleemiks heakorrastamata avalikku ruumi	9%	< 10% (7%)	< 10% (-)	< 10% (6%)	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Valdkondlike kutsetunnistuste arv:										
- tuleohutuseksperit ja -spetsialist	81	≥ 81 (102)	≥ 81 (153)	≥ 81 (161)	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	Kutsekoda
- korstnapühkija, pottsepp	806	≥ 806 (875)	≥ 806 (866)	≥ 806 (855)	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	Kutsekoda
- turvasüsteemide projekteerija ja tehnik	732	≥ 732 (805)	≥ 732 (875)	≥ 732 (572)	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	Kutsekoda
- vetelpäästja	92	≥ 92 (56)	≥ 92 (95)	≥ 92 (114)	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	Kutsekoda
Omaniku või valdaja rahulolu (ohutus)teenuse pakkujaga	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2025.									PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: piirkondliku politseitöö teenus, ehituskontrolli teenus, kemikaaliohutuse kontrolli teenus, tuleohutusteenuste kontrolli teenus.

Avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks suurendatakse ühest küljest inimeste teadlikkust ennetus- ja kaitseabinõudest ning teisalt pööratakse enam tähelepanu avaliku ruumi kujundamisele juurutades süütegusid ja õnnetusi ennetava ruumikujunduse põhimõtteid kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.

Samuti tegeletakse turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakujate kontrollimisega, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel. Kujundatakse hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et neid ennetada ja maandada (sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid).

Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda

Võimekuse eesmärk					
1. Erinevate tegevuste abil on suurendatud teadlikkust avalikus kohas, sh naabruskonnas, käitumise nõuetest ning parandatud inimeste oskusi kasutada vajalikke ennetus- ja kaitseabinõusid.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1 Järjepidevalt on teavitatud elanikke avaliku ruumi ohtudest ja ohutust käitumisest avalikus ruumis ning avalikus ruumis on tähistatud ohupotentsiaaliga kohad ja rakendatud ohutus suurendavaid meetmeid (nt veeohutusüstak).	KOV-d	PPA, PÄA, Transpordiamet, TTJA	2024–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks

Võimekuse eesmärk	
1. Avalike ürituste kooskõlastamise ja erinevate asutuste menetlemisprotsess on muutunud tõhusamaks, sh madala riskiga üritustele suunatakse vähem ressursi ning vajalik eksperthinnang ürituste riskide maandamiseks antakse neil puhkudel, kui see on asjakohane..	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd, TTJA
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE	

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kohalikud omavalitsused on avalike ürituste taotluste hindamisel kasutusele võtnud riskipõhise koostöömudeli.	KOV-s	PPA, SIM, TTJA, PÄA,	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekuse eesmärk

2. Süütegusid, ohtusid ja õnnetusi ennetava turvalise ruumiloome põhimõtted on juurutatud kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.
- Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD, EKSL
- Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Kokku on lepitud põhimõtted, rollid, vastutus ja protsessid kohalikes omavalitsustes turvalise ruumiloome elluviimiseks.	SIM, MKM, REM	PPA KOV-id, PÄA, EKSL ²⁹	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis

Võimekuse eesmärk

1. Julgustamaks turvalist käitumist ja heidutamaks korrarikkumisi on laiendatud avaliku korra tagajate ring ja sellesse on kaasatud turvaettevõtted ja teised selleks ettevalmistatud ja volitatud ühingud ja asutused.
- Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD
- Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on piirkondlikud valvekaamerate ja muude valveseadmete võrgud, mis vajaduse korral on ühendatud asjaomaste asutustega.	PPA	KOV-d, PÄA, HÄK, PPA	2030	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“

²⁹ Eesti Kindlustusseltside Liit

Võimekus 1.3.4. Era- ja kolmanda sektori kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Võimekuse eesmärk

1. Loodud on hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et leida nende riskide ennetamise ja maandamise meetmed, sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid. Varguste, lõhkumiste ja õnnetuste ennetamiseks on juurutatud asutuste, vabaühenduste, ettevõtete ühise tegevusena toimuv järjepidevalt elanike teavitamine ja nõustamine.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud koostöömudel mis tagab, et ka kindlustusettevõtjad tajuvad oma rolli ohutuse kujundajatena ja et pakutavad teenused võimaldaksid sisulisemat kontrolli objektide ohutuse üle.	SIM	PÄA, PPA	2024	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Ellu on viidud tegevusi, aitamaks kaasa, et turul oleks piisav hulk teenuseosutajaid, kes pakuvad eraisikutele tuge nende vara kaitsmiseks, ohutuse kontrollimiseks ja seadmete hooldamiseks.	SKA, ETEL	SIM, PÄA,	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“

Alameede ehk programmi tegevus 1.4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Eesmärk

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise korraldus vähendab ebakvaliteetsete teenuste ja relvade valdamisega seotud ohtudega kaasnevaid riske, aitab hoida ja kasvatada elukeskkonna turvalisust ning tagab relvadega seotud majandustegevuse ning turvateenuseid osutavate ettevõtete vastavuse seaduse nõuetele. Relvaluba omavad isikud on õiguskuulekad ja nende käitumine ei kujuta ohtu neile endale või teistele inimestele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Süüteo sooritanud relvaomanike relvalubade kehtetuks tunnistamiste arv	-	24	≤ 24 (27)	≤ 24 (40)	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	PPA
Enda või teise isiku turvalisust või Eesti Vabariigi julgeolekut ohustanud relvaomanike relvalubade kehtetuks tunnistamiste arv	-	13	(44)	≤ 40 (64)	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	PPA
Turvateenuse pakkujate osas tehtud ettekirjutuste arv	-	1	0 (0)	≤ (1)	≤ 5	≤ 5	≤ 5	≤ 5	≤ 5	PPA
Relvaseaduse alusel väljastatud tegevuslubade omajatele tehtud ettekirjutuste arv ³⁰	Algtase selgub 2024. aastal.						≤ 5	≤ 5	≤ 5	PPA
Inimeste usaldus turvateenuste vastu	-	-	-	(73%)	-	75%	-	79%	79%	SIM, sise-turvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: tegevus- ja relvalubade väljaandmise teenus.

³⁰ Näiteks kontrollitakse relvade või laskemoona müügi, valmistamise, ümber tegemise ja parandamise teenust pakkuvaid ettevõtteid, samuti lasketiirus või laskepaigas tasulise teenuse osutajaid.

Tegeletakse turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujate kontrollimisega, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel. Selleks tuleb uuendada mh turvategevuse regulatsiooni.

Relvalubade väljaandmise kõrval tegeletakse ka relvaomanikuks saamise korra ja relvade käitlemise järelevalve uuendamisega lähtudes eraomandi puutumatuses ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist. Lisaks võetakse kasutusele digitaalne relvaluba ja töötatakse välja uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.

Võimekus 1.4.1. Tegevuslubade välja andmine

Võimekuse eesmärk					
1. Turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujad on kontrollitud, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, PÄA, SIM, SKA, kutsekoda, ETEL			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Turvategevuse regulatsioon on nüüdisajastatud ning turvategevuse tegevusaladel tegutsedes, kutse andmisel ja järelevalves on lähtunud uue turvategevuse seaduse põhimõtetest.	SIM	PPA, ETEL, SKA	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“

Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine

Võimekuse eesmärk					
1. Uuendatud on relvaomanikuks saamise korda ja relvade käitlemise järelevalvet, lähtudes eraomandi puutumatuses ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist.		Võimekuse eesmärki oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud digitaalne relvaluba ja välja töötatud uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.	PPA	SMIT	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

MEEDE 2. Kiire ja asjatundlik abi

Meetme eesmärk: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja side lahendused.

Meetme kirjeldus: Kiire ja asjatundliku abi meede keskendub avaliku korra kaitsmisele, ühiskonnas aktsepteeritud käitumisest kõrvalekalletele reageerimisele ja abi osutamisele vees, õhus ja maismaal, eelkõige nendes olukordades, kus on ohus inimese elu ja tervis. Reageerib asjakohase pädevusega kutseline või vabatahtlik. Abi saamine ja osutamine on kiire ja vahetu. Sündmuseid lahendavad professionaalid, keda toetavad vabatahtlikud, ja teised, kellel on võimekus lahendada avaliku korda kaitsvat ülesannet.

Meede koosneb kuuest programmi tegevusest:

1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine
2. Avaliku korra tagamine
3. Demineerimine
4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel
5. Abi osutamine Eesti päästepiirkonnas
6. Süüteomenetluse tõhustamine

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*):

Sisekaitseakadeemia, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Lennuliiklusteenindus), Justiitsministeerium (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut), Kliimaministeerium (Keskkonnaagentuur), Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium (Terviseamet, Haigekassa), Rahandusministeerium, Riigikantselei, Kaitseministeerium, Kaitsevägi (Merevägi, Õhuvägi), Kaitseliit, kohalikud omavalitsused ning küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ)

Meetme mõõdikud

	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1777	< 1777 (1405)	< 1777 (1105)	< 1777 (930)	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	PPA
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112										HÄK
- pääste	93%	≥ 95% (92%)	≥ 95% (94%)	≥ 95% (-)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- kiirabi	95%	≥ 95% (92%)	≥ 95% (92%)	≥ 95% (-)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	84%	≥ 87% (89%)	≥ 90% (91%)	≥ 93% (-)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	94%	≥ 95% (97%)	≥ 97% (96%)	≥ 97% (-)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	HÄK
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega ³¹	-	≥ 85% (93%)	≥ 93% (92%)	≥ 93% (92%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	PÄA
Elanike rahulolu politsei tööga	82% (2019)	≥ 82% (85%)	≥ 82% (84%)	≥ 90% (-)	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	PPA, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring

Olukorra analüüs

Nõudlus siseturvalisuse teenuste järele ei vähene

Olgugi, et sihiks on seatud erinevate õnnetuste ja rikkumiste vähenemine, siis pole ette näha, et siseturvalisuse arengukava kehtivuse perioodil väheneks oluliselt nõudlus siseturvalisuse teenuste järele. Igal juhul on vaja tagada valmisolek reageerida. Juhtumite arvu vähenemine võib siiski kaasa aidata, et reageerimise aeg lüheneb ja kvaliteedinäitajad paranevad.

Üha raskem on teenuseid jätkusuutlikult ja kvaliteetselt üle riigi pakkuda

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine ja eriteenistujate siirdumine pensionile toovad kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel. Kutseliste teenistujate kõrval on tähtis ka vabatahtlike panus, mis on aasta-aastalt suurenenud. Edaspidi on plaanis vabatahtlike tegevust mitmekesistada, näiteks luues enam

võimalusi ennetustegevustesse panustamisel ja teisi paindlikke võimalusi, kuid vabatahtlike roll reageerimisel jääb kindlasti oluliseks³². Kiire ja asjatundliku abi pakkumise on kavas pöörata tähelepanu, et korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud oleks nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Vanemaealiste inimeste osakaalu suurenemine ühiskonnas võib tuua kahetise riski. Ühest küljest ei pruugi vanemaealised olla võimelised panustama turvalisusesse, teisalt aga vajatakse senisest enam reageerimisteenust õnnetusjuhtumite korral. Kuid vananeva rahvastikuga võib kaasneda ka positiivne suundumus: vanemaealised kalduvad vähem korrarikkumistele. Vananevas ühiskonnas võib muutuda isikute arusaamine turvalisusest ehk muutub see, mis kedagi häirib avalikus ruumis, kuidas inimesed tajuvad turvalisust ja kuidas mõtestavad korrarikkumisi.

³¹ Rahulolu hindamisel vaadatakse rahulolijate osakaalu. Pärast sündmust küsitakse inimesi käest kelle juures päästjad käisid ehk siis küsitatakse neid, kes realselt Päästeametiga kokku puutuvad. Tagasiside mõõtmiseks on kasutusel soovitusindeksi meetodika, mis mõõdab lojaalsete klientide hulka. Rahulolu % mõõtmiseks tehakse arvutus soovitajad*100/vastanute arv. Tulemuseks %. Päästeamet kasutab klientide tagasiside küsimiseks Recommy keskkonda <http://recommy.com/>

³² Vabatahtlike tegevuse mitmekesistamise ja süsteemi jätkusuutlikkuse teema on avatud programmis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

Lisaks eeltoodule mõjutab siseturvalisuse teenuste pakkumist üha enam rahvastiku jätkuv koondumine linnadesse, linnade lähiümbrusesse, samuti elanike riigisisene mobiilsus, sh pendelränne – selle suurem mõju võib avalduda küll pikemas perspektiivis, kuid sellega tuleb arvestada juba praegu. Inimeste liikumine eri elukohtade vahel võib kaasa tuua suurema nõudluse turvaturul, sest suureneb oht, et valveta ja kasutuseta vara ei ole piisavalt kaitstud: mida rohkem on kohti, kus iga päev ei elata, seda rohkem on vaja neid valvata ja sh tagada reageerimisvalmisolek. Samuti tekitab pendelränne vajaduse ühes või teises piirkonnas politsei võimekust perioodiliselt suurendada. Rahvastikutrendid suunavad aastatel 2020–2030 leidma lahendusi, mis senisest paremini arvestavad piirkonna eripärade ja vajadustega ega süvenda regionaalseid erisusi negatiivses mõttes.

Elanike rahulolu teenustega aitab hinnata teenuste kvaliteeti

Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega 2022. aastal ei mõõdetud, kuid varasematel aastatel on püsinud rahulolu väga kõrge (96%), mistõttu ei ole igal aastal seiramine hetkel vajalik. **2022. aastal helistati hädaabinumbri 1 171 822 korda ehk 12% rohkem kui sellele eelnenud aastal.** Abi tuli välja saata aga vähem kui pooltel juhtudel (45%) ehk 422 003 korral – see oli samas suurusjärgus nagu 2021. aastal. Endiselt on suureks probleemiks vähem kui 10 sekundit kestnud kõnede hulk. Seda võib põhjustada ette planeerimata helistamine (nt tegevused, mille käigus tahtmatult valitakse hädaabikõne). On vaja võtta kasutusele meetmeid selliste kõnede vähendamiseks.

Riigiinfo telefonile 1247 tehti 264 056 kõnet, mis on võrreldes 2021. aastaga umbes 62 000 kõne võrra vähem. Peamine vähenemine on tulnud seoses vaksineerimisele registreerimise teenuse lõppemise ja COVID-19 KRIT teenuse vähenemisest. Koroonaeelsele tasemele langemist ei toimunud kuna alates 2022. aasta juulist lisandus teenu- sse ka politsei infotelefon 612 3000.

Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamise- ga oli 92%. Päästesündmuse oli võrreldes 2021. aastaga ligi tuhande võrra vähem. Kõige rohkem reageeriti tulekahjude- le (3057 korda), kuid tulekahjudega seotud pääste-sündmuste arv oli läbi aegade väiksem. Suurenes ohu likvideerimise

ja abitus seisundis inimesega seotud sündmuste arv.

Politsei väljakutsete arv oli sama, mis 2021. aastal (142 000). Peamised põhjused politsei kutsu- miseks olid jätkuvalt joobes isikud või vägivald, politseile teate tegemine, liiklusõnnetus ja öörahu rikkumine.

Vähene valmisolek reageerida ootamatustele

Tulevikus tõenäoliselt sagenevad äärmuslikud ilmastikuolud ja tormid, mis võivad kaasa tuua raskete tagajärgedega loodusõnnetused. Selleks on vajalik päästetöö toimepidevuse tagamiseks **varustuse hankimine ja arendamine, et olla valmis lahendama kliimamuutuste tagajärjel tekkivaid hädaolukordi.** Tulevikus suureneb tõenäosus sündmusteks, mille lahendamine nõuab koostööd teiste ametkondadega. Oluline on koostööd korraldada nii tsiviil- kui ka militaarasutuste ja nii erasektori kui ka riigiasutuste vahel.

Otsingu- ja päästetööde teostamise ning reostuse avastamise võimekuse planeerimisel peab arvesta- ma sellega, et laevaliikluse intensiivsus Läänemere- l on endiselt suur. Viimastel aastatel on kasvanud eraomandis olevate vee- ja õhusõidukite arv, hoogustunud mereturism ja erinevate veespordi- alade harrastamine. Kliima soojenedes on navigatsioonihooaeg pikenenud laienedes talve- kuudele. Aktiivselt tegeletakse meremajanduse arendamisega MKM eestvedamisel. Kõik eelnev tingib ka lennu- ja merepääste juhtumite arvu tõusu, tõenäosus suurõnnetuseks merel kasvab iga aastaga. Merepäästeressursi valmisolek väljas- pool suvist navigatsioonihooaega on ebapiisav. Vajalik on arendada võimekust saata hädasolevale laevale appi spetsiaalse väljaõppega päästemees- kond³³, samuti suutlikkust avariipukseerimiseks ja keemiapäästeks merel.

Suuremahulise merepäästeoperatsiooni teosta- miseks on oluline tugevdada koostöös partneritega aastaringset merepäästevõimekust ning tagada lennu- ja merepääste ühendatud koordinatsiooni- keskuse JRCC Tallinn³⁴ igakülgne valmisolek otsingu- ja päästeoperatsiooni tõhusaks planeeri- miseks ja juhtimiseks.

Alates 2023. aastast viidi Mereväe koosseisu 4 PPA laeva ning PPA ja PÄA veesõidukid antakse 2023. aastal üle Riigilaevastikule. Lennu- ja merepääste

³³ MIRC- Maritime Incident Response Group, mereõnnetuse reageerimismeeskond

³⁴ Eesti päästepiirkonnas juhib otsingu- ja päästetööde tegemist PPA struktuuriüksus, milleks on lennu- ja merepääste ühendatud koordinatsioonikeskus. Inglise keeles (JRCC- Joint Rescue Coordination Center).

korraldamise ning koordineerimise eest vastutab endiselt PPA. Uues situatsioonis tuleb säilitada otsingu- ja päästetöödele reageerimise kiirus ja kvaliteet vähemalt endisel tasemel. Selle üheks eelduseks on aktiivne koostöö asutuste vahel, millele aitab kaasa 2022. aasta lõpus tööd alustanud Merepääste nõukogu.

Hinnanguliselt üle poole miljoni II maailmasõja aegset lõhkekeha on ikka veel pinnases ja need võivad ehitus-, metsandus- või põllumajandustegevuse käigus välja tulla. **Hoogustunud ehitustegevus ja metsaraie suurendavad võimalust lõhkematerjaliga kokku puutuda. Plaaniliste demineerimistööde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada riske.** Vajalik on tagada piisaval arvul vajaliku kaitsetasemega lõhkamiskohtade olemasolu elanikkonna ohutuse tagamiseks ja keskkonna säästmiseks. Lõhkamiskohad vähendavad plahvatusega tekkivate kildude laiali lendu ja lööklaine levikut. Lõhkamiskohaga saab välistada, et inimesed ei saa juhuslikult vigastada ega saastata ümbritsevat keskkonda.

Suureneb surve muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi

Juba praegu on siseturvalisuse teenuseid pidevalt muudetud optimaalsemaks, mõjusamaks ja nii valdkonna töötajatele kui ka elanikele võimalikult vähekoormavaks, kuid endistviisi on arenguvõimalusi. Näiteks ei ole politseiressursi kasutamine optimaalne, kuna politsei täidab mitut kohustust, mis ei eelda politseilist väljaõpet või sekkumist. See omakorda vähendab suutlikkust reageerida elanike seisukohalt tähtsamatele probleemidele. Samuti pole kõigi teenuste pakkumisel kasutatud kõige ökonoomsemaid lahendusi, mis tähendab, et ei kasutata infoühiskonna võimalusi, vältimaks asjatut bürokraatiat.

Reageerimiseks vajaliku taristu ja tehnoloogia tagamine on ülitähtis edutegur, et pakkuda kvaliteetseid siseturvalisuse teenuseid³⁵. Näiteks, selleks et politsei, pääste ja kiirabi jõuaksid inimesteni kiiresti ja täpselt, on vaja toimivaid side ja IT-teenuseid, mis tagaksid info kiire kättesaadavuse. Selle jaoks on vajalik asukohast sõltumata kiire sideühendus ja toimivad andmebaasid ning süsteemide koostalitlusvõime Euroopa Liidu

süsteemidega. Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse suutlikkus teenuseid pakkuda sõltub suurel määral IKT-taristu, tarkvara ja infoturbe nüüdisaegsusest ja tänapäeva nõuetele vastavusest. **Tegutsemine piiratud ressursside tingimustes on viinud olukorrani, kus ei ole piisavalt võimalusi, et teenuseid korrastada. Uued vajadused siseturvalisuse valdkonnas toovad aga kaasa senisest suuremad nõudmised IKT-teenuste kättesaadavuse, arendamise ja infoturbe järele. Seetõttu on peale praeguste teenuste hulga ja taseme hoidmise vajalik edasi arendada suutlikkust IKT-teenuseid kvaliteetselt pakkuda ja luua ka uusi võimeid.** Näiteks praegu puuduvad vajalikud IT-vahendid, mida kasutada avaliku korra ja reageerimist vajavate sündmuste eel ja mõjude täielikuks hindamiseks, visualiseerimiseks ja planeerimiseks. Piirkondlikud ohutegurid muutuvad kiiresti ning ametid peavad selleks, et osutada kiiret ja professionaalset abi, olema suutelised operatiivselt koostama ja visualiseerima võrgustiku projektsioone või stsenaariumeid ning hindama piirkondlike ohutegurite mõjualasid.

Teenuste rahastamise senine tase peab olema jätkusuutlik, et hoida alal kõik praegused IT-teenused. Tehnika ja varustuse kasutusea lõppemine ei tohi kaasa tuua teenuste pikaajalist katkemist.

Tuleb võtta kasutusele uued infosüsteemid ja -lahendused ning uuendada olemasolevaid, et toetada püstitatud eesmärkide saavutamist – infosüsteemide väljatöötamisel on vaja arvestada lahenduste optimaalsusega, mis tähendab ühtlasi, et uute süsteemide kasutuselevõtul peaks arvestama üha väheneva tööjõuga. Samuti on edaspidigi vajalik tagada nende süsteemide suur töökindlus ja turvalisus ning koostalitlusvõime. Kuna tööjõudu (ja muud ressursi) on vähe, on vajalik järjest enam kasutusele võtta neid süsteeme, mis on võimelised tegema järelevalvelisi tegevusi, kus inimesel ei ole vaja otseselt sekkuda. Lahenduseks võib olla nii seiresüsteemide, kaamerasüsteemide arendamine kui mehitamata lennumasinade kasutuselevõtt.

Elanike ootuste ja kiiresti areneva tehnoloogiaga tuleb arvestada ka hädaabiteadete korralduse juures. **Elanikele on riigi usaldusväärsuse üks olulisi näitajaid kindlustunne, et ohu ilmnemisel või ohtu sattumisel saavad nad loota riigi abile ning abi on võimalik kutsuda igal ajal ja igas kohas. Inimesele**

³⁵ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabäühendusi ning ettevõtteid.

on tähtis, et hädaabiteade võetakse vastu kiirelt ja professionaalselt ning edastatakse lahendamiseks õigetele abiandjatele. 2015. aastal toimunud ühtsele hädaabinumbri üleminek vastas elanike ootustele ja parandas hädaabinumbri kättesaadavust. Samas tõi esile ka uusi probleeme, mille lahendamine nõuab jätkuvat arendustööd ning asutuste jõupingutusi, et elanikke kaitsta ja ohtusid tõrjuda. See tähendab, et kuigi enamik hädaabiteateid edastatakse praegu telefoni teel, sunnib info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng arvestama elanike kasvavate ootustega menetleda hädaabiteateid, mis on edastatud muude teabeedastusviiside ja -vahendite abil.

112 peab olema ligipääsetav rohkemate kanalite kaudu ja iga abivajadus leidma lahenduse – hädaabiühendus peab olema tagatud kõigile ning seejuures tuleb arvestada nii erivajaduste (nt kuulmis- või kõnepuue), suhtlemisharjumuste kui

kaasaegsete tehnoloogiliste vahendite kasutamisega. Suur hulk 112 kõnesid sisaldavad probleeme, mille lahendamiseks ei ole vajalik operatiivressursi (politsei, pääste, kiirabi) sekkumine. Selleks on oluline luua võrgustik vastavate ülesannetega asutustest ning kindlustada abivajadusest info edastamine. Tervikuna tähendab see uutele protsessidele vastava uue põlvkonna 112 infosüsteemide arendamist.

Kõik teated ei vaja kohest sekkumist ja appi tõttamist, aga ka nendega tuleb tegeleda ning luua selleks toimiv tugisüsteem. Selleks, et info saamine oleks võimalikult mugav, on oluline üks kontaktpunkt, kust saab infot nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal, mil ühiskonna infovajadus on oluliselt suurenenud. 2020. aastal loodud ja edaspidi arendatav riigiinfo telefon 1247 on üks võimalustest, kus saab infot riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal.

Meetme olulisemad väljakutsed aastatel 2023–2027

- Lahenduste loomine, mis tagaksid erinevate kanalite abil **kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu** abi saamiseks hädaabinumbri 112.
- **Päästetöö toimepidevuse tagamine ning suutlikkuse suurendamine** (sh kliimamuutuste ja julgeolekuvajadustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerimiseks, tormikahjustuste likvideerimiseks, metsatulekahjude kustutamiseks, demineerimise ja keemiapääste suutlikkuse parandamiseks.
- Valmisoleku tugevdamine, et reageerida **suuremahulisele merepäästesündmusele** ning sellega seotud merepäästeoperatsiooni efektiivseks planeerimiseks ning juhtimiseks.
- 2025. aastaks valmisoleku tagamine, et Politsei- ja Piirivalveameti **mitmeotstarbeliste³⁶ helikopteritega Tallinna baasist välja lennata ööpäevaringselt 15 minuti jooksul**.
- **Süüteomenetlemise digitaliseerimisega seonduvate tegevuste elluviimine**. Aastaks 2026 on plaanis rahastuse olemasolul digitaliseerida suur osa süüteomenetlusest selleks, et süütegude uurimises oleks võimalik kasutada kaasaegseid lahendusi. Digitaliseerimine tõhustab menetluse läbiviimist oluliselt, sh võimaldab automatiseerida protsesse, mis ei vaja inimese sekkumist.
- **Eri valdkondadega koostöö tegemine, et tagada inimestele kõige sobivam abi ka nendes teemades, kus ei vastuta siseturvalisuse asutused**, abi pakkumine sõltub eri valdkondade koostööst või rollijaotused ei ole asutuste vahel selgelt kokku lepitud.

³⁶ Mitmeotstarbeline tähendab, et sama kopteriga saab täita erinevaid ülesandeid (SAR, õhust tulekustutamine, vaatlus, transport, erioperatsioonid, meditsiiniline abi jne). Politsei- ja Piirivalveameti kasutuses olev kopteritüüp AW139 on suuruselt ja varustuselt mitmeotstarbeline, millega ollakse tehniliselt valmis kiiret meditsiinilist abi pakkuvate lendude kõrval täitma ka kõiki teisi siseturvalisuse ülesandeid

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

96% on rahul hädaabi-teadete menetlemisega (2021. a).

77% koostöö-partneritest on rahul Häirekeskusega (2022. a).

94% teab, et 112 on pääste kutsumiseks (2021. a).

92% teab, et 112 on kiirabi kutsumiseks (2021. a).

91% teab, et 112 on politsei kutsumiseks (2021. a).

Paranenud on elanike teadlikkus sellest, et kiire abi saamiseks on hädaabinumber 112, kuid oodatust madalam on teadlikkus, et 112 on ka politsei kutsumiseks.

Hädaabinumbri helistatakse paljudel juhtudel kogemata.

91% kõnelele vastati 2022. a 10 sekundi jooksul.

Kõigile abivajajatele ei ole veel tagatud võrdne juurdepääs 112 teenusele.

Avaliku korra raskete rikkumiste arv on vähenenud: 2022. a oli neid 930.

142 000 politsei väljakutset (2022. a).

11 minutiga reageeriti 2022. a tiheasustuslal elu ja tervist ohustavale sündmusele 84%.

84% on rahul politsei tööga (2021. a).

20 minutiga reageeriti 2022. a hajaasustuslal elu ja tervist ohustavale sündmusele 74%.

2022. aastal esimest korda alates 1992. aastast ei saanud lõhkematerjali plahvatuses keegi surma ega vigastada.

14 985 lõhkekeha tehti 2022. a kahjutuks.

Plaaniliste demineerimistöde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada riske.

Endiselt on alles umbes pool miljonit II maailmasõja aegset lõhkekeha, millelga kokkupuute tõenäosus suureneb.

92% on rahul päästesündmuste lahendamisega (2022. a).

Keskmine elupäästevõimekuse kohalejõudmise aeg elupääste sündmusele oli 2022 a. 9 min 40 s.

27 267 väljakutset, sh 13 077 päästesündmust (2022. a).

94,3% elanikele on tagatud kutseliste- või vabatahtlike päästemeeskondade abi 15 minutiga.

72 riiklikku päästekomandot.

Päästetöö suutlikkus kliimamuutuste ja julgeolekuvajadusega seoses ei ole piisav

35 minutit on reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale Eesti merealadel.

32 minutit on reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel.

1 tund on reageerimise aeg õhusõidukiga sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas.

Menetluste läbiviimist tuleb muuta kiiremaks ja efektiivsemaks

Süüteo menetluses tehakse esmased menetlustoimingud üldjuhul kohapeal paber kandjal ning sisestatakse need hiljem käsitsi infosüsteemi.

Hoiatusmenetluses tagati suutlikkus registreerida ja menetleda 306 555 juhtumit automaatselt liiklusjärelvalve abil (2022. a).

Praegu kasutatavad infosüsteemid ei võimalda digitaalsele menetlusele üleminekut.

Põhiosa ekspertiisiga seotud suhtlusest ekspertiisiasutuse ja menetlejate vahel toimub kas paberil või e-kirjaga. Menetlejalatel puudub võimalus teha päringuid ekspertiisiasutuse infosüsteemi ja andmekogudesse.

PROGRAMMI TEGEVUSED

Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

- Hädaabiteadete menetlemine
- Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Avaliku korra tagamine

- Avaliku korra tagamine
- Isikute kinnipidamine

Demineerimine

Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Abi osutamine Eesti päästepiirkonnas

Süüteo-
menetluse
tõhustamine

- Järelevalve automatiseerimine
- Menetluste digiteerimine
- Digitaalkriminalistika arendamine
- Kriminalistika arendamine

Alameede ehk programmi tegevus 2.1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

Eesmärk

Inimeste abiküsimise teated on vastu võetud ja abivajadus välja selgitatud. Igale abivajadusele reageeritakse, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui ka erinevate abiosutajate endi vahel. Inimeste teadlikkus abi küsimise kanalitest on paranenud.

Möödikud

Möödiku nimi	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Nende kõnede osatähtsus protsentides, millele on vastatud 10 sekundi jooksul.	≥ 92% (90%)	≥ 92% (92%)	≥ 92% (91%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	HÄK
Teadete, milles sisaldub oht elule ja tervisele, menetlemise kiirus	≤ 2 min 15 sek (2 min 30 sek)	≤ 2 min 15 sek (2 min 29 sek)	≤ 2 min 15 sek (2 min 31 sek)	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	HÄK
Koostööpartnerite rahulolu Häirekeskusega (PPA, PÄA, kiirabi)	≥ 75% (68%)	≥ 76% (65%)	≥ 78% (77%)	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	HÄK
Elanike teadlikkus riigiinfotelefonist 1247	(19%)	(46%)	≥ 50% (-)	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	HÄK
Keskmine otsingu- ja päästetööde ressursi alarmeerimise aeg lennu- või merepääste juhtumile, kui teade on laekunud läbi Häirekeskuse ³⁷	≤ 8 (14 min 36 sek)	≤ 4 (5 min 29 sek)	≤ 4 (5 min 54 sek)	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	HÄK, PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Häirekeskus ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: hädaabiteadete vastuvõtmine ja töötlemise teenus, abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemise teenus ning kriisiinfo teenus. Teadete kiireks vastuvõtmiseks, abivajaduse täpseks väljaselgitamiseks ja abi väljasaatmiseks hoitakse töös eri suhtluskanaleid, et tagada suhtlemine nii abivajajaga kui erinevate abiosutajate endi vahel. Samuti tegeletakse ühtse hädaabi- ja infoteadete teenuse kanalite teadlikkuse suurendamisega. Tagatakse hädaabiteadete vastuvõtmine ja menetlemise kanalite jätkusuutlikkus, et need arvestaks tehnoloogia arengu ja inimeste kommunikatsiooniharjumustega. Jätakuvalt hoitakse töös riigiinfo telefoni 1247. Parandatakse ka inimeste teadlikkust, et nad teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbri 112 ja millistelt numbritelt on peale 112 võimalik

³⁷ Möödik puudutab merel hätta sattunute poolt hädaabinumbri 112 tehtud kõnesid, mis on suunatud PPA JRCC Tallinnale, kui otsingu- ja päästetöid koordineerivale üksusele.

abi saada. Arendatakse erinevaid andmekogusid (Nt KILP, SOS). (Merel hätta sattunutelt teadete ja signaalide vastu võtmise teema on avatud ja rahaga planeeritud programmi tegevuses „Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel“).

Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine

Võimekuse eesmärk					
1. Katkematult võetakse vastu ja töödeldakse erinevate kanalite vahendusel saabunud hädaabiteateid.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, Terviseamet</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³⁸
1.1. Loodud on lahendused, mis tagavad erinevate kanalite abil kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu abi saamiseks hädaabinumbri 112.	SIM	HÄK, PPA, SOM, PÄA, SMIT	2024–2025	RE/välisvahendid, lisavajad-us	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Elanike teadlikkust on suurendatud ennetustöö ja kommunikatsiooni abil, et inimesed teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbri 112 ja millistelt numbritelt on peale 112 võimalik abi saada.	SIM	HÄK, PPA, PÄA, SOM	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

Võimekuse eesmärk					
2. Kiirabi, pääste ja politsei abiosutajate logistikat korraldatakse ja operatiivinfot vahetatakse katkematult kogu ööpäeva. Sidepidamine abiosutajate vahel on jätkusuutlik ja välja on töötatud alternatiivsed lahendused.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, MKM, KAM, JUM, RIKS, Terviseamet</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse

³⁸ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

2.1. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi abiandjate väljasaatmiseks ning operatiivinfo vahendamiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM	2024–2026	RE/välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
2.2. Arendatud on toimepidevat, turvalist ja kättesaadavat riigisidet ³⁹ , et tagada abiosutajatele side nii häda- kui kriisiolukorras ka siis, kui erasektori teenused ei toimi.	RIKS	SIM, MKM, KAM, JUM, RAM, SMIT	2024	Lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 2.1.2. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Võimekuse eesmärk					
1. Välja on arendatud riiki, kohalikke omavalitsusi ja elanikke ühendav teabe vahendamise keskus ning sidekanalid teadete vastu võtmiseks.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM, KOV-id</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Korrastatud on protsessid ning kaardistatud abivajadused, mis tagavad abivajadusest teabe edastamise pädevale asutusele ning vastava abi saamise.	SIM	HÄK, KOV-id	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Kriisiinfo teenuse osutamiseks on sõlmitud kokkulepped kõigi potentsiaalsete teenuse kasutajatega.	SIM	HÄK	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

³⁹ Operatiivne raadioside, mereside ja muu kriitilise tähtsusega side valitsusasutustele sh satelliitside, turvaline mobiiltelefon, lauafonid, ohuteavituse süsteem.

Alameede ehk programmi tegevus 2.2. Avaliku korra tagamine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine avaliku korraga seotud ohtudele aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Politseipatrullide keskmine väljapanek	86	≥ 86 (93)	≥ 86 (91)	≥ 86 (80)	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	PPA
Tihe-/hajaasustusega alal elu ja tervist ohustavale sündmusele piirajaga reageerimiste osakaal	Mõõdik töötatakse välja aastaks 2020	99% 12min/ 95% 21min (85% 12 min / 76% 21 min)	99% 11,5min/ 95% 20,5min (84% 11,5 min/ 77% 20,5 min)	99% 11min/ 95% 20min (84% 11 min/ 74% 20 min)	99% 10,5min/ 95% 19,5min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: patrulltöö teenus, eriuksuse ja kiirreageerimise teenus, liiklusjärelvalve teenus, isikute kinnipidamise teenus.

Avaliku korra tagamise edendamiseks parandatakse korrakaitseorganite, kohalike omavalitsuste ning vabatahtlike valmisolekut reageerida õnnetustele nii koos kui eraldi (koostöö parandamine, õiguslikud võimalused jne). Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist.

Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine

Võimekuse eesmärk					
1. Avaliku korra ülesannet täidavad korrakaitseorganid lähtudes ohust ja korrarikumise liigist. Igale sündmusele reageeritakse optimaalsete jõududega korrarikumise lõpetamiseks. Inimeste elu ja tervist ohustavatele sündmustele reageeritakse esmajärjekorras, et võimalik tagajärg oleks minimaalne.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, HÄK, REM, KOV-id, JUM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Eesti suuremates omavalitsustes on loodud suutlikus reageerida avalikku korda ohustavatele väiksematele ohtudele.	SIM	KOV, PPA, HÄK	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Erikorrakaitseorganitele on loodud õiguslikud võimalused lahendada neile pandud ülesandeid.	SIM, KOV, REM		2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste seonduvad programmid
1.3. Loodud on õiguslikud lahendused, et võimaldada turvaettevõtteid kaasata avaliku korra ülesande lahendamisel ja avaliku korra kaitsel.	SIM	KOV, ETEL	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.4. Koostatud on kontseptsioon ohtlike ja korda rikkuvate mehitemata lennuvahendite tuvastamise ning vastumeetmete rakendamise tehnilise võimekuse arendamiseks.	SKA		2024		„Siseturvalisus 2024–2027“

Võimekus 2.2.2. Isikute kinnipidamine

Võimekuse eesmärk					
1. Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist. Kohalikel omavalitsustel on võimekus jooeseisundis isikuid kainenema toimetada ja kainenemas hoida (mh on selleks loodud õiguslikud eeldused).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, JUM, SOM, KOVd			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Isikute kinnipidamisteenuse osutamine on korrastatud ja selle dubleerimist Politsei- ja Piirivalveameti ja vanglateenistuse vahel on vähendatud.	PPA, JUM	SIM	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, JUM seonduvad programmid
1.2. Loodud on õiguslikud eeldused, et luua kohalikel omavalitsustel suutlikkus pidada kainenestumaja.	SIM/JUM	KOVid	2026	RE/välisvahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 2.3. Demineerimine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine pommi- ja plahvatusohu korral aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Päästevõrgustik koos partneritega on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Pommi- ja plahvatusohu korral on mandril tagatud demineerijate kohalejõudmine 90 min jooksul	100%	100% (100%)	100% (100%)	100% (100%)	100%	100%	100%	100%	100%	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Päästeamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: lahingumootorite ohu kõrvaldamise teenus, pommi- ja plahvatusohu kõrvaldamise teenus, veealuse demineerimistöö teenus. Demineerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogivõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid, et vähendada ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele. Tagatakse vähemalt kahe plaanilise demineerimistöö tegemine aastas.

Võimekus 2.3.1. Demineerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Demineerimisvõimekuse ja ohtlike ainetega toimunud õnnetustele reageerimise tagamiseks ning tagajärgede likvideerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogivõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid vähendamaks ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele. Sh tehakse suuremahulisi plaanilisi demineerimistöid.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KAPO, KOVD Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus		
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on viis nüüdisaegsetele ohutusnõuetele vastavat kinnist lõhkamiskohta.	SIM	PÄA	2025	Lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Arendatud ja rakendatud on lõhkamismeetodeid sündmuskohal lõhkamiseks ja lõhkematerjali transpordivõimalusi.	PÄA		2024–2026	RE/välisvahendid/lisavajadus	sama

Alameede ehk programmi tegevus 2.4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele maismaal aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Õnnetustele ja ohtudele reageerimise valmisolekut on parandatud.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elupäästevõimekusega päästekomando keskmine kohalejõudmise aeg elupääste-sündmusele (minutites)	9,29	< 10 (9,11)	< 10 (7,49)	< 10 (9,4)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 10	PÄA
Eesti elanike osakaal, kellele on 15 min jooksul tagatud kutseliste- või/ja vabatahtlike päästemeeskondade poolt abi osutamine		(92,4%)	≥ 92% (92,4%)	≥ 92% (94,3%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Päästeamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: päästetöö baasteenus, maastikutulekahju kustutustöö teenus, veepääste teenus, keemiapääste teenus, varingupääste teenus, naftareostuskorje teenus, nööri-pääste teenus, kõrgustest päästetöö teenus.

Päästmiseks maismaal ja siseveekogudel tagatakse koostöös vabatahtlike päästjatega tõhus päästevõimekus, vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.

Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Võimekuse eesmärk						
1. Kutseliste ja vabatahtlike ühtse päästevõrgustiku abil tagatakse Eestile tõhus päästevõimekus ning vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KOVD Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
1.1. Olemasolevate toetusmeetmete jätkamine KOV-idele veevõtukohtade rajamiseks.	REM, KLIM	SIM	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	
1.2. Suurendatud on päästetöö toimepidevust ning suutlikkust (kliimamuutustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerida, tormikahjustusi likvideerida ja metsatulekahjusid kustutada.	SIM	PÄA, PPA, REM	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, Kliimamuutustega kohanemise programm	
1.3. Laiendatud on ühisvalveteenistuse võimalusi kõigis kutselistes päästekomandodes.	SIM	PÄA	2024–2026	RE/lisavahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	

Alameede ehk programmi tegevus 2.5. Abi osutamine Eesti päästepiirkonnas

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele Eesti päästepiirkonnas aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Olemas on valmidus osutada abi hädasolevale inimesele, samuti vee- või õhusõidukile õnnetuse ärahoidmiseks või olukorra eskaleerumise vältimiseks. Ollakse valmis suuremahulise sündmuse lahendamiseks koostöös partneritega

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Keskmine kohalejõudmise aeg õhusõidukiga otsingu- ja päästetööde sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas (tundides)	≤ 2	≤ 2 (1 h 8 min)	≤ 2 (1h)	≤ 2 (1h)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	PPA
Keskmine kohalejõudmise aeg päästeressursiga otsingu- ja päästetööde sündmuskohale piiriveekogudel (tundides)	≤ 1	≤ 1 (25 min)	≤ 1 (32 min)	≤ 1 (32 min)	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Keskmine kohalejõudmise aeg päästeressursiga otsingu- ja päästetööde sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas merealal (tundides)	≤ 2	≤ 2 (44 min)	≤ 2 (36 min)	≤ 2 (35 min)	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Keskmine otsingu- ja päästetööde ressursi alarmeerimise aeg lennu- või merepääste juhtumile, kui teade on laekunud otse JRCC Tallinnale ⁴⁰	-	-	-	(4 min 48 sek)	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse järgmisi teenuseid: SAR teenus (ehk otsingu ja pääste teenus), rannikuvalve teenus, merereostustõrje teenus.

Kiiremaks ja tõhusamaks abi osutamiseks Eesti päästepiirkonnas tehakse ettevalmistusi päästekopterite ööpäevaringsele 15-minutilisele valmisolekuastmele viimiseks. Tagatakse ka hätta sattunud lennubahendite otsimine maismaal. Samuti edendatakse koostööd partneritega otsingu- ja pääste- ning mereabi juhtumite veelgi tõhusamaks lahendamiseks ja arendatakse võimekust saata hädasolevale laevale spetsiaalse väljaõppega abimeeskond. Lisaks tagatakse piiriveekogudel reostuse avastamine, lokaliseerimine ja likvideerimine.

⁴⁰ Kõikidest kanalitest vastu võetud teated.

Otsingu- ja päästeüksuste välja saatmisel lähtutakse kiire ning tõhusa abi põhimõttest, mis tähendab, et lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskuse otsustusprotsessi toetamiseks loodud tehnilised lahendused kindlustavad ajakohase ülevaate ressursist, seejuures võimaldades ka selle kiire väljasaatmise. Kõikidelt päästepiirkonnas hätta sattunutelt teadete ja signaalide vastuvõtmiseks tagatakse lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskuse sidekanalite ning seadmete toimepidevus. Et olla valmis suuremahulise merepäästeoperatsiooni juhtimiseks, tehakse koostööd partneritega ja koostatakse rahvusvahelistele soovituslikele standarditele vastav suuremahulise merepäästeoperatsiooni⁴¹ plaan. Merepääste valdkonna tervikliku arendamise eesmärgil jätkab tööd Merepääste nõukogu. Suurendatakse inimeste teadmisi merel ette tulevatest ohuolukordadest, hädateadete edastamise võimalustest, samuti oskuseid ohuolukorras toime tulla, enda ja teiste elu säästa.

Võimekus 2.5.1. Lennu- ja merepääste

Võimekuse eesmärk					
1. Eesti päästepiirkonnas reageeritakse kõikidele lennu- ja merepääste sündmustele lähtudes kiire ja tõhusa abi põhimõttest. Koostöös partneritega on kindlustatud mereabi (<i>maritime assistance</i>) osutamine ennetamaks inim-, vara- ja keskkonnakahju. Tagatud on valmisolek reageerida lennu- või merepääste suuremahuliseks päästeoperatsiooniks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KOVd, partnerid			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid,			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴²
1.1. Kopterite reageerimisvalmidus on viidud ööpäevaringselt 15 minutile.	PPA		2024	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Analüüsitud on PPA laevade Kaitseministeeriumi valitsemisalasse üle andmise mõju otsingu- ja merepäästesündmuste lahendamisele (alarmeerimise protseduur, ajakulu, päästeoperatsiooni juhtimisskeem jmt).	SIM	PPA, KAM	2024–2025	RE/lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.3. Arendatud on võimekust saata hädasolevale laevale spetsiaalse väljaõppega abimeeskond ⁴³ . Selleks on tõhustatud koostööd PÄA ja PPA vahel, ajakohastatud analüüs, välja töötatud koolituskava.	PPA	SIM, PÄA, partnerid	2024–2026	Lisavajadus/ välisvahendid	sama
1.4. Tugevdatud on valmisolekut reageerida suuremahulisele merepäästesündmusele, selle efektiivseks planeerimiseks ning juhtimiseks on loodud JRCC Tallinn otsustusprotsessi kiirendavad tehnilised lahendused ja toetav väljaõppesüsteem	PPA	SIM, PÄA, partnerid	2024–2025	Lisavajadus/ välisvahendid	sama

⁴¹ MRO – Mass Rescue Operation

⁴² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁴³ MIRG- maritime incident response group

1.5. Arendatud on JRCC Tallinn võimekust viivitamatult ja tõrgeteta vastu võtta kõik hädasignaaliid ning loodud teate menetlemist toetavad lahendused (soetatud täiendav COSPAS-SARSAT terminal (varuasukoha jaoks) ⁴⁴).	PPA	SMIT	2024–2026	Lisavajadus	<i>sama</i>
---	-----	------	-----------	-------------	-------------

⁴⁴ Inglise keeles: Space System for the Search of Vessels in Distress (otsingu- ja pääste satelliitsüsteem).

Alameede ehk programmi tegevus 2.6. Süüteomenetluse tõhustamine

Eesmärk

Sündmuste lahendamist ja korrariikumiste lõpetamist toetavad digilahendused ja automaatsed järelevalvesüsteemid, mille abil on süütegude menetlemine muutunud kiiremaks ja efektiivsemaks.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Suutlikkuse tagamine hoiatamismenetluses registreerida ja menetleda juhtumeid automaatse liiklusjärelevalve abil	250 000	≥ 250 000 (306 555)	≥ 250 000	≥ 250 000	≥ 250 000	1000000	1000000	PPA
Kriminaalmenetluse digitaalselt läbiviimise osakaal	0%	> 0% (0%)	> 0%	> 0%	≥ 30%	≥ 30%	≥ 30%	PPA
Väärteomenetluste (kiir- ja üldmenetlus) digitaalselt läbiviimise osakaal	0%	> 0% (0%)	> 0%	> 0%	≥ 30%	≥ 30%	≥ 30%	PPA
Digikriminalistika kaughallatava vaatlussüsteemi kasutamise osakaal	0%	0% (0%)	0%	100%	100%	100%	100%	PPA
Digitaalsete tõendite koopiafailide automatiseeritud arhiveerimise osakaal	0%	0% (0%)	0%	100%	100%	100%	100%	PPA
Kriminalistika teenuse töövoogude halduskeskkonna liidestatus ühtse digitaalse süüteomenetluse süsteemiga	0%	0% (0%)	0%	0%	0%	100%	100%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: väärteokaristuse täideviimise teenus, kogukonnaga seotud süütegude lahendamise teenus.

Programmi tegevuse eesmärgi saavutamise toetamiseks arendatakse erinevaid digilahendusi ja automaatseid järelevalvesüsteeme, sh olemasolevaid menetlusi digiteeritakse ja nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik, eelistatakse automaatseid järelevalvesüsteeme. Süüteomenetlust muudetakse enam ohvrikeskseks.

Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Automatiseeritud lahendusi kasutatakse senisest laialdasemalt, sh võetakse kasutusele automaatsed järelevalvesüsteemid (ennekõike seal, kus inimese sekkumine ei ole vajalik).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, HÄK, PÄA, SMIT, PPA, KOV, MKM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud automaatsed järelevalve- ja neid toetavad süsteemid (nt HIS 2.0) nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.	PPA	SIM, SMIT, PÄA	2024–2026	RE/lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Loodud on AI võimekus videopildi töötlemiseks (avaliku ruumi kaamerate pildilt), mis suudab tuvastada ohtusid, et neile ennetavalt reageerida.	PPA	SIM, SMIT	2026	Välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.3. Loodud on eeldused automatiseeritud infovahetuseks teiste EL-i liikmesriikide ja rahvusvaheliste koostööpartneritega korrarikkumiste lahendamisel, süütegude avastamisel ja tõkestamisel.	PPA	SMIT	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Kasutusele võetavad lahendused on paberivabad ja olemasolevad menetlused digiteeritakse.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, HÄK, PPA, PÄA, JUM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁵
1.1. Nii väärteo-, kriminaal- kui ka haldusmenetlus on digiteeritud vastavalt süüteomenetluse digitaliseerimise tegevuskavale.	JUM	SIM	2024–2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	JUM seonduv programm

⁴⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Menetlused on muudetud elektroonilisteks, menetluste tegemist toetavad mobiilne töökoht ja IT-lahendused.	SIM	PPA, PÄA, SMIT	2024–2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.3. Loodud on võimalus kasutada inimese kontaktandmeid ja digitaalset asukohta ⁴⁶ , et hõlbustada suhtlemist nii elektroonilises menetluses kui ka riigiga	SIM	PPA, PÄA, SMIT	2024–2026	RE /lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.4. Välja on töötatud ja kasutusele võetud infosüsteemid mittedigitaalsete asitõendite haldamiseks paberivabalt.	JUM	PPA, KAPO, SIM, SMIT	2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, JUM seonduv programm

Võimekus 2.6.3. Digitaalkriminalistika arendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Digitaalkriminalistika alaste vaatluste järjekorra pikkus on maksimaalselt kaks kuud. Selleks arendatakse süsteemselt digitaalkriminalistika teenust (suurendatakse kulutõhusust, lühendatakse vaatlusjärjekordi, parendatakse eksperditeadmiste taset). Digitaaltõendite alusel tehtavad kohtuekspertiisid valmivad vähem kui kahe kuuga.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, EKEI, JUM		
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Olulisemad arendustegevused	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Loodud on digitaalkriminalistika serveripõhine kaughallatav vaatlussüsteem.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2024–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Ajakohastatud on regulatsioone, mis toetaksid digitaalset kriminaalmenetlust ning digitaalsete tõendite kogumist ning õiguslikku töötlemist.	SIM	PPA	2026	RE	sama
1.3. Digitaalsete tõendite koopiafailide arhiveerimise lahendused on automatiseeritud ⁴⁷ .	PPA, SMIT	JUM	2026	RE, välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“

⁴⁶ Digitaalne asukoht tähendab, et inimene annab riigile ühe digitaalse aadressi, mille vahendusel ta ametiasutustega suhtub. Selleks võib olla nii isiklik e-posti aadress või mõni elektrooniline keskkond, näiteks internetipank või eesti.ee keskkond. Sinna saadetud dokumendid loetakse inimesele kätetoimetatuks 30 päeva möödumisel saatmisest.

⁴⁷ Lahendus on koostöös SMIT-iga juba olemas, kuid see tuleb automatiseerida, hetkel suunatakse käsitsi arhiivi; see on üks osa süüteo menetluse digitaliseerimisest ja PPA siseselt seotud MIS-x / PRIS arendustega.

1.4. Kriminialistika teenuse töövoogude halduse keskkonna liidestamine ühtse digitaalse süüteomenetluse süsteemiga ⁴⁸ .	PPA, SMIT		2026	Lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
--	-----------	--	------	-------------	----------------------------

Võimekus 2.6.4. Kriminialistika arendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Kohtuekspertiisi ja kriminialistika suutlikkust on arendatud. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida kriminialistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): EKEI, PPA, JUM, SIM				
	Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
Arendusülesandeid hetkel programmi tasandil planeeritud ei ole.					

⁴⁸ See on üks osa süüteomenetluse digitaliseerimisest ja PPA siseselt seotud MIS-x / PRIS arendustega.

MEEDE 3. Kindel sisejulgeolek

Meetme eesmärk: Eesti teadvustab ja maandab sisejulgeolekut ohustavaid tegureid kvaliteetse õigusloome, võimearenduse ning siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate võimalike kriisitsenaariumitega.

Meetme kirjeldus: Meetmes keskendutakse põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti riigi vastu suunatud luure- ja mõjutustegevuse ning lõhestuspoliitika tõkestamisele, riigisaladuse ja salastatud välis- teabe kaitsele, sisejulgeoleku tagamiseks vajaliku teabe ja olukorrateadlikkuse tagamisele, terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamisele ja tõkestamisele, kriisideks ja ressursimahukateks sündmusteks (sh terroriaktideks ja hübriid- kriisideks) valmisolekule ning reageerimisele, elu- tähtsate teenuste toimepidevuse tagamisele, riigipiiri kontrollile, valvamisele ja kaitsmisele ning riigi julgeolekut, stabiilsust, heaolu ja mainet mõju- tava raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetam- isele ja tõkestamisele (korruptsioon, majandus- kuritegevus ja rahapesu, organiseeritud kuri- tegevus küberkuritegevus, narkokuritegevus, terro- rismi rahastamine, inimkaubandus). Meetmel on avalik ja salajane osa.

Meede koosneb viiest programmi tegevusest:

1. Põhiseadusliku korra tagamine
2. Raske- ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus
3. Objektivalve ja isikukaitse
4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine
5. Piirihaldus

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Kaitsepolitseiamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi info- tehnoloogia- ja arenduskeskus.

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*): Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ministeerium, Kaitseministeerium, Kliima- ministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Välisluureamet, Finantsinspeksioon, Eesti Pangaliit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Kaitsevägi, Kaitseliit, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut, Rahapesu Andmebüroo, Ravimiamet, Keskkonnaamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Registre ja Infosüsteemide Keskus, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Andme- kaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, Kaitseväe Akadeemia, elutähtsat teenust ja veebisisu majutust osutavad ettevõtjad, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused, kohalikud omavalitsused

Meetme mõõdikud

	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	≥ 45% (40%)	≥ 45% (-)	≥ 45% (40%)	-	≥ 45%	-	≥ 45%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	≥ 57% (37%)	≥ 57% (-)	≥ 57% (49%)	-	60%	-	60%	-	
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	≥ 60% (64%)	≥ 62% (56%)	≥ 63% (56%)	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	≥ 52% (52%)	≥ 52% (57%)	≥ 60% (57%)	≥ 65%	≥ 70%	≥ 75%	≥ 75%	≥ 75%	PPA
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	58% (58%)	58% (-)	≥ 59% (59%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumede kergelt kättesaadavaks:									Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- kanep	(24%)	-	≤ 24% (36%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%	-	
- amfetamiin	(10%)	-	≤ 10% (21%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	(12%)	-	≤ 12% (23%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%	-	
- ecstasy	(10%)	-	≤ 10% (23%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- kokaiin	(7%)	-	≤ 7% (16%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
- dopingained	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega	(56%)	-	≥ 56% (56%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	-	
MONEYVAL-i hinnang rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohta ⁴⁹	-	-	-		Tehnilise vastavuse soovitusel on täidetud	-	-	-	MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁵⁰ (punktid)	75	≥ 76 (74)	≥ 75 (74)	≥ 76	≥ 77	≥ 77	≥ 77	≥ 77	Transparency International
Korruptsioonitajumise indeks (koht)	(17)	(13)	13 (14)	12	11	10	10	10	
Muudest rahvustest inimeste osakaal, kes usaldavad Venemaa-Ukraina konflikti teemal Venemaa uudistekanaleid ja ei usalda Eesti kanaleid	-	-	16,6	15	14	Mõõdik muudetakse.			Riigikantselei ja Sotsiaalministeeriumi avaliku arvamuse seireuuring ⁵¹

⁴⁹ MONEYVAL (ingl Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism) on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid hindav eksperdikomitee. Eesti kohta koostati viimane raport 2022. aastal, mis sisaldab Eestile 109 tehnilist ja 61 efektiivsussoovitus. Leitav: <https://rm.coe.int/moneyval-2022-11-mer-estonia/1680a9dd96>

⁵⁰ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigieksperitede hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist ning asetab enam kui 180 riiki pingeritta.

⁵¹ Avaliku arvamuse seireuuring (märts 2023). Riigikantselei ja Sotsiaalministeeriumi ühisseire. Küsitlus 15a. ja vanema elanikkonna seas Aasta näitaja on leitud kõigi aasta jooksul tehtud tulemuste kokku liitmisel ja nende jagamisel tehtud seirete arvuga (18+18+17+17+18+22+19+16+15+12+16+12/12=16,6)

Olukorra analüüs⁵²

Eesti sisejulgeolekut mõjutavad oluliselt erinevad välis- ja sisetegurid ning suundumused. Olulisemaid välismõjutajaid on üldine julgeolekuolukord regioonis ja maailmas, julgeolekuohtude asümmeetrilisem ja vähem ennustatavam iseloom, vaenulike eriteenistuste tegevus, sihistatud valeinfokampaaniad, äärmusluse ja populismi levik maailmas ja Euroopas, suurriikide poliitilised prioriteedid ning majandusarengud. Samuti EL-i ja NATO strateegiline areng ja sisemine ühtsus, üha ulatuslikum ühiskondlik digitaliseeritus, automatiseerumine ja sõltuvus IKT-st, kliimamuutused, energiapoliitika, rände hoogustumine jpm. Seetõttu on Eesti jaoks keskse tähtsusega ühiskonna informeeritus, ühtekuuluvus ja kerksus, julgeolekuaspektide arvestamine erinevate valdkonna poliitikate kujundamisel, tõhus siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö ning strateegiline partnerlus samameelsete riikidega.

Samuti mõjutavad riigi julgeolekut läbi inimeste usalduse ja kaitsetahte sotsiaalmajanduslikud tegurid, nagu rahvastiku vananemine ja vähenemine, piirkondade ebaühtlane areng ning ühiskonna sotsiaalne sidusus (olemasolevate ühiskonnarühmade integreeritus ning uussisserändajate kohanemine), sh riigikeele valdamise ning haridus- ja tööturul konkurentsivõimelisuse edendamine. Samuti ühiste väärtuste ja info maastiku ning ühise riigiidentiteedi edendamine. Oluline on ühiskonda pingestavate ja lõhestavate küsimuste konstruktiivne lahendamine ning tõmbekeskuste-väliste piirkondade strateegiline arendamine. Riigiülel on vajalik järjepidevalt toetada haavatavamate elanikkonnagruppide toimetulekut.

Riigisiselt on oluline stabiilsus ja kindlus, sh Eesti elanike usaldus ja toetus riigiinstitutsioonide suhtes, mis põhineb läbipaistvatel riiklikel protsessidel, riigiasutuste töö tõhususel ning resoluutsel korruptsioonivastasel tegevusel. Kaasaegset usaldust loob ka tehnoloogiline stabiilsus ehk riigipoolsete teenuste kättesaadavus, turvalisus ja mugavus. Usaldus riigi vastu loob omakorda eeldused inimeste, erasektori ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide koostöövalmiduseks riigi turvalisuse ja julgeoleku kindlustamiseks, sh kerksus vaenuliku mõjutus- ja luuretegevuse vastu.

Seetõttu on vajalik õiguskaitsesüsteemne ja järjekindel võimearendus ning läbiv riigisisene ja rahvusvaheline koostöö.

Edasises on kirjeldatud sisejulgeoleku meetmes käsitletud teemade lühianalüüsi valdkonnapõhiselt.

Põhiseadusliku korra kaitse

Eesti julgeolekuasutuste hinnangu⁵³ järgi mõjutavad Eesti põhiseaduslikku korda kõige tõsisemalt Venemaa agressiivsed välispoliitilised ambitsioonid ning nende saavutamiseks kasutatavad mittesõjalised ja sõjalised, avalikud ja varjatud vahendid. 24. veebruaril 2022 alanud laiaulatuslik sõjaline rünnak Ukraina vastu, millele eelnes Vene eriteenistuste pikaajaline tegutsemine ning ulatuslik desinformatsiooni levitamine meedias ja rahvusvahelisel areenil. Venemaa sõda Ukraina vastu on muutnud julgeoleku olukorda Euroopas ja maailmas laiemalt. Venemaa strateegiliseks eesmärgiks on oma mõjuvõimu suurendamiseks lõhestada NATO ja EL-i riike, võimendades mõjutustegevuse ja valeinfokampaaniatega erinevaid siseriiklikke ja rahvusvahelisi probleeme, õõnestades rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusvärsust, polariseerides kogukondi ning õhutades vastuolusid riikide ja rahvaste vahel. See, omakorda, suunab Eestit olema senisest veelgi enam tähelepanelik ning tõhustama vastuluuret ja eelhoiatust nii füüsilises kui küberruumis, et tõkestada vahetuid ohte Eesti iseseisvusele ja territoriaalsele terviklikkusele.

Eesti suunal üritab Venemaa saavutada oma eesmärgid peamiselt venekeelse kogukonnaga manipuleerides. Erilist tähelepanu pööratakse vene emakeelega noortele. Vaenuliku mõjutustegevuse tõkestamine nõuab senisest enam nii riigisisest kui ka rahvusvahelist teadlikkust mõjutuskatsetest, -viisidest ja -kanalitest ja sellega kaasnevatest ohtudest, kui ka oskust mõjutustegevust ära tunda ja ohtude eskaleerumist ennetada ja tõkestada. Vajalik on suurendada Eesti noorte ning täiskasvanute meediateadlikkust, allikakriitilisust info tarbimisel ning usaldust riigiinstitutsioonide edastatava info suhtes. Ühiskonna kerksuse suurendamisel on oluline roll Eesti haridus- ja

⁵² Osa analüüsi on kajastatud programmi salajases osas.

⁵³ [Kaitsepolitsei aastaraamat 2022](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet; [Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2022](#). Tallinn: Välisluureamet.

lõimumispoliitikal ja riigi kommunikatsioonisõnudega, mille kaudu toetatakse ühiskonna eri rühmade paremat sidusust ja ühiseid väärtusi, omavahelist head läbikäimist, riigikeele oskust, ühise inforuumi laiendamist ja tugeva jagatud riigiidentiteedi tekkimist. Oluline on jätkata hästi läbimõeldud rände-, kohanemis- ja lõimumispoliitikat ning arendada strateegilist kommunikatsiooni, et vältida sisepingete, võõraviha ja vaenuliku kasvu ühiskonnas, sisserändajate kapseldumist, sotsiaalset tõrjutust, haavatavust ning selle tõttu potentsiaalsete äärmusliikumiste tugevnemist⁵⁴.

Eesti riigi julgeoleku ning põhiseadusliku korra kaitsmisel on keske tähtsusega, et demokraatlik riik suudab end ka demokraatlikult kaitsta. See tähendab piisavate õiguslike volituste andmist Eesti vastutavatele asutustele, aga ühtlasi, järelevalvemeetmete tõhustamist. Ilma tõhusa õigusliku keskkonnata ei ole võimalik õigusriigis ka ohte tulemuslikult ennetada ega tõkestada. Põhiseaduslikku korda ohustava tegevuse ennetamiseks ja tõkestamiseks on vajalik tugevdada Kaitsepolitsei ameti võimekust koguda ja töödelda asjakohast teavet, et tuvastada ja tõkestada vaenulikke mõjutustegevust ja luuretegevust, maandada korrupsiooniriski ja terrorismiohtu, kaitsta majandusjulgeolekut ja riigisaladust ning tõhusalt korraldada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist koostööd. Kvaliteetne võimearendus võtab aega aastaid, mille tõttu on oluline, et sisejulgeoleku valdkonnas tegutsetakse süsteemselt ning järjepidevalt.

Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine

Riigi julgeolekule võib potentsiaalseks ohuks kujuneda igasugune vägivaldne äärmuslus sõltumata selle ideoloogilisest allikast. Radikaliseerumine on protsess, mis võib päädida terrorismiga. Terrorismioht on Eestis madal. Kuigi Eestis on tuvastatud ka vägivaldsete ambitsioonidega paremäärmuslasi, siis proportsionaalselt suurim terrorismioht lähtub jätkuvalt islamistlikust ideoloogiast kantud äärmuslusest.

Islamistlike terroriorganisatsioonide ideoloogia ei ole viimaste aastakümnete jooksul muutunud. Eesmärk on jätkuvalt demokraatliku, universaalsel inimõigustel põhineva ühiskonnakorralduse asendamine islamistlikel usureeglitel põhinevaga.

Viimase kümne aasta jooksul on moslemikogukond Eestis kasvanud väga kiiresti. Seetõttu on kasvanud ka kohalike omavalitsuste roll, uussisserändajate laste suunamise olulisus Eesti koolidesse ja koolide kompetentsi suurendamine nii islamistliku-, islamivastase kui ka muu äärmusluse äratundmisel. Kogukonna suurenemisega seoses on kasvanud ka palvemajade vajadus ja soov rajada mošeesid. Lähtudes Euroopa riikide kogemusest on radikaliseerumise tõenäosus suurem, kui usujuht on fundamentaalsete vaadetega. Sellest tulenevalt on oluline ennetada, et islami kogukondi hakkaksid juhtima radikaalselt meelestatud inimesed.

Vägivaldse äärmusluse ja terrorismi ennetamine on seotud rahvusvahelise terrorismi seisukohalt riskirühma kuuluvatest riikidest lähtuva immigratsiooniga ning laiemalt isikutega, kelle integratsioon Eesti ühiskonda pole erinevatel põhjustel õnnestunud. Mõjusaks teguriks vägivaldse äärmusluse ennetamisel ja ohtude maandamisel on ühiskonna sidusus ja ühtekuuluvustunne. Venemaa rünnak Ukrainale mõjutab radikaliseerumise ohtu kaudsemalt. Sõjaga kaasnev majanduslangus, energia ja toidu kallinemise tagajärjel võib islamistlike-, parem- ja vasakäärmuslaste radikaalseerumine Eestis suurened. Äärmuslikud vaated ei teki üleöö ja radikaliseerumise õigeaegne märkamine ning sellega seonduva riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine ei ole vaid õiguskaitseasutuste töö. Riigil on oluline koolitada kodanikega vahetult tegelevaid esmatasandi ametnikke ja spetsialiste (korraaitse, korrektsioon, lõimumine, haridus- ja sotsiaalvaldkond), aga ka laiemat avalikkust märkama radikaliseerumise tundemärke.

Peamiseks suhtluskanaliks on tänapäeval Internet ning nii on see ka peamine tööriist radikaliseerumisel ning terrorismi toetamisel. Interneti kaudu levitatakse kõikvõimalikel ideoloogilistel alustel baseeruvat äärmuslikku propagandat, mõjutatakse, värvatakse ja juhendatakse terroriste. Seetõttu tuleb järjekindlalt arendada õiguskaitse- ja järelevalveasutuste vastavat võimekust ning koostöös asjaomaste ministriumite, ametite ja erasektoriga edendada veebiturvalisust. Suures plaanis on ohuks (internetis) iseradikaliseerunud isikud ning Euroopa riikidesse naasnud terroristlikud välisvõistlejad ja nende pereliikmed. Konfliktipiirkondadesse siirdunud välisvõitlejad on

⁵⁴ Samuti annab see ainek Venemaa lõhestuspoliitika elluviimiseks.

kasutanud Eestit transiitriigina teel konfliktipiirkonda või tagasi Euroopasse. Valgevene rände hübriidrännak ja Ukraina sõjast tingitud massiline sisseränne on suurendanud riigipiiril ohtlike inimeste sisenemise tõkestamise ja piirikaitse vajadust. Seepärast on piirikontrollis ja viibimisaluste taotluste menetluses biomeetriliste andmete laialdasem kasutuselevõtt ja Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamine (sh PNR⁵⁵-süsteem) tähtsad ka terrorismiohu maandamisel.

Terrorismi rahastamiseks võidakse kasutada nii legaalselt kui illegaalselt hangitud vahendeid. Olulist rolli mängivad sularaha konfliktipiirkonda toimetamise lahendused, veebipõhised ülekandeteenused ja virtuaalväeringud. Terrorismi rahastamise tõkestamisel on oluline turuosaliste poolt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses sätestatud hoolsuskohustuste järgimine. 2021. aastal valminud rahapesu ja terrorismi rahastamise riiklikus riskihinnangus kirjeldatud kõrge riskiga sektorite, eriti virtuaalväeringute valdkonna järelevalve võimekust Eestis on vaja oluliselt suurendada.

Süütegude tõhusa menetlemise huvides tuleb arendada asjakohaseid infosüsteeme ja andmebaase, nende riskasutamist ning koostalitlusvõimet. Rahapesu ja terrorismi rahastamise kontekstis on oluline ka nt rahvusvaheliste FATF-i reeglite ja MONEYVAL-i⁵⁶ märkuste ja soovitude rakendamine. Oluline roll on tõhusal infovahetusel erasektori finantsinstitutsioonidega ning selgetel ja tõhusatel tugiregulatsioonidel.

Majandusjulgeolek

Majandusjulgeoleku eesmärk on kindlustada, et läbi majanduse ei satuks ohtu Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ega elanikkonna turvalisus ja heaolu. 2022. aasta kevad näitas selgemini, kui kunagi varem, kuidas väljastpoolt mõjutatakse riikide suveräänseid otsustusprotsesse ning kehtestatakse oma mõjuvõimu läbi majanduse. Selle üheks näiteks on Euroopa riikide energia-sõltuvus Venemaast. Seetõttu ei leita üksmeelt agressori sanktsioneerimisel ning agressor kasutab energiat „relvana“, kehtestades ühepoolselt piiranguid neile, kes tema vastu.

Eesti majandusjulgeoleku üks suurimaid väljakutseid on vältida sõltuvusi strateegilistes

majandusvaldkondades, mille kaudu on võimalik mõjutada riigi suveräänseid otsuseid või oluliselt kahjustada riigi ja ühiskonna toimimist. Lisaks on oluline välistada ebausaldusväärsete riikide kontrolli all olevate isikute, toodete ja tehnoloogia põimumine riigi toimimise seisukohalt olulistesse süsteemidesse, kuivõrd selliselt tekivad haavatavused, mida võidakse meie vastu sobival hetkel ära kasutada ning mis võib viia ohuni meie põhi-seadusliku korrale.

Majandusjulgeoleku tagamiseks on oluline suurendada Eesti ettevõtete ning avaliku sektori asutuste teadlikkust majandusjulgeoleku riskidest. Samuti on oluline arendada riigi võimekust varjatud majandusjulgeoleku ohte tuvastada, et siis koostöös erasektoriga leida parimad võimalused nende maandamiseks.

Organiseeritud kuritegevuse, majanduskuritegevuse ja rahapesu vastane võitlus

Organiseeritud kuritegevusel, aga ka kuritegevusel üldisemalt on oluline mõju riigi sisejulgeolekule, mainele ning ühiskondlikule heaolule. Eesti julgeolekut ohustavad riigid kasutavad muuhulgas kuritegelikke struktuure oma eesmärkide saavutamiseks. Kuritegevuse mõjul tekib ühiskonnas haavatavusi, mida saab riigi julgeoleku kahjustamiseks ära kasutada. Inimkaubanduse, majandus-, korrupsiooni-, narko- ja küberkuritegude ning nendega seonduvate rahapesu skeemide üleilmne levik ja ulatus mõjutavad olulisel määral finantssüsteemide, aga ka riikide usaldusväärset. Kõige mõjusamad ja ohtlikumad on skeemid, mille tulemusel suudetakse suur osa kriminaaltulust paigutada legaalsesse majandustegevusse. Ühtlasi on kuritegevus muutunud üha enam projektipõhisemaks: kurjategijad tegelevad valdkondadega (nt narkokuriteod, kelmused, rahapesu, küberkuriteod, maksupettused), mis hetkel kõige rohkem tulu toovad. Vajadusel orienteerutakse kiiresti valdkondade vahel ümber, et ebaseaduslikku tulu maksimeerida.

Muutunud keskkond ja Euroopa Liidu rahanduspoliitika toob perioodil 2021–2027 Eestile eraldatava struktuuritoetuste mahuna hinnanguliselt 3 miljardit eurot. Sellises mahus kasutada olevate finantside suhtes tekib riigil, rahastamist korraldava ja järelevalvega tegelevatel asutustel

⁵⁵ Lennureisijate endi esitatud isikuandmed ehk broneeringuinfo (ingl *passenger name record*, PNR).

⁵⁶ MONEYVAL poolt Eesti kohta koostatud raport <https://rm.coe.int/moneyval-2022-11-mer-estonia/1680a9dd96>

täiendav koormus tagada vahendite sihipärane ja aus kasutamine.

Senised uurimused on esitanud halva majandamise, kelmuse ja korruptsiooni tõttu tekkivaks kahju ulatuseks 5–10% kasutatavatest summadest, mis ümberarvestatuna võiks küündida minimaalselt 150–300 miljoni euroni⁵⁷. Seetõttu on oluline pöörata erilist tähelepanu EL-i finantside õiguspärase kasutamise tagamisele ja kuritegeliku tegevuse avastamisele.

Europoli andmetel on EL-is ringlev kriminaaltulu maht võrreldav kõige edukamate äriühingute kasumiga. Uuringud on näidanud, et hinnanguliselt toodab ebaseaduslik turg EL-is 110 miljardit eurot, mis on ca 1% EL-i sisemajanduse kogutoodangust ning mille põhjal on alust eeldada, et 98% kriminaaltulust jääb kurjategijatele alles⁵⁸. Siseministeriumis läbi viidud analüüsi tulemused peegeldasid raske ja organiseeritud kuritegevuse kasumlikkust, mis võib aastas küündida Eestis keskmiselt 458 mln euroni⁵⁹. Uurimisasutused on aastate 2017–2021 jooksul prokuratuuri saadetud kriminaalasjades leidnud ja arestinud kuritegevusega seotud vara keskmiselt 10,5 mln euro väärtuses. Jõustunud kohtuotsustega on samal ajavahemikul konfiskeeritud keskmiselt 2,96 mln euro väärtuses vara aastas. Ainuüksi need näitajad annavad põhjust kahelda, kas kasutusel olev kuritegevuse vähendamise mehhanism koos kriminaaltulu tuvastamisega on piisavalt tõhus. Kuritegevusest saadava kasu võimaliku ulatuse järjepidev kaardistamine annab selgema arusaama probleemi ulatusest ja täiendava indikatsiooni kuritegevusega võitlemisel efektiivsema lahenduse leidmiseks. Eelkirjeldatu põhjal on jätkuvalt oluline arendada võimekusi organiseeritud kuritegevuse ning raskete majanduskuritegevuse avastamise ja uurimise võimekuste arendamiseks ning kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise tõhustamiseks.

Korruptsioon

Korruptsioonikuritegude avastamine, tõkestamine ja ennetamine on riiklikult oluline prioriteet, kuna see võib mõjutada riigi ja põhiseaduslike institutsioonide sõltumatust ja otsustamisvabadust ning selle kaudu ka sisejulgeolekut. Korrumpeerunud isikuid võidakse ära kasutada ka muudel julgeolekut ohustavatel eesmärkidel nagu näiteks luureinfo kogumisel või mõjutustegevuses. Alates 2018. aastast on Eesti paiknenud Transparency Internationali korruptsioonitajumise indeksi uuringus enam kui 180 riigi võrdluses 20 vähem korrumpeerunud riigi kategoorias⁶⁰, mis on suurepärane Kesk- ja Ida-Euroopa riikide korruptsioonitasemega võrreldes, kuid keskmisel tasemel EL-i riikide võrdluses.

Riiklik korruptsioonivastane tegevuskava, sellest tõusetunud riske maandavad tegevused ja üldise teadlikkuse suurendamine koos õiguskaitseasutuste töö ja teavitustegevusega korruptsioonivastases võitluses on aastate jooksul suuremat edu saavutamas. Suuremaid positiivseid muutusi on võimalik täheldada peaaesjalikult avalikus sektoris, kus lisaks kõrgetele ootustele avalike vahendite läbipaistvale ja sihtotstarbelisele kasutamisele, on olukorrale leevendust pakkumas sisulised töökorralduslikud muutused ebaaususe vähendamisel ja riskide maandamisel.

Jätkuvalt tuleb keskenduda suurt mõju omavate korruptsioonijuhtumite avastamisele. Tegeleda tuleb avaliku sektori, sh kohalike omavalitsuste korruptsiooni ennetamisega, riigihangete läbi viimisel omakasuliste otsuste tuvastamisega, meditsiini ja tervishoiusektoris omakasulist lähenemist kandvate põhimõtete tõttu ebaseaduslike tegevuste avastamisega ning erinevate siht-rühmade teadlikkuse suurendamisega korruptsiooni vähendamiseks.

⁵⁷ Gee, J. & Button, M., 2015a. The financial cost of healthcare fraud 2015: What data from around the world shows. <https://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/thefinancialcostofhealthcarefraud-september2015.pdf>; CROWE, 2018. The Financial Cost of Fraud 2018: The latest data from around the world. <https://www.crowe.com/uk/croweuk/-/media/Crowe/Firms/Europe/uk/CroweUK/PDF-publications/Financial-Cost-of-Fraud-2018.ashx>; Gee, J. & Button, M., 2019. The financial cost of fraud 2019: The latest data from around the world.

https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/18625704/The_Financial_Cost_of_Fraud_2019.pdf

⁵⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb kriminaaltulu arestimist ja konfiskeerimist Euroopa Liidus, eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0178+0+DOC+XML+V0//ET#title2> (16.05.2021).

⁵⁹ Ombler, M., 2022. Kriminaaltulu võimalik ulatus Eestis. Analüüs. Siseministerium. [Võrgumaterjal] Leitav:

[https://siseministerium.ee/ministerium-ja-kontaktid/ministerium-ja-minister/uuringud-ja-analuusid#sisejulgeoleku-tagam.,"](https://siseministerium.ee/ministerium-ja-kontaktid/ministerium-ja-minister/uuringud-ja-analuusid#sisejulgeoleku-tagam.,) lk 101.

⁶⁰ Korruptsiooni tajumise indeks. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

Erasektoris tuleks jätkata ennetavate tegevustega, sh muuta igapäevase tegevuse osaks vastutus- ja ettevõtlike põhimõtete järgimine, pettuse- ja korruptsiooniriskide hindamine ja maandamine. Kuna korruptsioon esineb Eestis üha peidetumal kujul, on õiguskaitses vajalik täiendav spetsialiseerumine erasektoris aset leidva korruptsiooniga tegelemiseks. Samuti on vajalik süstemaatiline teabe kogumine ja analüüsimine, mille tulemusel oleks võimalik taolisi kuritegusid paremini avastada ja tekkivat kahju minimeerida.

Narkokuritegevus

Perioodil 2000–2022 on Eestis narkootikumide üledoosi tõttu surnud 2025 inimest. Kuni 2018. aastani oli Eesti narkootikumide üledoosiga seotud surmade poolest EL-is esimesel kohal. 2018. aastal üledoosist tingitud surmad järsult vähenesid 110-lt 39 juhuni, 2020.–2021. aastal olukord stabiiliseerus. Perioodil 2002–2017 oli enamik surmadest seotud heroiinist sadu kuni tuhandeid kordi kangema fentanüüli ja selle analoogide tarvitamisega. Narkootikumide üledoosist tingitud surmade arvu languse peamiseks arvatavateks põhjusteks alates 2017. aasta lõpust olid fentanüüli kättesaadavuse vähenemine Eesti narkoturul ning koju kaasa antava naloksoonikomplekti ja teiste kahjude vähendamise teenuste ulatuslikum rakendamine. Fentanüüli kättesaadavuse vähenemine oli politsei eduka jälitustöö tulemus, kus 2017. aasta lõpus ja 2018. aasta alguses lõpetati mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. Fentanüüliturg ei taastunud endises mahus ka 2022. aastaks.⁶¹

2022. aastal avaldas negatiivset mõju aga fentanüülide analoogide nitaseenide ehk äärmiselt mürgiste uimastite turule tagasitulek, mis on osaliselt põhjus, miks narkoüledoosidest tingitud surmade arv on kasvanud (2021. aastal kokku 39 ja 2022. aastal 79). Suurima osa narkosurmadest põhjustasid sünteetilised opioidid, 14 surma seostatakse kokaiini, MDMA ja amfetamiiniga. Need on ained, mis levivad sageli ööelu ja meelelahutusega, sh noorte ja edukate inimeste seas, kes ei pea end üldiselt ise tarvitajateks. Nendeni on seetõttu keerulisem ennetustöö ja hoiatustega jõuda. Ukrainas alanud sõda narkoturgu oluliselt ei mõjutanud, küll aga vähendas Eesti-Vene piiri sulgemine mõne narkootikumi levitamist Ida-Virumaal.

Aastaid on suurem osa narkokuritegudest olnud seotud just suure koguse narkootilise aine ebaseadusliku käitlemisega. Üha enam kaubitsetakse narkootikumidega internetis, samuti vahendatakse neid kulleri ja posti teel. Turvalisema elukeskkonna tagamiseks peab politsei hoolitsema selle eest, et illegaalseid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid sisse ei toodaks ega pakutaks. See tähendab sihtmärgipõhist tegevust, mille käigus keskendutakse ennekõike narkokuritegevuse organisatoritele. Samas pööratakse endiselt tähelepanu narkootilise aine tarvitajate tabamisele ning võitlusele tänavadiilerlusega. Olulised eesmärgid on vähendada narkootikumide levitamist noortele ning suunata narkootikumide tarvitavad süütegijad karistusmeetmete asemel saama tervise- või sotsiaalteenuseid (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jms).

Küberkuritegevus

Tehnoloogia arengu ja võimalustega kohanduvad ka kurjategijad: muutuvad kuritegelikud trendid ja kuritegelike organisatsioonide tegutsemisviisid. Kurjategijad kasutavad oskuslikult ära arvutisüsteemide turvanõrkusi, interneti anonüümsust võimaldavaid tehnoloogiaid, andmete ja info kättesaadavust, inimeste vähest ohuteadlikkust, liigset usaldavust ja tehnoloogia mitmekülgsed võimalusi. Rahvusvaheliselt on hinnatud küberkuritegevusega kaasneva majanduskahju suuruseks 0,8% ülemaailmsest SKT-st⁶², paigutades narkokuritegevuse ja korruptsiooni järel kolmandale kohale.

Erinevad andmevargused ja andmelekked, luna- vara- ning õngitsusründed riigiasutuste ning kriitilise erasektori suunal on muutunud maailmapraktikas igapäevasteks probleemideks. Kuivõrd digitaalsest infrastruktuurist ja erinevatest e-lahendustest sõltuvad üha enam nii riigiasutused kui ka ettevõtted, võivad sellised ründed avaldada vahetut mõju riigi julgeolekule ja toimepidevusele, aga ka riigi majanduse ja ühiskonna toimimisele. Seetõttu eeldab tulemuslik ennetus ning küberkuritegevuse ja -rünnete vastane võitlus tõhusat ja eesmärgistatud tegutsemist ning riskipõhise mõtlemise juurutamist nii avalikus kui erasektoris.

Siseministerium eeldab realistlikult, et küberkuritegevus on ajas üha kasvav ning tehnoloogia muutub kuritegevuse toimepanekul üha keskse-

⁶¹ Narkomaania olukord Eestis 2022. Tervise Arengu Instituut.

⁶² McAfee, Economic Impact of Cybercrime, 2018. <https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/solutions/lp/economics-cybercrime.html>

maks teguriks. Politsei registreeritud arvutikelmuste arv on viimase nelja aasta jooksul oluliselt kasvanud, 2020–2021 võrdluses kasvanud ca 50%⁶³. Samas 2022. aastal registreeriti arvutikuritegusid 25% vähem kui sellele eelnenud aastal – viimase kümne aasta võrdluses on see esmakordne langus. Eesti olukorra läbivamaks ja põhjalikumaks hindamiseks on vajalik järjepidevalt tegeleda olukorrapildi tõhustamisega. Keskse tähtsusega on PPA personali järjepidev koolitamine digitaalsema iseloomuga kuritegude uurimiseks ning võimearendus küberkuritegevuse personali ja tehnika suunal.

Inimkaubandus

Sõda Ukrainas suurendas järsult Euroopasse saabunud põgenike ja uussisserändajate arvu. See, omakorda sunnib ka Eestit pöörama senisest rohkem tähelepanu lisaks lõimumisele ka uussisserändajate, kui haavatavama ühiskonnagrupi liikmete kuriteohvriks, sh inimkaubanduse ohvriks langemise ennetamisele ja tõkestamisele. Ühtlasi nõuab see õiguskaitse-, rände- ja ohvriabi-valdkonnaga seotud spetsialistide, aga ka erasektori ning abiorganisatsioonide jt spetsialistide tõhusamat täiendkoolitamist ja asutuste-ülest koostööd. Samuti rahvusvahelist koostööd ja infovahetust inimkaubandusele viitavate ilmingute tõhusamaks märkamiseks, kriminaalmenetluse korraldamiseks ja ohvrite, eriti laps- ja naisohvrite abistamiseks.

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Hädaolukordadeks ja põhiseaduslikku korda ähvardavateks kriisideks valmisolek ning elutähtsate teenuste toimepidevus on riigi julgeoleku ja turvalisuse seisukohalt tähtis valdkond, mille laiem eesmärk on tugevdada riigi stabiilsust ja arengut. Eesti julgeolekukeskkond on osa rahvusvahelisest julgeolekust, kus üleilmastumisega kaasnevad suundumused ning rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad meid üha vahetumalt.

Erinevateks kriisideks valmisolek hõlmab nii ennetamist, valmistumist, lahendamist kui ka tekkinud kahjude kõrvaldamist (taastamist). Neis tegevustes tuleb senisest rohkem pöörata tähelepanu kriiside ärahoidmisele ja nende tagajärgede leevendamisele. Selleks on riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtete ning elanike suurem koostöö. Olgu et kriisireguleerimise üks alus-

põhimõtteid on lähimus, ei tohiks siinkohal unustada rahvusvahelise koostöö tähtsust. ÜRO raames on Eesti jaoks oluline Sendai raamistiku ülemaailmsete eesmärkide saavutamine. Euroopa Liidu sisene koostöö hõlmab EL elanikkonnakaitse mehhanismi, mille kaudu on võimalik nii abi anda kui seda vajaduse korral küsida. Tugev koostöövõrgustik ei sünni aga üleöö, mistõttu tuleb rahvusvahelist suhtlust tõhustada, jagades teiste riikidega oma parimaid praktikaid, osaledes aktiivselt rahvusvahelise abi andmisel, kriisireguleerimis-õppustel ning juhindudes mh ka rahvusvaheliste organisatsioonide nagu OECD soovitustest poliitikakujundamisel.

Ukraina sõda on suurendanud kriisideks valmisoleku ja elanikkonnakaitse aktuaalsust. Avalikkus tunneb suuremat huvi kriisideks valmisoleku vastu ja elanikkonnakaitse meetmete (varjumine, ohuteavitus jne) vastu. Ukraina sõda mõjutab ka Eestit – lisaks siia saabunud põgenikele, kaasnevad ka sanktsioonide mõjud, tarneraskused, hinnatõus, ühiskonna ärevuse tõus jm. Kõike seda tuleb arvesse võtta kriisideks valmistumisel.

Eesti elanikest 76% leiab, et on valmistunud hädaolukordades toimetulekuks. Päästeameti uuringute järgi on elanike teadlikkus ning oskused hädaolukorras valmistumisel ja selle korral tegutsemiseks vähesed: hädaolukordade tekkimist ei peeta tõenäoliseks ning vaid veidi enam kui veerand elanikest on hinnanud, kas ja millised hädaolukorrad võivad neid ja nende kodu ohustada. Kuigi 61% elanikke teab, mis on esmatähtsad varud ja vahendid, on nendega varustus siiski puudulik – vaid igas kümnendas leibkonnas on olemas hädaolukorras olulisim vajaminev. Probleemi süvendab linnastumine. Linnaelanikud ei ole hädaolukordadeks nii hästi valmistunud. Viimast võib selgitada sellega, et tõenäoliselt on suuremate linnade elanikud kindlamad, et kui midagi juhtub, on igasugune abi (sh naabrite abi) lähedal¹. Riik peab tegema täiendavaid jõupingutusi, et elanike hoiakud toetaksid paremat hakkamasaamist kriisidega ning et nende teadlikkus ja oskus kriisiolukordades käituda paraneksid. Elanike iseseisva valmisoleku toetamiseks on vaja arendada ka riiklikke kanaleid, mis võimaldaksid kriisiolukordades elanikele kiireloomulist teavet või juhiseid edastada või muul moel vajalikku nõu anda.

Et elanikud tõhusamalt kriisideks valmisolekusse hõlmata, on tähtis arvestada ka piirkondlike riskide

⁶³ Arvutikuriteod 2021. https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/arvutikuriteod_page.html

ja eripäradega. See eeldab tõhusamat koostööd kohalikul tasandil toimijatega. Muuhulgas on omavalitsustel oluline roll sotsiaalsete kriisiabi teenuste pakkumisel ning kohalike planeeringute kavandamisel, sh kriisileevendusmeetmete rakendamisel. Riigiasutuste kohus on edendada ja toetada omavalitsuste suutlikkuse parandamist.

Suur osa elutähtsatest teenustest ja muudest ühiskonnale olulistest teenustest toetub ka erasektorile, mistõttu ei ole võimalik ilma erasektorit kaasamata riigi julgeolekut ja turvalisust tagada. On ülioluline, et elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamiseks tugevdatakse koostööd erasektoriga. Selleks on vaja teha tööd erasektori kriisialase kompetentsi suurendamiseks ja koolitussüsteemide loomiseks. Lisaks on tähtis, et riik ja omavalitsused arvestaksid senisest enam elutähtsa teenuse osutajate ettepanekutega regulatsioonide loomisel, taastetegevuste prioriseerimisel ja nõuete ühtlustamisel. Elutähtsate teenuste arendamise kõrval ei tohi tähelepanuta jääda ka riigile ja ühiskonnale suure mõjuga olulised teenused ja kriitilised sektorid (nt toidukaubad, esmatarbekaubad, ravimid jne), mis peavad tagama toime- ja varustuskindluse mistahes kriisi korral ning rakendama selleks vajalikke meetmeid. Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu kohaselt soovitakse toidu ja ravimite kättesaadavus lisada elutähtsate teenuste hulka.

Paralleelselt kriiside ennetustegevuste ja tagajärgede leevendamisega tuleb arendada ka võimet kriise lahendada. Vastutavate asutuste oluliseks väljakutseks on kriiside varajane äratundmine ja olukorrateadlikkuse kiire saavutamine, mis aitab vähendada kriisi võimalikku eskalatsiooni ning kahjusid. Samuti on oluline pöörata tähelepanu ametkondade ja asutuste koostööle, selgetele ja täpsetele tegevusjuhistele ning infovahetusele rahvusvaheliste partneritega. Selle kõige toetamiseks on tähtis ajakohastada olemasolevaid infotehnoloogilisi süsteeme ja vajaduse korral arendada välja uusi lahendusi. Peale selle on

inimestele tähtis tagada varajane ja asjakohane info iseseisvaks kriisideks valmistumiseks ning kriisiaegne teave, mis minimeeriks suurõnnetuste tagajärjel tekkivaid kahjusid.

Piirihaldus

Schengeni ruumi liikmena annab Eesti olulise panuse Euroopa Liidu turvalisuse tagamisel. Kuigi viimaste aastate kriisidest (Covid-19, RU sõjaline agressioon UA vastu) tulenevalt on piiriületuste mahud vähenenud, arvestatakse vähesel määral piiriliikluse taastumisega, kuid pikemaajalise prognoosi järgi ei ole oodata piiriliikluse kasvu. Suureneva piiriliikluse (sh võimalike põgenike saabumine), ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse ja salakaubaveoga toimetulek vajab investeerimist välispiiri, kordonite ja piiripunktide taristusse, valve- ja seiretehnikasse ning varustusse, uute tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, infosüsteemide, kontrolltehnika ja protseduuride arendamist ning personali täiendavat koolitamist ning lisapersonali värbamist.

Euroopa Liidu uute infosüsteemide arendamisel on tähtis tagada, et nende välja töötamisel võetaks arvesse Eesti huve ja Eesti infosüsteemide arendusloogikat. Uued projektid hõlmavad siseturvalisusega seotud andmete paremat kogumist ja haldamist, eesmärgiga teha kvaliteetsemaid otsuseid ja tagada liikmesriikide vahel andmevahetus. Olulisi investeeringuid on vaja teha erinevate infosüsteemide koostalitlusvõime loomisesse.

Hästi valvatud ja kaitstud välispiir on osa riigi julgeolekust ja riigikaitsest. Välispiiril on jätkuvalt püsiv ebaseadusliku sisserände ja salakaubaveo ja muu organiseeritud kuritegevuse surve, mille ohjeldamiseks on vaja välispiiri kogu ulatuses välja ehitada ja varustada kaasaegse tehnilise valvega. Sealjuures tuleb suurendada kordonite ja piiripunktide reageerimisvõimet piirivahejuhtumitele ning koostööd partneritega, nii võitluseks kuritegevusega kui ka piiri kaitsmiseks.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2027

- **Riigile olulise informatsiooni kaitse ning vastuluure tugevdamine** – riigisaladuste aluste üle vaatamine ning riigisaladuse kaitsele vajaliku ressursi tagamine. Eestivaenulike eriteenistuste tegevuse pärssimine ning selleks vajalike meetmete leidmine ja rakendamine.
- **Vastutegevus vaenulikule mõjutustegevusele ja lõhestamisele** – oluline on saavutada erinevate ühiskonnagruppide lõimumine ja kohanemine. Samuti ühiste väärtuste ja ühise infovälja laiendamine, sh riigikeele oskuse edendamine ja piirkondade arengu ühtlustamine. Vajalik on tugevdada riigi ja erasektori koostööd ebaseadusliku ja vaenuliku sisuga teabe eemaldamiseks veebis, kindlustades ühtlasi (ohu)teadlikkuse ja järelevalve abil sõna- ja meediavabaduse.
- **Majandusjulgeoleku ja riigi strateegilise autonoomsuse tagamine** – välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamine, sh kinnisvarainvesteeringud. Julgeoleku seisukohalt ebausaldusväärsete toodete, tehnoloogia, teenuste ja pakujate välistamine riigihangetel ja riigi toimimise seisukohalt olulistest ettevõtetes.
- **Sanktsioonide kehtestamine ja tagamine** – sanktsioonide eesmärk on tõsta agressorile agressiooni hinda ning läbi selle sundida teda sellest loobuma. Eesmärgi saavutamiseks on vaja takistada sellest möödaminemist nii kriminaalmenetluse, kui muude vahenditega. Sanktsioonide hulga kasvuga kaasneb ka menetlusressursi vajadus.
- **Radikaliseerumise ennetamine** – ükskõik millisel ideoloogial baseeruva radikaliseerumise ja sellest lähtuva vägivalda ennetamine on nii avaliku korra kui riigi julgeoleku tagamisel kriitilise tähtsusega. Ennetuse õnnestumiseks on oluline, isegi keskne roll haridusel ja integratsioonil. Koostöös riigi, KOV ja erasektoriga töötatakse välja radikaliseerumise ennetamise strateegia ja meetmed.
- **Küberkuritegevuse vastase võitluse tõhustamine ja PPA digitaliseerimine** – küberkuritegude hulk on ajas kasvav ning need muutuvad tehniliselt aina keerulisemaks. Väljakutse on kompetentse personali ja toetava õigusliku keskkonna loomine. Sideandmete säilitamise ja kasutamise õiguslik reguleerimine on endiselt pooleli ning Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise ja inimeste õiguste kaitse vajadusi silmas pidades on vajalik valitsuse poolne ja riigiülene toetus seatud eesmärkide saavutamiseks.
- **Valgekraelise kuritegevuse vastase ning kuritegevusega saadud varade äravõtmise võimekuse kasvatamine** – korruptsiooni-, finants- ja majanduskuriteod ning sellega koos kriminaaltulu avastamine, arestimine ning konfiskeerimine muutuvad järjest keerulisemaks. Selleks, et kuritegevus ei tasuks ära, peab võrreldes senisega kordades enam suutma kuritegelikul teel saadud varasid tuvastada, arestida ning tõhustada kuritegevusega tekitatud kahju hüvitamist. On vaja leida täiendavaid vahendeid uurimisasutustele, prokuratuurile ja kohtule, samuti täiendada õiguslikke aluseid.
- **Kriisideks valmisoleku parandamine, sh elanikkonnakaitse tõhustamine. Selleks olulisima mõjuga tegevused on järgmised.**

Kiire ohuteavitus – üleriikliku kiire ohuteavituse süsteemi arendamine, mis hõlmab nii sireene, SMS-teavitust kui ka teisi kanaleid.

Ulatuslik evakuatsioon ja varjumine – koostöös KOVide jt partneritega ulatusliku evakuatsiooni ettevalmistamine ja avalike varjumiskohtade loomine. KOVide, ettevõtjate, korteriühistute ja elanike kaasamine, et tagada varjumiskohtade elanikele. Arutelu algatamine varjumiskohtade loomise nõudeks uusehitistes. Toetusvoor korteriühistutele ja kohalikele omavalitsustele varjumiskohtade loomiseks ja korrastamiseks.

Kohalike omavalitsuste nõustamine, koolitamine ja toetamine kriisideks valmisolekus, toetusmeetme loomine KOVide kriisivalmiduse parandamiseks ning läbipaistva ja võrreldava KOVide kriisivalmiduse arendamise tagamine. Kohalikele omavalitsustele suunatud koolitused ja kriisiõppused.

Eelduste loomine, et iga elanik saaks kriisis paremini hakkama, teaks oma rolli ning oskaks muuta oma kodu kriisikindlamaks. Selleks teavitustegevused, riskikommunikatsioon, õppused, kodanikualgatuste ja korteriühistute toetamine.

Päästetöö kriisiaegsete võimekuste suurendamine üleujutustele ja varingutele reageerimisel, tormikahjustuste kõrvaldamisel, metsatulekahjude kustutamisel. Samuti demineerimise ja keemiapääste suutlikkuse parandamine.

Vabatahtlike kaasamine kriiside lahendamisele. Kriisirolliga vabatahtlikud, vabatahtlike kaasamine elanikkonnakaitsesse.

Rahvusvaheline koostöö. Elanikkonnakaitsese mehhanismi toel võimekuste arendamine, sh erinevates taotlusvoorudes osalemine (RescEU ja Civil Protection Pool kohaldamiskulud).

Siseministeeriumi valitsemisala toimepidevuse suurendamine kriitiliste teenuste osutamisel kriisiolukorras.

Olukorrateadlikkuse valdkonna arendamine. SitRep keskkonna arendamine ja selle toimekindluse tõstmine, et tagada selle kasutatavus igas kriisiolukorras arvestades oluliselt suurenenud kasutajate arvu. Olukorrateadlikkusele lisaks on oluline arendada analüütilist võimekust prognooside ja ühtse ohupildi koostamiseks (olukorra mõistmise ehk *situational understanding* valdkond).

- **Idapiiri täies ulatuses välja ehitamine.** Kaitstum piir aitab suurendada julgeolekut, tõkestada ebaseaduslikku rännet, inimkaubandust, piiriülest kuritegevust ja salakaubavedu. Tegu on märgilise ja olulise sammuga Euroopa julgeoleku jaoks, sest nii on ka kogu Schengeni ruum senisest veelgi turvalisem. Maismaapiiri ehituse tähtaeg on toodud kuni poolteist aastat lähemale, senise 2026. aasta lõpu asemel aastasse 2025, kuid selleks, et see eesmärk täituks tuleb arvestada ehitushindade kallinemisega. Vaja on jätkuvalt tegutseda selle nimel, et Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti Frontexi kohalolek oleks Eestis alaline ja suureneks. Eesmärk on, et Eesti piiridel oleks rohkem Frontexi piirivalvureid, samuti on vajalik töö selle nimel, et Eestisse tuleks Frontexi regionaalseid üksusi ja Sisekaitseakadeemia oleks partner Frontexi ametnike koolitamisel.
- **Massiliseks sisserändeks valmisoleku tagamine.**

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

PROGRAMMI TEGEVUSED

Hübriidohtude ja mõjutustegevuse kasv

CBRN intsidentide riski kasv

Ideoloogilise ja religioosse äärmusluse jätkuv levik maailmas

Majanduslik surve välisriikide poolt, strateegiliste majandushuvide ebapiisav kaitstud

Radikaliseerumine interneti teel on muutunud sagedasemaks

Terrorismi toetatakse sageli teiste kuriteoliikide kaudu hangitud rahaga, sh kasutades virtuaalvaluutat.

Põhiseadusliku korra tagamine

- Majandusjulgeoleku suurendamine
- Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine
- CBRN sündmused
- Vastuluure ja riigisaladuse kaitse
- Küberjulgeoleku tagamine
- Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerksuse suurendamine

Rasket ja peitkuritegevust on üha keerulisem avastada ja tõendada

Kuritegevus on üha projektipõhise: kurjategijad orienteeruvad kiiresti ümber vähem tulusalt valdkonnalt tulusamale.

Organiseeritud kuritegevusel senisest rohkem avaldumisvorme ning see levib kiiresti ülemaailmselt.

59% elanikest hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks (2022. a).

Inimesed on muutunud teadlikumaks arvutikuritegevusest, teavitavad asutusi enam.

Korruptsioonitajumise indeks oli 2022. a 74 ning Eesti positsioon võrreldes teiste riikidega on paremuselt 14. kohal.

Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik on Eestis viimastel aastatel pidurdunud, kuid narkoturul on tähtsaks uusi ohtlikke aineid.

Suuremat tähelepanu ja ressursi vajavad:

- kuritegeliku tulu avastamine ning regulatsioonide tõhustamine;
- EL finantshuvide kaitse;
- korruptsiooni vähendamine erasektoris.

Elanikud ei ole ohuolukordadeks kuigipalju valmistunud

77% omavalitsustest on kriisideks valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku tasemel (2021. a).

Rahvusvahelised kriisid ja julgeolekuolukord mõjutavad üha vahetumalt.

Elanike hädaolukordadeks valmisolek oli 2021. aastal võrreldes 2018. aastaga veidi paranenud, kuid jäänud samaks nt Ida-Virumaal (indeksnäitaja 45).

Elanikkonna- kaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

- Olukorrateadlikkuse tagamine
- Kriisideks valmistumine

Ebaseaduslikult rändelt avastatud inimeste arv on langustrendis, kuid idapiiril on hakanud see vähesel määral kasvama.

57% maismaapiirist on kaetud tehnilise seirega (2022. a).

Surve piirihaldusele suureneb

56% elanike hinnangul on välispiir hästi kaitstud (2021. a ja 2022. a).

Piirihaldus

Alameede ehk programmi tegevus 3.1. Põhiseadusliku korra tagamine

Eesmärk

Eesti põhiseaduslik kord on tagatud ning seda ohustavad tegurid on teadvustatud, ennetatud ja maandatud.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥ 45% (-)	≥ 45% (40%)	-	≥ 45%	-	≥ 45%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57% (-)	≥ 57% (49%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Kaitsepolitseiamet, Päästeamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: põhiseadusliku korra tagamise teenus, keemia- ja kiirgusohu kõrvaldamise teenus, sisejulgeolekupoliitika kujundamise teenus.

Põhiseadusliku korra tagamisel tegeletakse põhiseaduslikku korda ohustavate tegurite teadvustamise, ennetamise ja maandamisega. Selle jaoks keskendutakse eelkõige ühiskonna ühtekuuluvusele ja lõhestamise-vastase kerksuse suurendamisele, küberjulgeolekule, vastuluurevõimekuse arendamisele, majandusjulgeoleku suurendamisele, terrorismi ja radikaliseerumise ennetamisele ja tõkestamisele, samuti arendatakse CBRN⁶⁴ sündmusteks valmisolekut.

⁶⁴ CBRN (ingliskeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine

Võimekuse eesmärk

1. Majandusjulgeolekut puudutavad riskid on eri sihtrühmade seas rohkem teadvustatud ja loodud on paremad eeldused nende riskide maandamiseks. Riigihangete puhul teadvustatakse, hinnatakse ja maandatakse senisest rohkem võimalikke ohte riigi julgeolekule.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, VÄM, RAM, VLA, EAS ja muud ettevõtlusega seotud organisatsioonid

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁵
1.1. Arendatud on avaliku ja erasektori võimekust majandusjulgeoleku riske teadvustada, neid hinnata ja maandada.	SIM	MKM, KAPO, VLA, PPA, EAS, VÄM	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Arendatud on võimekust välisinvesteeringute, sh kinnisvara-investeeringutega seotud julgeolekuohtude teadvustamiseks, analüüsimiseks ja maandamiseks.	TTJA/SIM	MKM, SIM, RAM, JUM, VÄM, KAPO, VLA, PPA	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama

Võimekuse eesmärk

2. On suurendatud ettevõtjate teadlikkust rahvusvahelistest sanktsioonidest ning on arendatud võimekust rikkumiste menetlemiseks. Teadus- ja arendustegevuses tehtavas koostöös teadvustatakse, hinnatakse ja maandatakse süsteemsemalt riske julgeolekule.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, RAM, VÄM, VLA, MKM, HTM

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
<i>Olulisi arendusülesandeid programmi tasandil kavandatud pole. Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.</i>					

Võimekuse eesmärk

3. Eesti energiasüsteemi ümberkujundamisel, sh kliimaneutraalsemale energiatootmisele üleminekul, on tagatud energijulgeolek.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, MKM, VÄM, VLA

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

⁶⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
Olulisi arendusülesandeid programmi tasandil kavandatud pole. Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.					

Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk					
1. Paranenud on esmatasandi, sh õiguskaitse ametnike ja laiema avalikkuse ohuteadlikkus, teadmised vägivaldsetest ideoloogiatest, radikaliseerumisest, selle põhjustest ja tundemärkidest ning suurenenud on oskused riske maandada. Tegevust radikaliseerumise vastu planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindselt.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA, PPA, PÄA, Vanglateenistus, MTA, KOVD, noortekeskused, haridusasutused, kolmas sektor			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁶
1.1. Radikaliseerumist ennetavad meetmed on planeeritud erinevatesse valdkondlikesse ja asutuste strateegilistesse dokumentidesse.	SIM	SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Radikaliseerumise ennetamine on lõimitud kohalikku noorsoo- ja sotsiaaltöösse ning hariduskorraldusse. Selle korraldamiseks on loodud asjakohased valdkondlikud ja valdkondade-ülesed võrgustikud. Tegutsetakse analüüsipõhiselt ja koordineeritult PPA valdkonnaekspertidega.	KOV	PPA, koolid noortekeskused, kolmas sektor, SOM, HTM, KUM, SKA	2024	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Noortevaldkonna programm“, „Siseturvalisus 2024–2027“
1.3. Usuäärmusluse leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks on tegeletud usunõustamise ja usukogukondade lõimimisega ning sellega seotud tegevusi on arendatud ja muudetud süsteemsemaks.	SIM	SKA, PPA, KOV-d, kolmas sektor	2024–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.4. Koostöös religiooniekspertidega ja teiste valdkondade ekspertidega on arendatud deradikaliseerimist ja eemaldumist soodustavaid suuniseid.	SIM/SOM	Sotsiaalkindlustus amet, PPA, KOV-d, SKA, kolmas sektor	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁶⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.5. Loodud radikaliseerumise riskide hindamiseks ja maandamiseks esmatasandi ametnike õppemoodul.	SKA	SIM, KAPO	2024		„Siseturvalisus 2024–2027“
Võimekuse eesmärk					
2. Radikaliseerumisest ja terrorismist lähtuvatele ohtudele reageeritakse kiirelt ja tõhusalt. Riigi immigratsioonipoliitika arvestab radikaliseerumise ja terrorismi ennetamise vajadusi. Arendatud on riigisest ja rahvusvahelist koostööd ning infovahetust terrorismivastase võitluse tõhustamiseks.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, KAPO, SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA, PPA, PÄA, Vanglateenistus, MTA, EKEI, RAB, RIA, TTJA, HÄK, TEA, Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse⁶⁷
2.1 Arendatud on nn Schengeni kompensatsioonimeetmeid – biomeetriliste andmete laiemat kasutamist turvalisuses, reisijate broneeringuinfosüsteemi (PNR) ning muid rahvusvahelisi ja riigisiseseid infovahetussüsteeme (sh majutusteenuste kasutajate register). Parendatud on infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM, MKM	PPA, KAPO, EKEI, SMIT, MTA, RIA, AKI, JUM	2024	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2 Analüüsitud ja arendatud on võimekust ennetada, tuvastada ja tõkestada radikaliseerumise ja terrorismiga seotud tegevust, sh veebis. Suurendatakse tehnilist võimekust, varustust ja personali.	KAPO, PPA	SIM, RAB, TTJA, KUM, HTM, VLA	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
2.3 Välja on arendatud digitaalne menetluskeskkond lennunduse taustakontrollide haldamiseks.	KAPO	SIM	2026	Lisavajadus	sama
2.4 Täiendatud on strateegilise tähtsusega objektide riskianalüüse ja turvaplaane. Eritähelepanu on pööratud lennundusjulgeolekule ning rahvusvahelisele laeva- ja rongiliiklusele.	SIM	PPA, KAPO	2025	RE	sama
2.5 Loodud on lisavõimekus koostöös riigiasutuste, omavalitsuste ja erasektoriga hinnata ja maandada ohte avalikus ruumis.	SIM	PPA, KAPO	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama

⁶⁷ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.1.3. CBRN⁶⁸ sündmused

Võimekuse eesmärk					
1. Reageerivate asutuste valmisolek CBRN sündmusteks tagatakse ühise tegutsemis- ja koostöövõime arendamise ning rahvusvahelise tugivõrgustiku toel.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, PÄA, PPA, HÄK, KLIM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁹
1.1. Arendatakse CBRN juhtasutuse valmisolekut ja reageerimisvõimekust tegutseda CBRN sündmuse korral.	KAPO, SIM, KAM, RK	PÄA, PPA, KEA, TEA, HÄK, MTA	2024–2026	RE/lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.1.4. Vastuluure ja riigisaladuse kaitse

Võimekuse eesmärk					
1. Riigis panustatakse vaenulike eriteenistuste tegevuste tõkestamiseks järjepidevalt vastuluurevõimekuse arendamisesse ning riigiasutuste ohuteadlikkuse tõstmisesse. Läbivalt edendatakse nii õiguslikke kui organisatoorseid meetmeid, et tagada riigile olulise informatsiooni kaitse.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, VLA, SIM, KAM, KV.			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁰
1.1. Esitatud on õiguslikud ettepanekud juriidiliste isikute riigisaladusele ja salastatud välisteabele juurdepääsuõiguste taotlemise tõhusamaks korraldamiseks.	SIM			RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁶⁸ CBRN (inglisekeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁶⁹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁷⁰ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Rakendatakse täiendavaid meetmeid erinevate huvirühmade ja ühiskonnagruppide ohuteadlikkuse suurendamiseks vaenuliku luure-, ja mõjutustegevuse suhtes.	SIM	HTM, KuM, INSA, RK	2024–2026	RE, lisavajadus	sama
--	-----	--------------------	-----------	-----------------	------

Võimekus 3.1.5. Küberjulgeoleku tagamine

Võimekuse eesmärk					
1. Riigis tegutsetakse teadlikult ohtude ennetamise ja tõkestamisega küberruumis. Järgepidevalt suurendatakse riigiasutuste ja kriitilise erasektori ohuteadlikkust ja edendatakse riskipõhist tegutsemist.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): KAPO, VLA, RIA, SIM, MKM, PPA Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷¹
Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.					

Võimekus 3.1.6. Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerkuse suurendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Eesti omab head ülevaadet oma inforuumis toimuvast ning tegeletakse teadlikult vaenuliku mõjutustegevuse ennetamise ja tõkestamisega, sh küberruumis. Riik maandab ühiskondlikke pingeid läbi teadliku kommunikatsiooni ja innovaatiliste lahenduste.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, HTM, TTJA, KUM, SIM SKA, INSA, RK Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷²
1.1. Arendatakse koostööd erasektoriga, et tõhustada ebaseadusliku veebisisu, sh desinformatsiooni tuvastamist ja eemaldamist.	MKM	SIM, JuM, PPA, TTJA	2024–2025	RE, lisavajadus	MKM programm, „Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁷¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁷² Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Erinevate valdkonnapoliitikate, sh strateegilise kommunikatsiooni korraldamise kaudu suurendatakse ühiskonnagruppide ohuteadlikkust vaenuliku mõjutustegevuse, sh desinformatsiooni ja lõhestuspoliitika osas ning meetmetest selle vastu.	SiM	SiM SKA, KuM, MKM, HTM	2024–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Uussisserändajate kohanemise korraldamisel pööratakse tähelepanu usaldusväärsete infoallikate ja riigi vaatest olulisemate väärtuste tutvustamisele.	KUM	INSA, HTM, RK	2024–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Alameede ehk programmi tegevus 3.2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

Eesmärk

Eestis on vähenenud raske ja organiseeritud kuritegevus. Õiguskaitseasutustele on loodud paremad eeldused kuritegusid menetleda ja tehakse tulemuslikku koostööd, pöörates seejuures tähelepanu kogu menetlusahela ühtlaselt kõrge võimekuse arendamisele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	58% (58%)	≥ 58% (-)	≥ 59% (59%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	-	Sise- turvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumede kergelt kättesaadavaks:									
- Kanep	(24%)	-	≤ 24% (36%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%	-	
- Amfetamiin	(10%)	-	≤ 10% (21%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	(12%)	-	≤ 12% (23%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%	-	
- ecstasy	(10%)	-	≤ 10% (23%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- kokaiin	(7%)	-	≤ 7% (16%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
- dopinguained	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
FATFi / MONEYVAL-i ehk rahapesuvastase komitee hinnang rahapesu vastase võitluse kohta	-	-	-	Soovi- tused on täidetud	Soovi- tused on täidetud	Soovi- tused on täidetud	-	-	FATF-i / MONEYV AL-i hindamis- raport
Korruptsioonitajumise indeks ⁷³ (punktid)	75	≥ 76 (74)	≥ 75 (74)	≥ 76	≥ 77	≥ 77	≥ 77	≥ 77	Trans- parency Inter- national
Korruptsioonitajumise indeks (koht)	(17)	(13)	13 (14)	12	11	10	10	10	

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ja Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase poliitika kujundamine, kriminaalpoliitika kujundamine, raskete peitekuritegude avastamise teenus, tunnistajakaitse ja varitegevuse teenus.

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastaseks võitluseks tehakse tulemuslikumat koostööd erinevate asutuste vahel ja luuakse õiguskaitseasutustele paremad eeldused raske ja organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks. Peamised tegevussuunad on seotud küber- ja narkokuritegevuse vastase võitluse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, ning korruptsiooni tõkestamise, samuti majanduskuritegevuse vastase võitluse, kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise, inimkaubanduse tõkestamisega.

⁷³ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigieksperitide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist ning asetab enam kui 180 riiki pingeritta.

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Parandatud on eeldusi koondada küberkuritegevusest tervikpilt, et oleks võimalik paremini hinnata küberkuritegevuse ohupilti, ulatust, saada ülevaade tulevikusuundumustest, planeerida ennetuslikke ja menetluslikke tegevusi ohuteadlikkuse tõstmiseks ja seada küberkuritegevuse vastases võitluses analüüsil põhinevaid eesmärke.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, EKEI, JUM, MKM, RIA, Prokuratuur			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. PPA on loonud võimalused põhjaliku küberkuritegevuse statistilise keskkonna ja tulevikutrendide järjepidevaks analüüsimiseks.	PPA		2025	RE, välis-vahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
Võimekuse eesmärk					
2. Küberkuriteo avastamise ja selle toimepanija tuvastamise tõenäosus on kasvanud ning küberkuritegude menetlemine muutunud tõhusamaks. Viie aasta keskmine Prokuratuurile saadetud juhtumite arv on suurenenud või jäänud vähemalt samale tasemele. Teadlikult panustatakse rahvusvahelise koostöö tõhustamisesse ja strateegilisele partnerlusele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, EKEI, JUM, Prokuratuur			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁴
2.1. Täiendõppe koolituskavadele tuginedes on tehtud esimesed süsteemsed koolitused sihtrühmadele.	PPA	SKA	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
2.2. Suurendatud on Keskkriminaalpolitsei küberkuritegude büroo isikkoosseisu vastavalt PPA lisavajaduste ettepanekutele ning struktuuri analüüsile.	PPA	SIM	2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
2.3. Välja on arendatud küberkuritegudele spetsialiseeruvad menetlusüksused prefektuurides vastavalt PPA lisavajaduste ettepanekutele ning struktuuri analüüsile.	PPA	SIM	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
2.4. PPA on analüüsinud eraldiseisva (küber)pettuste ja kelmuse üksuse vajadust struktuuris.	PPA	SIM	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“

⁷⁴ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Parandatud on eeldusi narkootikumide pakkumise ja kättesaadavuse vähendamiseks Eestis, sh interneti vahendusel. Oluliselt on vähendatud narkootikumide levitamist noortele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, SMIT, EKEI, JUM, SOM, MTA, TAI, Prokuratuur, RA, Vanglateenistus, teenusepakkujad			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁵
1.1. Narkootikumide pakkumise vähendamise teenuse arendamiseks on koostatud tegevuskava, kus on kirjeldatud õigusandlikud-, väljaõppe-, tehnilised-, ressursi- jm probleemid ja vajadused.	SIM, PPA	JUM, SOM, TAI, MTA, SIM SKA, RA, EKEI, Prokuratuur	2024	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Narkootikumide pakkumise vähendamisega ja raskete peitkuritegude (korruptsioon, majandus, küber, organiseeritud kuritegevus, laste seksuaalne ärakasutamine) uurimisega seotud personali väljaõpet ja täiendusõpet on arendatud süsteemsemaks ja regulaarsemaks, et tagada tänapäevaste teadmiste ja oskuste olemasolu (sh iga-aastased teabevahetuse ja koostöö tõhustamise täienduskoolitused Sisekaitseakadeemias, regulaarne osalemine nii Eestis toimuvatel kui ka rahvusvahelistel koolitustel, seminaridel, konverentsidel ning muudel üritustel).	SKA	PPA, MTA, KAPO, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus	2025	RE, välis- vahendid	sama
1.3. Kirjeldatud on vajadused narkosüütegude kohta andmete kogumise süsteemi arendamiseks (sh süüteoga seotud ained, toimepanija sotsiaal-demograafiline profiil, määratud karistused või alternatiivsed meetmed karistusele ning informatsioon nende täitmise kohta). Tehtud on ettepanek andmebaaside (nt PRIS) arendamiseks ja koostoimeks selliselt, et eri asutuste andmed (nt TEHIK üledoosid) on riskasutatavad ja nende andmete põhjal on võimalik koostada ohuhinnanguid, hinnata karistuspoliitika mõju ja teha muud analüütilist tööd.	JUM, SIM	PPA, SKA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, SMIT	2024 - 2026	RE, välis- vahendid	sama
1.4. Programmide (nt VALIK, SÜTIK, Puhas Tulevik) kättesaadavust on laiendatud vajaduspõhiselt, mille eesmärk on suunata narkootikume tarvitavad süütegijad,	SOM, TAI	JUM, PPA, SIM, MTA, Prokuratuur,	2024– 2025	RE, välis- vahendid	sama

⁷⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

sh alaealised, karistusmeetmete rakendamise asemel tervise- või sotsiaalteenustele (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jt),		SOM, TAI, teenusepakkujad			
--	--	---------------------------	--	--	--

Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk						
1. Rahapesu vastase strateegilise analüüsi võimekus on tõusnud tasemele, mis võimaldab märgata ja operatiivselt reageerida tegevuste koondumistele või ümberjaotumistele, eesmärgiga tuvastada võimalikud rahapesuskeemid ja -kanalid.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RAM, RAB, Prokuratuur, FI, JUM, Eesti Pank, MTA Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁶	
1.1. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab Rahapesu Andmebüroo olemasolevaid andmeid strateegilise analüüsi jaoks töödelda.	RAB	RAM, SIM	2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	
1.2. Suuremate riskidega, Rahapesu Andmebüroo järelevalvesektorisse kuuluvatele asutustele (äriühinguteenusepakkujad, finantseerimisasutused, virtuaalvääringu teenusepakkujad), on kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks aruandekohustuslikkus ning nende esitamiseks on kasutusel asjakohane portaal.	RAB	RAM	2024–2025	RE, välisvahendid	RAM seonduv programm	
Võimekuse eesmärk						
2. Arendatud on õiguskaitseasutuste võimekust avastada ja tõkestada rahapesu kuritegusid. Arendatud on terrorismi rahastamise avastamise ja tõkestamise suutlikkust, sh sellega seotud ametkondade võimekust.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SMIT, RAB, Prokuratuur, JUM, FI, RAM, MTA, Eesti Pangaliit, RIK Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					

⁷⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine⁷⁷

Võimekuse eesmärk					
1. Suurendatud on ennetavate tegevuste mõju korruptsioonivastases võitluses, mille tulemusel paraneb era- ja avaliku sektori teadlikkus korruptsiooni ära tunda ja oskused vastumeetmeid tarvitusele võtta.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega
1.1. Korruptsiooni puudutava uuring on läbi viidud erinevates sihtgruppides.	JUM	SIM	2024	Välis-vahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, ja programmid „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks

Võimekuse eesmärk					
2. Korruptsiooni tõkestamise võimekus muutub tõhusamaks ning suurendatakse eeldusi suure mõjuga korruptsioonijuhtumite avastamiseks ja edukaks menetlemiseks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁸
2.1. PPAs on suurendatud erasektori korruptsiooni uurimisvõimekust.	PPA	SIM	2024–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“, „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks

⁷⁷ Korruptsiooni tõkestamise ja ennetamise teemad on terviklikult kajastatud JUM koordineeritud dokumendis „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025“, siseturvalisuse programmis on ennekõike Siseministeriumi vastutusega tegevuste ülevaade.

⁷⁸ Sama, mis eelmine joonealune selgitus.

Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Majanduskuritegevuse uurimises keskendutakse eelkõige majanduskeskkonda enim mõjutavate kuritegevuste toimepanemisele spetsialiseerunud isikute tuvastamisele ja nende toimepandud kuritegevuste menetlemisele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur, MTA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. PPAs on suurendatud ELi finantshuve kahjustavate kuritegevuste uurimisvõimekust.	PPA	SIM	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid.	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise, arestimise ja konfiskeerimise võimekus

Võimekuse eesmärk					
1. Kuritegelikul teel saadud tulu arestimise ja konfiskeerimise suutlikkus ja menetlejate teadlikkus on kasvanud.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, JUM, Prokuratuur, MTA, KLIM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁷⁹
1.1. Kaardistatud on kriminaaltulu tuvastamist ja varade arestimise tõhustamist takistavad probleemkohad, välja on pakutud lahendusettepanekud	PPA, KAPO, MTA, Prokuratuur, KeA	SIM, JuM, RaM, KLIM	2023	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Koostatud on ülevaade varade arestimist ja konfiskeerimist võimaldavast regulatsioonist koos lahendusettepanekutega võimaluste parendamiseks	SIM, JUM	Prokuratuur, PPA, KAPO, MTA, RaM, KLIM, KeA	2024	RE	sama

⁷⁹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk						
2. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida teavet süüteomenetluses varale sätestatud piirangute ja konfiskeerimise kohta.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, MTA			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
2.1 Loodud on automatiseeritud analüüsi võimekus, mis võimaldab süüteomenetluse ahelas arestitud vara liikumist ja varale kohaldatud piiranguid jälgida ning esitada.	JUM, SIM	PPA, MTA, Prokuratuur, KAPO, KeA, Kohtud	2024	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	

Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk						
1. Suurenenud on inimkaubanduse juhtumite tuvastamise võimekus ja juhtumite lahendamise tegevate spetsialistide teadlikkus. Arendatud on riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ja infovahetust.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): JUM, PPA, SIM, Prokuratuur, SOM, erasektor, kolmas sektor			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁸⁰	
1.1. Läbi on viidud täiendkoolitused esmatasandi spetsialistide riigi-, era- ja kolmandast sektorist inimkaubanduse tõhusamaks märkamiseks, kriminaalmenetluse korraldamiseks ja ohvrite abistamiseks. Vajadusel kaasajastatakse või koostatakse vajalikud koolitus- ja juhendmaterjalid.	PPA	SIM, SOM, SOM SKA, SIM SKA, PPA, Prokuratuur, erasektor, kolmas sektor	2024–2025	RE, välisvahendid, lisataotlus	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	
1.2. Suurendatud on rahvusvahelist koostööd ja infovahetust inimkaubandusohvrite asukohariikidega juhtumite tõhusamaks menetlemiseks ja ohvrite abistamiseks.	PPA	JuM, SoM	2024–2025	RE, välisvahendid, lisataotlus	sama	

⁸⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.2.8. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse toetamine

Võimekuse eesmärk						
1. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse tegevused on toetatud asjakohase väljaõppe, tehnika ja varustusega.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, KAPO, MTA, Prokuratuur				
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁸¹	
1.1. Raskete peitkuritegude (Narko, korruptsioon, majandus, küber, organiseeritud kuritegevus, laste seksuaalne ärakasutamine) uurimise tõhustamiseks on välja arendatud täiendõppe võimekus, mis on süsteemne, regulaarne, praktiline ja tänapäevane.	SKA	PPA, MTA, KAPO, Prokuratuur	2024–2026	RE, välis-vahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	
1.2. Kaardistatud on vajadus ja loodud on ametkondlik võimekus avaliku allikate põhiseks analüüsiks.	PPA	SIM	2024–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	

⁸¹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 3.3. Objektivalve ja isikukaitse

Eesmärk

Objektide valvet ja isikukaitset on arendatud viisil, mis võimaldab toime tulla muutuvast ohupildist tulenevate ohtudega.

Mõõdikud ja täpsemad tegevused on esitatud programmi piiratud ligipääsuga dokumendis.

Alameede ehk programmi tegevus 3.4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Eesmärk

Eesti on valmis toime tulema erinevate kriisidega. Elutähtsate teenuste toimimine on tagatud igal ajal. Loodud on senisest paremad eeldused, et kriisidest põhjustatud kahjud oleksid riigile ja elanikele võimalikult väikesed.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2019	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Kohalike omavalitsuste kriisideks valmisoleku indeks			6	-	7	-	7	-	-	PÄA
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega	-	(56%)	-	≥ 56% (56%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike hädaolukordadeks valmisoleku indeks	45	-	≥ 50 (45)	-	≥ 57	-	≥ 65	≥ 65	-	PÄA
Ulatusliku evakuatsiooni läbiviimise võime ⁸²	-	-	-	-	10000	-	-	-	130000 ⁸³	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programm keskendub Siseministeeriumi valitsemisala asutuste eest veetavatele tegevusele. Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Päästeamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: hädaolukorra riskihalduse teenus, elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku teenus, piiriülese päästetöö ja humanitaarabi teenus, kriisikommunikatsiooni teenus, riskikommunikatsiooni teenus, ulatusliku evakuatsiooni teenus.

Programmi tegevuse abil parandatakse kriisideks valmisolekut. Siseministeeriumi haldusala asutused hoiavad ajakohasena hädaolukorra riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, samuti on valmis abistama partnereid kriiside lahendamisel (näiteks Terviseamet ja COVID kriis). Päästeamet nõustab kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisoleku tõstmisel. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust. Luuakse senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon). Tõhustatakse elanikkonnakaitse meetmeid nagu ulatuslik evakuatsioon, ohuteavitus ja varjumine.

⁸² Ulatusliku evakuatsiooni võime juures hinnatakse kui suurele hulgale inimestele on soetatud evakuatsioonivarud, st kui suurele hulgale inimestele suudetakse evakuatsioonikohtades tagada vajalikud tingimused

⁸³ Eesmärgiks on võetud tagada ulatusliku evakuatsiooni võime 10% elanikkonnast, kuid võime saavutamine on seotud lisarahastuse saamisega

Võimekus 3.4.1 Olukorratadlikkuse tagamine

Võimekuse eesmärk					
1. Siseministeeriumi valitsemisala juhtkonna otsustusprotsess on toetatud (info liikumine asutuse siseselt ja partnerite vahel, olukorrapildi koostamine ja sellele tähenduse andmine ja selle baasil prognoosi koostamine edasisteks arenguteks).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁸⁴
1.1. Info jagamise keskkonda on arendatud (Sitrep).	SIM	SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK, SMIT	2024	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.2. Loodud on analüütiline võimekus olukorrapildile tähenduse andmiseks ja edasise arengute prognooside koostamiseks.	SIM	SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK, SMIT	2024	RE	sama

Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine

Võimekuse eesmärk					
1. Tagatud on elutähtsate teenuste ja riigi kriitiliste funktsioonide toimepidevus.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, MKM, SOM, Eesti Pank, KAM, RAM, KLIM, SKA, OSPA, omavalitsused (ETKA) ja elutähtsa teenuse osutajad (ETO), ministriumid			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁸⁵
1.1. Suurendatud on SiM valitsemisala asutuste kriitiliste teenuste toimepidevust, sh luuakse varud koos ladustamise võimalustega.	SIM		2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

⁸⁴ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁸⁵ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk					
2. SIM valitsemisalas on valmistunud hädaolukordade lahendamiseks ja vastavalt ähvardavatele ohtudele. Kriisiplaanid, sh HOLPid on ajakohased ja võimelüngad on likvideeritud.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RK, SOM, PPA, PÄA, ministriumid, täidesaatva riigivõimu asutused, omavalitsused			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁸⁶
2.1. Suurendatud on ulatusliku evakuatsiooni elluviimise ning evakuatsioonikohtades elanike majutamise võimekust.	PÄA	KOV, PPA	2024	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“
2.2. Arendatakse võimekust kriisides massiliselt hukkunutega tegutsemisel.	SIM		2026	RE	sama
2.3. Valminud on ohuteavituse süsteemi II etapp (CAP ⁸⁷ liidestused).	PÄA, HÄK	SIM, MKM, RIKS, SMIT, KOV	2025	RE	sama
2.4. Loodud on õiguslik alus varjumiskohtade loomiseks, defineeritud mõisted ja kehtestatud nõuded (seaduse tasandil mõisted, ülesanded, vastutaja ja volitusnorm nõuete kehtestamiseks, määruse tasandil nõuded varjumise korraldusele ja varjumiskohtadele).	SIM	PÄA, regionaal-ministeerium	2024	RE	sama
2.5. Suurendatud on päästetöö ja demineerimistöo kriisiaegseid võimekusi, toimepidevust ja logistilist võimekust.	PÄA		2024	RE	sama
2.6. Suurendatud on massiohje võimekust (koolitused, varustuse täiendamine, partnerite kaasamine, kriisirohliga abipolitseinike koolitamine, veekahuri ja pürotehnika soetamine).	PPA	JuM, SIM	2024	RE	sama
2.7. Läbi on viidud koolitusi KOV-de kriisivalmiduse suurendamiseks.	PÄA	KOV, SIM	2026	RE	sama
2.8. Elanike teadlikkuse ja valmisoleku tõstmiseks suunatud elanikkonnakaitse koolituskava on ellu viidud.	SIM	PÄA, HTM	2026	RE	sama

⁸⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁸⁷ CAP – common alerting protocol.

Alameede ehk programmi tegevus 3.5. Piirihaldus

Eesmärk

Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62% (56%)	≥ 63% (56%)	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Maismaapiiri (sh Peipsi järv ja Narva jõgi) kaetus tehnilise seirega	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52% (57%)	≥ 60% (57%)	≥ 65%	≥ 65%	≥ 75%	≥ 80%	≥ 95%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: piirivalvepoliitika kujundamise teenus, piiri valvamise teenus, piirikontrolli teostamise teenus.

Piirihaldus on suunatud nii Eesti kui Euroopa Liidu välispiiri valvamisele ja kaitsmisele selliselt, et see oleks piisav julgeoleku tagamiseks. Piiri valvamise ja kaitsmisega tõkestatakse piiri ebaseaduslikku ületamist, ebaseaduslikke toiminguid piiri lähedal, inimkaubandust ja salakaubavedu. Samuti tagatakse reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

2025. aasta lõpuks on kavas välja ehitada maismaapiiri taristu vastavalt idapiiri väljaehitamise projekti skoobis kokku lepitule. Vastavalt lõikude valmimisele varustatakse see vajaliku valve- ja seiretehnikaga. 2021. aasta lõpus otsustas Vabariigi Valitsus eraldada piiriehitusega seotud täiendavate arendusplaanide elluviimiseks Siseministeeriumile 22,47 miljonit eurot. Nimetatud summa eest rajatakse maismaapiirile viivitusaed, kohtadesse, kus oldi sellest piiratud eelarve tõttu loobunud ning jätkatakse vahepeal peatatud tegevusi Narva jõepiiri valvamise võimekuse tõstmiseks. Idapiiri väljaehitamise jätkatakse vastavalt projekti tegevuste- ja ajakavale ning täiendavate eelarveliste vahendite saamisel on võimalik idapiir täielikult välja ehitada 2027. aasta lõpuks.

Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö

Võimekuse eesmärk						
1. Suurendatud on piiri valvamise ja kaitsmise ning piiride seire kvaliteeti, et tõkestada ebaseaduslikku piiriületust, inimkaubandust ning salakaubavedu Eestisse piiripunktide kaudu ja piiripunktide vahelisel alal. Piirihalduses kasutatakse võimalikult innovaatilisi lahendusi, tagatud on infosüsteemide arendused, koostalitlusvõime ning jätkusuutlik arendamine.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, MTA, KV, KL			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
1.1. Valmis on ehitatud Idapiiri maismaaosa taristu ja tehniline seiresüsteem ning korraldatud on selle hooldus.	PPA	SIM, SMIT	2024–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	
1.2. Parendatud on maismaapiiri seirevõimet ning on tagatud seiresüsteemide koostalitlusvõime ja infovahetus.	PPA, SMIT	SIM	2024–2027	RE, välisvahendid	sama	
1.3. Valmis on ehitatud Narva jõepiiri taristu ja tehniline seiresüsteem.	PPA		2024- 2027	RE, välisvahendid	sama	
1.4. Parendatud on suutlikkust reageerida piiriintsidentidele.	PPA		2024–2027	RE, välisvahendid	sama	
Võimekuse eesmärk						
2. Piirikontroll vastab Schengeni õigustiku nõuetele, arvestab piirilikkuse mahtu ja intensiivsust ning on reisijasõbralik.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, SKA, VÄM, RAM, MKM, MTA, KV, VTA			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
2.1. Suurendatud on automaatse piirikontrolli osatähtsust. Välja on töötatud ja/või kasutusele võetud innovaatilisi ITlahendusi ning tagatud nende jätkusuutlikkus.	PPA, SMIT	SIM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	
2.2. Arendatud on piirihalduseks vajalikke infosüsteeme, tagatud koostalitlusvõime ning jätkusuutlikkus, sh EL sisenemise ja väljumise süsteem, ELi reisilubade süsteem.	PPA, SMIT	SIM, MTA, RAM, VTA, KV, VÄM	2025	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, muu täpsustatakse	
2.3. Piirikontrollis on kasutusele võetud biomeetrilistel andmetel põhinev isikute tuvastamine.	PPA, SMIT	SIM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“	
2.4. Tõhustatud on koostööd vedajatega.	PPA	SIM, RAM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	

Võimekuse eesmärk

3. Parendatud on välispiiri olukorrapildi analüüsimise ja info vahetamise suutlikkust, et tagada piisav teave sündmuste ennetamiseks, neile reageerimiseks ja koostöö korraldamiseks.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused:
PPA, SIM, SMIT, MTA, VÄM, VTA, KV

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
3.1. Rakendatud on täies funktsionaalsuses politsei taktikalise juhtimise andmekogu (KILP).	PPA, SMIT	SIM	2025	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“
3.2. Tõhustatud on koostööd sisserände lähteriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.	PPA	SIM, VÄM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.3. Sisepiiridel on tõhustatud Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamist.	PPA	SIM, MTA	2024	RE, välisvahendid	sama

MEEDE 4. Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

Meetme eesmärk: Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekesksed, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

Meetme kirjeldus: Meetmes keskendutakse kodakondsuspoliitika, välismaalaste Eestisse elama asumise ja Eestis ajutise viibimise poliitika, varjupaigapoliitika, migratsioonijärelevalve ja tagasisaatmispoliitika kujundamisele ja elluviimisele. Samuti käsitletakse programmis rahvastiku halduse seisukohalt põhitähtsusega identiteedihaldus- ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamist ja elluviimist.

Meede koosneb kolmest programmi tegevusest:

1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine
2. Migratsioonijärelevalve
3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Meetme peavastutaja: Siseministerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Siseministeriumi Infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*): Kultuuriministerium, Rahandusministerium, Haridus- ja Teadusministerium, Välisministerium, Justiitsministerium, Riigikantselei, Sotsiaalministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad sissearändet riigi peamiseks mureks	12% (2018)	≤ 12% (15%)	≤ 12% (8%)	≤ 12% (10%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	≤ 10%	≤ 10%	Standard Eurobaromeeter
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	39%/47% ⁸⁸ (2017)	≥ 40%/55% (39%/46%)	≥ 40%/55% (-)	≥ 40%/55% (-)	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	integratsiooni monitooring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sissearändega heaks	36% (2018)	≥ 36% (37%)	≥ 36% (-)	≥ 36% (42%)	≥ 36%	≥ 36%	≥ 40%	≥ 40%	≥ 40%	STU
Eesti elanike osakaal, kas kasutavad riiklikku eID (MID, ID1) vähemalt kord aastas ⁸⁹	64% (2019)	≥ 70% (63%)	≥ 70% (69%) ⁹⁰	≥ 70% (-)	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	≥ 74%	≥ 74%	„Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ mõõdik
Rahulolu Eesti kodaniku isikut töendava dokumendi taotlemise e-teenusega	-	(91%)	≥ 85% (93%)	≥ 85% (94%)	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	95%	PPA

Olukorra analüüs

Eesti kodakondsus-, identiteedihaldus- ja rändepoliitika valdkonnad on seotud maailmas viimase kümnendi jooksul esile kerkinud mitme trendiga, mis suure tõenäosusega jätkuvad ning süvenevad ka tulevikus. Nendest tulenevad võimalused kui ka riskid mõjutavad nii otseselt kui ka kaudselt Eesti arengut toetava kodakondsus, rände- ja identiteedihalduspoliitika meetmes kirjeldatud valdkondade poliitikate kujundamist ja elluviimist.

Statistikaameti rahvastikuprognosi alusel väheneb seniste trendide jätkumisel Eesti rahvaarv järgmise ligi 30 aasta jooksul 44 087 inimese võrra ning 2050. aastal elab selle järgi Eestis 1 278 110 inimest⁹¹. Lisaks vähenemisele on suundumuseks ka rahvastiku vananemine.

Statistikaameti põhiprognosile lisaks on koostatud mitu alternatiivset prognoosi, samuti on vaja arvestada Ukraina sõjapõgenikega seotud suundumustega, kuivõrd sõjapõgenike võimalik Eestisse elama asumine lükkab küll rahvastiku vähenemist edasi, aga ei hoiu seda ära.⁹²

Tööeliste osakaal rahvastikus väheneb. Järgmise kümne aasta prognoositud tööjõuvajadus on suurem kui tööturule sisenev põlvkond suudab ära katta. Pensionile jääjate asendamiseks ja uute ametikohtade täitmiseks on prognoosi kohaselt vaja aastas 18 000 inimest, samas kui tasemeõppest tööturule sisenejaid on alla 16 000. Puudujääk on suurem kõrgharidust eeldavates ametiala pearühmades, tippspetsialistide puhul on

⁸⁸ tugev identiteet 39%, keskmine identiteet 47%

⁸⁹ Kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist.

⁹⁰ Mõõdiku arvutamise meetodika muutus 2021. aastal, aruandes esitati madalam tulemus 38%, mis tähendab, et kõigist eID omanikest on 38% kasutanud seda 10 või enam korda aasta jooksul. Edaspidi kasutatakse aga aasta jooksul vähemalt ühe toimingu teinute osakaalu.

⁹¹ Statistikaamet. Veebis kättesaadav aadressil <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvastikuprognosis>. Lisaks põhiprognosile on analüüsitud ka kolme täiendavat prognoosi.

⁹² Vene-Ukraina sõja pikaajalised mõjud Eestile. Raport 2022. Arenguseire Keskus. Veebis kättesaadav aadressil https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/06/2022_vene-ukraina-soja-moju-eestile_raport.pdf

uue tööjõu vajadus ligi 50% suurem kui vastav pakkumine kõrgharidusõppest⁹³. Sõjapõgenike sisseränne võib aidata tööealiste ja vanemaaliste suhtarvu parandada maksimaalselt kuni 2060. aastani ning siis mõju taandub.⁹⁴ Vananemise tõttu väheneb ka Euroopa Liidu liikmesriikide rahvastik, mis toob kaasa vajaduse tööjõu kättesaadavuse suurendamiseks ning siin konkureerivad liikmesriigid nii teiste maailma riikide kui üksteisega.

Seega tuleb arvesse võtta, et kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondade seadusandlikku ja poliitilist keskkonda mõjutavad otseselt nii Vabariigi Valitsuse (sh valimistsükliid) ja Euroopa Liidu prioriteedid (sh valimistsükliid nii liikmesriikides kui ka EL-i institutsioonides), kui ka Eesti, teiste EL riikide ja Eesti lähiriikide stabiilsus. Sisserände lähteriikide (eelkõige Aafrika ja Aasia, sh Lähis-Ida riikide) nõrk poliitiline stabiilsus ning majanduslik olukord, samuti sõjalised konfliktid, looduskeskkonna elamiskõlblikkuse vähenemine, riikide vaheline konkurents loodusressursside (vesi, viljakas maa) pärast ja looduskatastroofide sagenemine mõjutavad nii rändevoogusid kui lähte-, transiit- ja vastuvõtivate riikide poliitika. Rändetrendidele, sh sellele millise profiiliga inimesed rändavad ja millist tuge nad sihtriikides vajavad, avaldavad otsest mõju ka rahvaarvu ja noorte osakaalu kasv paljudes riikides, eeskätt Aafrika ja Aasia riikides.

Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonda mõjutavad ülemaailmsed trendid, nagu internetiühenduse ning mobiilside kättesaadavuse ja kasutamise kasv, tahvelarvutite ja nutiseadmete levik ning IKT kasutamise oskused ja võimalused (tehisintellekt, pilvetehnoloogia, suurandmed, plokiahela tehnoloogia), majanduse ja äritegevuse üleilmastumine, inimeste mobiilsus ja ränne. Sealhulgas on üha levinumad asukohast sõltumatud töökohad ning suurenev vajadus teha toiminguid e-keskkonnas, sh end digitaalselt autentida ja digitaalne allkiri anda. Teenuste üldist pakkumist mõjutab Euroopa ühtne digiturg.

Kuritegevuse surve, sealhulgas küberkuritegevuse kasv⁹⁵ ning selle ja identiteedivarguste levik maailmas, loovad aga vajaduse tagada turvalised tehnoloogilised lahendused, toimetulek võimalike ohtude ja riskidega ning tõsikindel identiteedihaldus.

Samuti tuleb isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonna poliitikakujundamises arvestada rahvusvaheliste, sh EL-i kohustustega (näiteks e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste ehk eIDAS määrus). Poliitika kujundamisega luuakse aluspõhimõtted, kohustused ja tingimused ülepiiriliste e-teenuste kasutamiseks ja digitaalallkirja tunnustamiseks ning vastavus rahvusvaheliste standarditele ja normidele. Nii Eesti isikut tõendavate dokumentide kasutajate kui ka e-riigi ja selle süsteemis olevate andmebaaside (sh on üks vanemaid andmebaase Eesti rahvastikuregister) seisukohalt on oluline, et viimase kümne aasta jooksul muutunud ja jätkuvalt muutumas ootused ja nõudlus igapäevatoimetuste tegemiseks mugavate ja kliendisõbralike e-kanalite kaudu.

Eestis kasutatakse elektroonset ID-d harukordselt palju, mis muudab igapäevase asjaajamise oluliselt lihtsamaks⁹⁶, aga teisalt tekitab surve erinevate süsteemide (isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, identiteedihaldus, sh amortiseerunud ja iganenud andmebaasid) toimimise tagamiseks⁹⁷, kuivõrd ilma digitaalset dokumenti kasutamata oleks riigi erinevate valdkondade toimimine ohus, kui mitte võimatu.

Rändeprotsessid ja identiteedihaldusega seotud arengusuundumused on ülemaailmsed ja seetõttu on tõhusa rahvastikuhalduse meetme alavaldkondade peamiseid väljakutseid saavutada eesmärgid pidevalt muutuv keskkonnas, arvestades maailmas, EL-is ja Eestis toimuvat. Kuigi enamik meetmes kokkulepituid tegevusi on jätkutegevused „[Siseturvalisuse arengukavast 2015–2020](#)“, on olulised uued märksõnad vajadus ja soov leida innovaatilisi ja kliendikeskseid

⁹³ OSKA üldprognoos 2022–2031. Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Veebis kättesaadav aadressil <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2023/02/OSKA-Uldprognoos-2022-2031.pdf>

⁹⁴ Samas.

⁹⁵ McAfee ja Washingtoni Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskuse (CSIS) koostatud raportis on leitud, et küberrünnakute põhjustatud kulu on alates 2014. aastast kasvanud. Toona hinnati kahjudeks 445 miljardit dollarit aastas. Praegu läheb üle kogu maailma see maksmaks 600 miljardit dollarit aastas. Küberintsidentidest teatamise arv on järsult kasvanud ka Eestis.

⁹⁶ Nii kodanikud kui ka ettevõtjad leiavad, et avalikud e-teenused aitavad neil säästa raha ja aega ning avalike teenustega ollakse üldiselt rahul. 2012. aastal väljendas e-teenustega rahulolu 76% ettevõtjatest ja 67% kodanikest

⁹⁷ Elektrooniline isikutuvastus ning digitaalallkirja andmine on elutähtis teenus (hädalokorra seaduse § 36, lõige 1 punkt 8).

lähenemisi, et soodustada kvalifitseeritud spetsialistide sisserännet, luua olemasolevate ja uute siseturvalisuse valdkonna andmebaaside koostalitusvõime kui ka arendada ja ajakohastada IKT valdkonda. Kõik see on vajalik, et toetada seadusliku rände menetlusi, optimeerida menetluskoormust, tagada e-riigi jätkusuutlikkus, pakkuda kliendikesksemaid teenuseid, kuid ka selleks, et ennetada ja avastada ebaseadusliku rände juhtusid ning tagada avalik kord ja julgeolek.

Ränne

Eesti sisserändepoliitika põhieesmärk on soodustada nende välismaalaste Eestisse tulekut, kes annavad ühiskonnale kõrget lisandväärtust ning kelle siinviibimine on kooskõlas avalike huvide, EL-i õiguse ja põhivabadustega. Teiseks on vaja ära hoida rändega kaasnevaid võimalikke ohte, sh ebaseaduslikku rännet ja korraldada riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire tagasisaatmine, et tagada turvalisus, avalik kord ja riigi julgeolek.

Majanduses viimastel aastatel toimunud muutused: ekspordi osatähtsus ettevõtluses on senisest suurem, kvalifitseeritud töötajaid eeldavate töökohtade arv on kasvanud ning riigi eesmärk suurendada konkurentsivõimeliste, lisandväärtust loovate ning teadus- ja arendustegevusel põhinevate ettevõtete osakaalu, on tinginud suurema nõudluse kõrgelt kvalifitseeritud välistööjõu järele. Kui tööjõupuudust on teatud määral võimalik leevendada tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimisega, ei ole ainuüksi töörollide ümbervaatamine ja kõrge tööhõive piisav lahendus, arvestades, et tööealiste elanike arv väheneb ka edaspidi.

Järgmiste aastate oluline märksõna on ka **tööjõu mobiilsus**. Kvalifitseeritud tööjõud on järjest mobiilsem ja nende ränne ei toimi klassikalisel punktist A punkti B põhimõttel. Traditsioonilised töötamise reeglid ei pruugi tööjõu mobiilsusele vastata. Kuna kvalifitseeritud töötajate pärast konkureerivad kõik maailma riigid, peab Eesti leidma viise neid siia meelitada. Eri tasanditel võetud sammud on suurendanud Eesti atraktiivsust tippspetsialistide silmis ning parandanud nende võimalusi Eestisse elama ja tööle

asuda. Muutused maailmas ja tööturul on tinginud olukorra, kus kehtiv regulatsioon seab tippspetsialistide meelitamisele ning nende siin hoidmisele olulised piirangud. Tasakaalustamiseks Eesti rahvaarvu vähenemist, tuleb soodustada ka Eesti majandusele kõrget lisandväärtust loovate välismaalaste, nagu tehnikateaduste spetsialistide, ettevõtlusega tegelevate e-residentide ja investorite Eestisse elama asumist. Peale tippspetsialistide on suurenenud Eestis vajadus ka suurt lisandväärtust loova oskustööjõu järele. Neid võib olla vaja nii hooajaliselt kui ka püsivalt. Samaaegselt tuleb aga tagada Eesti tööjõuturu jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime ning vältida tuleb välismaise odavtööjõu massilist ärakasutamist. Töörändega kaasneb pereränne ja tegelema peab ka Eestisse rändava spetsialisti pereliikme integreerimisega ühiskonnaellu ja tööturule. Samuti on oluline kaasata tööjõuturule Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukrainas Eestisse jõudnud ukraina sõjapõgenikud, et tagada nende majanduslik toimetulek Eestis elamise ajal. Nende teemade edendamisel on mh oluline, et „Sidusa Eesti arengukava 2030“ elluviimisel tegeletakse kohanemise toetamisega, mis on vajalik nii lühikest kui pikka aega Eestis viibivate sisserändajate puhul. Pikemaks ajaks Eestisse elama asujate puhul on tarvis senisest enam läbi mõelda süsteemsed lõimumistegevused, sest nad mõjutavad Eesti püsielanikkonna koosseisu pikemas perspektiivis. Teistest enam peab tähelepanu pöörama nendele sisserändajatele, kelle tugistruktuurid Eestisse saabumisel on nõrgemad, näiteks pererändega saabujad. Oluline on kaasata tööjõuturule needki inimesed, kes on Eestis omandanud kõrghariduse ning seetõttu juba enne tööle asumist teatud määral kohanenud ja ühiskonda lõimunud. Lisaks eelnevale peab arvestama ka järjest suureneva välismaal elavate Eesti kodanike tagasipöördumisega⁹⁸.

Eesti inimeste vastuvõtlikkus sisserändesse on mitmesuguste hirmude ja eelarvamuste tõttu vähene, mistõttu on muutunud keeruliseks soodustada nii välismaiste tippspetsialistide värbamist, erinevate sisserände rühmade saabumist ning rahvusvahelise kaitse saajate vastu-

⁹⁸ Kohanemise, lõimumise ja tagasipöördumise teemasid käsitletakse praegu koostamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“. Eestisse tagasipöördujate teemaga tegeletakse Eestis praegu rahvuskaaslaste programmi raames. „Rahvuskaaslaste programm 2014–2020“ on veebis kättesaadav aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/rahvuskaaslaste_programm_2014_2020.pdf (30.05.2019).

võtmist ja korraldada nende kohalikesse oma-
valitsuse üksustesse elama asumist. Vastuvõtva
ühiskonna avatus sisserändajate suhtes mõjutab
aga oluliselt kvalifitseeritud välisspetsialistide
soovi siia elama asuda. Samuti on avatud
suhtumisega ühiskondades uussisserändajatel
kergem kohaneda ja lõimuda ning pingete
tekkimise risk ühiskonna eri gruppide vahel on
väiksem⁹⁹.

Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad

Aastate lõikes on Eestis rahvusvahelise kaitse
taotlejate ja saajate arv püsinud madalana. Aastas
esitas kaitse keskmiselt ligi 100 inimest ning aasta
jooksul anti kaitse ligi 50 inimesele.

Tulenevalt 24.02.2022 alanud Venemaa agressioo-
nist Ukraina vastu, võttis Euroopa Nõukogu
04.03.2022 vastu otsuse rakendada ajutise kaitse
direktiivi. 09.03.2022 jõustus Vabariigi Valitsuse
korraldus, mille alusel saavad sõja eest Eestisse
tulnud Ukraina kodanikud, pagulased ja nende
pereliikmed taotleda ajutist kaitset Eestis.
19.09.20203 avaldas Euroopa Liidu Komisjon
ettepaneku nõukogu otsuseks pikendada ajutise
kaitse direktiivi kohaldamist kuni 04.03.2025.
18.09.20203 andmete seisuga on Eestisse
saabunud ligi 147 000 ukraina sõjapõgenikku,
kellest ligi 81 000, sh üle 18 000 last on avaldanud
soovi Eestisse jääda. 17.08.20203 seisu andmetel
on ajutise kaitse elamisloa taotluse Eestis esitanud
üle 48 000 inimese ning sama elamisloa
pikendamise taotluse enam kui 27 000 inimest.
Kehtiv elamisluba ajutise kaitse alusel on 35 786
ukrainlasel ning rahvusvahelise kaitse alusel ligi
6000 ukrainlast. Rahvusvahelise kaitse taotlusi on
alates 24.02.2022-17.09.23 esitatud Eestis kokku
6 256 inimest. 2022. aastal esitas kaitse taotluse
2940 inimest ja 2023. augusti lõpu seisuga 3208
inimest. Rahvusvaheline kaitse on antud 2022.
aastal 2106 inimesele ja 20203. augusti lõpu
sisuga 3295 inimesele. Seega on oluliselt
suurenenud nende inimeste hulk, kellele on pärast
Eestisse jõudmist vaja pikaajalisi süsteemseid
kohanemist ja sotsiaalmajanduslikku lõimumist
toetavaid teenuseid (sh eelkõige elukohta), mis
arvestavad rahvusvahelise kaitse saanute
eripärasid ja aitavad Eestis iseseisvalt toime tulla.
Kohanemist puuduvat käsitletakse „Sidusa Eesti

arengukava 2030“ dokumendis ja selle ellu-
viimiseks suunatud programmides.

Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja selle saanud
inimeste arvu järsk suurenemine ning esmakordne
ajutise kaitse direktiivi rakendamine on olnud uus
kogemus Eesti riigile ja ühiskonnale. Kuna
järgmise kümne aasta prognoos näitab, et nii nagu
mujal Euroopas, suureneb lisaks rahvusvahelise
kaitse taotlejate arvule ning erinevatele võimalikele
ümberasustamise ja –paigutamise üleskutsetele,
ka haavatavate inimeste hulk nii kaitse taotlejate
kui ka selle saajate hulgas. Samuti mitmekesistub
sisserändajate profiil, mistõttu tuleb ka edaspidi
olla valmis järgmisteks tegevusteks:

1. tagada menetluste väga hea kvaliteet ja
efektiivsus, avalik kord, julgeolek ning Eesti
valmisolek täita EL-i ja rahvusvahelisest
õigusest tulenevaid kohustusi, muu hulgas
avastada võimalikke varjupaigasüsteemi
väärkasutamise juhtumeid tava- ning
suurenenud rändesurve olukorras.
2. tagada rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja
saajatele vajalikud vastuvõtutingimused tava-
ning suurenenud rändesurve olukorras, et
toetada nende iseseisvat toimetulekut, koha-
nemist, lõimumist. Sh kindlustada lastele
kohustuslik kooliharidus, toetada rahvus-
vahelise kaitse taotlejate ja saajate panus-
tamist Eesti ühiskonda, pakkuda täis-
kasvanutele tööks vajalikku kutse
omandamist ning toetada töö leidmist,
vältimaks territoriaalselt isoleeritud
kogukondade tekkimist. Neid tegevusi
käsitletakse täpsemini arengukavas „Sidusa
Eesti arengukava 2030“.

Oluline on parandada valmisolekut ja toimetulekut
ootamatult suurenenud rändesurvega Eestis ja
võtta EL-i ühtse varjupaigasüsteemi reform üle
Eesti õigusesse.

Ebaseadusliku rände tõkestamine

Eesti ühiskonda panustavate inimeste sisserände
tingimuste lihtsustamise kõrval on viimastel
aastatel suurenenud oht välismaalaste eba-
seaduslikuks Eestisse sisenemiseks, sealhulgas
rände instrumentaliseerimiseks, viisade ja elamis-
lubade väärkasutamiseks ning siin eba-
seaduslikuks töötamiseks. Suurenenud nõudlus

⁹⁹ Kohanemist ja lõimumist käsitletakse „Sidusa Eesti arengukavas 2030“.

välistöõjõu järele on kaasa toonud üha rohkem välismaalaste tööalase ärakasutamise juhtumeid, mis varieeruvad kergematest ekspluaterimise vormidest inimkaubanduseni sunniviisilise töö eesmärgil. Seega on oluline takistada seaduslike rände reeglite eiramist ning jätkata ebaseadusliku töötamise ennetamiseks ja tõkestamiseks vajalike tegevuste elluviimisega.

Tõhus migratsioonijärelevalve (sh välismaalaste ebaseadusliku töötamise ennetamine) eeldab usalduslikke partnerlussuhteid isikutega, kes peavad kontrollima välismaalase riigis viibimise seaduslikkust, ning teiste riikidega, kust välismaalane võib Eestisse saabuda. Tähtis on motiveerida välismaalastega kokkupuutuvaid partnereid ja teisi riike koostööle, et leida ühiselt lahendused teabevahetuse ja teadlikkuse suurendamiseks.

Ebaseaduslikku rännet mõjutab tagasisaatmispoliitika tõhusus. Tagasisaatmine on üldjuhul eri menetluste (nt kriminaalmenetluse, elamisloamenetluse, rahvusvahelise kaitse menetluse) lõppaste. Kui aeg välismaalase viibimisõiguse lõpetamise ning reaalse tagasisaatmise vahel venib pikaks, on praktikas keerukam tagasisaatmisotsuseid täide viia. Seetõttu tuleb leida viisid riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiireks lahkumiseks, selle tõhustamisele aitavad kaasa infosüsteemide koostalitlusvõime arendamine tõsikindlaks isikutuvastuseks ning aktiivne välissuhtlus ja koostöö teiste riikidega.

Kodakondsus

Kodakondsuse kaudu määratakse kindlaks isiku õiguste ja kohustuste ulatus ning tema seos kindla riigiga. Igal riigil on suveräänne õigus kujundada oma kodakondsuspoliitikat ja otsustada, milliseid isikuid ja mis tingimustel ta oma kodanikeks peab.

Kuna kodakondsus on suurim hüve, mida riik saab isikule anda, on riik kehtestanud enne selle andmist kohustuse kontrollida kodakondsust taotleva isiku õiguskuulekust. Seetõttu on kodakondsuspoliitikal tähtis roll siseturvalisuse ja -julgeoleku tagamisel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on Eesti iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeim riigivõimu kandja on rahvas ehk Eesti Vabariigi kodanikud. Seega on kodanike olemasolu riigi toimimise ja laiemalt ka ühiskonna turvalisuse tugisammas. Demokraatlikku riigi identiteeti toetava kodakondsuspoliitika põhiküsimus on soodustada nii seadusandlike kui ka pehmete meetmetega (tunnustamine, keeleõpe, sh keeleõppe lepingud, kodanikuharidus) kodakondsuse taotlemist ja selle väärtustamist.

Lisaks eelnevale on siseturvalisuse tagamisel oluline siduda kodakondsuseta pikaajalise elaniku elamisloaga Eesti elanikud Eesti riigi ja ühiskonnaga. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv küll väheneb aasta-aastalt, kuid see suundumus on viimastel aastatel aeglustunud¹⁰⁰. Uuringud¹⁰¹ näitavad, et üheks põhjuseks on asjaolu, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista reisimist ega Eestis elamist. Samade uuringute¹⁰² järgi on Eesti kodakondsuse mittetaotlemise põhjused muu hulgas seotud lõimumis- ja hariduspoliitikaga.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamisel on väljakutseks ka asjaolu, et määratlemata kodakondsusega isikud elavad kindlates piirkondades (Tallinn 50% ja Ida-Virumaa 28%) ja nende suhtlus eestlastega on piiratud ja vähene. Nii on määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks mõeldud tegevused suuresti kajastatud arengukavas „[Sidusa Eesti arengukava 2030](#)“.

Üsna suur hulk määratlemata kodakondsusega inimesi on keskealised ja vanemad inimesed, kelle motivatsiooni kodakondsust taotlema on keerulisem tõsta kui nooremaealistel. Peale nende on olemas kriminaalkorras karistatud isikuid (15 248¹⁰³), kes üldjuhul kodakondsust ei saa.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks on olulisim pöörata süsteemselt tähelepanu põhjustele, mis piiravad Eesti kodakondsuse taotlemist. Ennekõike on vaja:

¹⁰⁰ 2010. aasta 1. jaanuaril moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud rahvastikuregistri andmetel Eesti elanike arvust 7,4%, 2018. aasta 1. jaanuaril moodustasid nad Eesti elanikest 5,7%. Samas kui 2010. a oli määratlemata kodakondsusega isikuid taotlejate hulgas 85%, siis 2017. a oli neid 59%.

¹⁰¹ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#l6imumisuurin>

¹⁰² Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#l6imumisuurin>

¹⁰³ 2018. aasta jaanuarikuu seisuga Karistusregistri andmetel

1. teadvustada kodakondsusega kaasnevaid hüvesid ja võimalusi;
2. luua enam keeleõppevõimalusi ja sellega parandada mittekodanike eesti keele oskust;
3. luua võimalusi eesti keelt ja muid keeli kõnelevate inimeste omavaheliseks suhtluseks;
4. tõhusa teavitustööga lükata ümber kodakondsuse taotlemisega seotud müüte ja levitada edulugusid.

Identiteedihaldus

Eesti e-riigi üheks alustalaks on isikut tõendavate dokumentide seaduse (ITDS) alusel väljaantavad isikut tõendavad elektrooniliste funktsioonidega dokumendid (eID), millel on oluline tähtsus nii riigisiselt (e-teenuste kasutamisel ja digiallkirjastamisel) kui ka rahvusvaheliselt, et tagada eduka e-riigi kuvandi jätkusuutlikkus. Eesti on digitaalsete dokumentide kasutamises ja digiasjaajamises maailmas liider ning 16.09.2022 seisuga on Eestis kasutusel 1 561 364 ID-kaarti ja 246 160 mobiil-ID-d.

Identiteedihalduspoliitika¹⁰⁴ aluspõhimõtete elluviimiseks on oluline arendada tõsikindla füüsilise isiku tuvastamise ning isikule identiteedi loomise ja hilisemat isiku tuvastamise ning isikusamasuse kontrollimise protsessi, mis on usaldusväärse isikut tõendavate dokumentide väljaandmise protsessi alus ja tagatis. Selle tagamiseks tuleb kasutusele võtta uuenduslikud turvalised tehnoloogilised lahendused, sh biomeetria põhineva isikutuvastamise ja isikusamasuse automatiseeritud kontroll¹⁰⁵, et vältida topeltidentiteetide teket ja identiteedivargusi.

Väga suurel määral mõjutab identiteedihalduspoliitika valdkonda selles vallas tehtav rahvusvaheline koostöö. eID arendamisel tuleb arvestada turvaliste tehnoloogiliste lahenduste pideva ja kiire arenguga, Euroopa ühtse digituruga ning rahvusvaheliste standardite ja Euroopa Liidu regulatsioonidega. Näiteks on eIDAS-e määruses¹⁰⁶ sätestatud avalikule sektorile kohustus piiriüleselt tunnustada teiste liikmesriikide digitaalalkirju ning autentimiseks omadustelt samaväärseid ja üksteisele teada antud eID skeeme.

Tõsikindla isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise ning eID vahendite arendamise kõrval tuleb tagada ka dokumentide füüsilise võltsimiskindlus ja turvalisus ning digitaalsete isikut tõendavate dokumentide kasutamiseks vajaliku tarkvara¹⁰⁷ jätkusuutlik ärimudel ja turvalisus, sh valmisolek ja tegevusplaanid erinevate ohu- ja riskiolukordade puhuks. Eesti isikut tõendavad dokumendid peavad olema turvalised ning vastama ICAO¹⁰⁸ standarditele ja rahvusvahelistele nõuetele. Samuti peab tagama e-riigi süsteemi halduse, koordineerituse ja koostöö eri riigiasutuste ja erasektori vahel ning kasutama rahvusvahelise koostöö võimalusi. Oluline on, et identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentidega, sh nende elektroonilise osaga seotud baassüsteemid ei sõltuks ühe eksperdi või tarnija teadmistest ja oskustest, mõeldes 2017. aastal avastatud ID-kaartide, elamisloakaartide ja e-residendi digi-ID-de turvariskile. Turvalisuse tagamiseks ja kuritegevuse ennetamiseks on vaja teha tõhusat järelevalvet digitaalse identiteedi kasutamise üle, analüüsida sellega seonduvaid riske ja need maandada. Identiteedihalduse valdkonna kõrge standardi hoidmiseks peab olema kursis tehnoloogia arenguga maailmas, õppima parimatest praktikatest ning panustama inimeste koolitamisega ja arendamisesse.

¹⁰⁴ Identiteedihalduspoliitikanäiteid käsitletakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui elektroonilises keskkonnas.

¹⁰⁵ ABIS rakendamine üks-ühele- ja üks-mitmele biomeetria võrdluse loomiseks (sõrmejäljed, näobiomeetria).

¹⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuni 2014. a määruse (EL) nr 910/2014 „e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93 EÜ“ (ET 28.08.2014 L 257/73).

¹⁰⁷ Kiip, kiibirakendus ja selle kasutamiseks vajalik baastarkvara.

¹⁰⁸ Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2027

- **Seadusliku rände õiguskeskkonna analüüs ja muudatuste tegemine**, et lahendada regulatsiooni kitsaskohad, toetada talentide ja investeringute jõudmist Eestisse, pöörates samas tähelepanu rände väärkasutuse ennetamisele ja tõkestamisele, ning tagada tõhusad menetlused .
- **ID1 formaadis¹⁰⁹ isikut tõendavate dokumentide hanke läbiviimine ja lepingu sõlmimine.**
- **Alternatiivse sertifitseerimisteenuse kasutusele võtmine usaldusteenuse osutamiseks.** Hetkel pakub riigile kõikide dokumentide (mobiil-ID, digi-ID, ID- ja elamisloakaart) sertifitseerimis- ja usaldusteenust üks ettevõtte ning möödunud ID kriis tõi välja, et teenus peaks olema toimepidevuse tagamiseks riigi poolt dubleeritud või teenus tagatud mitme osapoole kaudu.
- **Majutusteenuse kasutajate infosüsteemi kasutuselevõtmine majutusettevõtjate poolt**, et majutusteenuse kasutajate andmete kontrollimisega tagada tõhusamalt avalikku korda ja julgeolekut ning ennetada kuritegevust
- **ABIS-e andmekogu täiemahuline kasutusele võtmine.** ABIS on keskne riiklik andmekogu, mille eesmärk on täna erinevate riiklike menetluste raames kogutud biomeetriliste andmete (näo- ja sõrmejäljekujutiste) töötlemine isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks.
- **Migratsioonijärelevalve andmekogu MIGIS-e jätkuarendamine ja efektiivne rakendamine**, et tõhustada riikliku järelevalve teostamist ning ennetada ja tõkestada Eestis viibimise, elamise ja töötamise reeglite eiramist.
- **Rändemenetlusi toetavate andmebaaside (näiteks elamislubade- ja töölubade register, lühiajalise töötamise andmekogu, viisaregister) arendamine ja uuendamine**, et vähendada halduskoormust taotlejatele ja mentelejatele ning suurendada kasutajasõbralikkust ja automatiseeritust.
- Toimetulek **suurenenud rändesurve ja ajutise kaitse** direktiivi rakendamisega tulenevalt Venemaa sõjalisest agressioonist Ukraina vastu.
- **E-residentsuse järelkontrolli tõhustamine.**

¹⁰⁹ Näiteks ID-kaart, elamisloakaart.

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

PROGRAMMI TEGEVUSED

Suureneb vajadus nii kvalifitseeritud kui oskustöajõu järele

Ühiskonna üldine vastuvõtlikkus on vähenenud, hoiakud ja suhtumine ei toeta.

10% elanikke peavad sisserännet riigi peamiseks probleemiks (2022. a.).

Eesti on muutumas talentidele ja kvalifitseeritud töötajatele atraktiivsemaks.

Eestisse saabuvate uus-sisserändajate profiilid mitmekesistuvad.

29 480 lühiajalise töötamise registreerimise taotlust (2022. a.).

5 000 elamisloa taotlust töötamiseks (2022. a.).

Teisest rahvusest isikute hulgas

40% on tugeva riigiidentiteediga ja 55% keskmisega (2020. a.).

Suurenev rahvusvahelise kaitse taotlejate arv (sh haavatavad isikud) eeldab täiendavat valmisolekut

42% elanikke hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sisserändega (2022. a.).

42 120 inimest Eestis ajutise kaitse alusel ja 2 940 rahvusvahelise kaitse taotlejat (10.01.2023 andmed).

Määratlemata kodakondsusega isikute arv kahaneb aeglaselt

62 888 määratlemata kodakondsusega isikut (01.08.2023).

310 määratlemata kodakondsusega isikut said 2022. aastal Eesti kodakondsuse.

56% määratlemata kodakondsusega isikut sooviks saada Eesti kodakondsust (2022. a.).

Vene Föderatsiooni kodanike Eesti kodakondsuse taotluste arv kasvas 2022. a üle kahe korra ning trend ilmselt jätkub.

Kontrollitud ettevõtetes tuvastatud ebaseaduslikult töötavate välismaalaste osakaal ei ületa 10%.

Välisreisijate arvu kasv on tõusutrendis ja seab surve alla rändekontrolli süsteemid ja järelevalve.

Suurenenud on oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestis viibimiseks ja töötamiseks, skeemitamiseks

Küberkuritegevus ja identiteedivargused on üleilmastunud.

Euroopa Liidu isikut tõendavate dokumentide ja laiema identiteedihalduse valdkond on üha enam ühtlustumas.

Suurenev surve tagada turvaline identiteedihaldus ning seda toetavad tehnoloogilised lahendused

Interneti-ühenduse, mobiilside kasutamine kasvab.

Suureneb piiriüleste e-teenuste hulk.

69% e-ID-d omavatest isikutest on aasta jooksul vähemalt korra kasutanud turvalist identiteeti (2021. a.).

61% on esitanud Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotluse E-taotluskeskkonnas (2022. a.).

Rände- ja kodakondsus poliitika kujundamine ning elluviimine

- Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine
- Rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine
- Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine
- Avalikkuse teavitamine rändeteemadel
- Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine
- Rahvusvahelise kaitse menetlemine
- Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine
- Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine

Migratsiooni-järelevalve

Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine

- Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine

Alameede ehk programmi tegevus 4.1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine

Eesmärk

Rändepoliitika arvestab Eesti arenguvajadustega. Rände- ja kodakondsuspoliitika on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ja avaliku korra ning riigi julgeoleku tagamisele. Eesti kodakondsus on väärtustatud.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Eesti kodakondsuse taotlemiseks mõeldud keeleõppelepingu sõlminud ja selle täitnud isikute arv	-	(269/28)	> 300 (177/20)	> 500 (136/82)	> 500	> 250	> 250	> 250	> 300	SKA (2021. veebruarist INSA)
Eesti kodakondsuse saanud isikute arv	752 (324)	> 752 (764)	> 764 (1008)	> 764 (787)	> 840	> 840	> 840	> 840	> 840	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks näiteks järgmisi teenuseid: õigusliku staatuse määramise teenus, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vastutava asutuse ülesannete täitmise (AMIF) teenus, rändepoliitika kujundamise teenus, kodakondsuspoliitika kujundamise teenus, viisateenus. Eesti rändepoliitikat kujundatakse teadmispõhiselt ja paindlikult ning kooskõlas teiste poliitikavaldkondade eesmärkidega, Eesti arenguvajadustega ja lähtudes rahvusvahelistest kohustustest. Eesmärgi saavutamiseks viiakse tegevusi ellu üheksas kitsamas valdkonnas: Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud rändepoliitika kujundamine ning selle tõhus ja kliendikeskne elluviimine, Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine, avalikkuse teavitamine rändeteemadel, põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine, rahvusvahelise kaitse menetlemine, rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine.

Tasakaalustatud kodakondsuspoliitikaga aidatakse kaasa, et Eesti kodakondsus on väärtustatud ja kodakondsuspoliitika lähtub Eesti Vabariigi põhiseadusest, aitab kaasa rahvusriigi säilimisele ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisele. Eesmärgi saavutamiseks keskendutakse Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamise ja kodanikustaatus väärtustamisega seotud tegevuste edendamisele.

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine

Võimekuse eesmärk					
1. Koostöös partneritega on arengukava perioodil kujundatud ja rakendatud teadmispõhised, tasakaalustatud ja paindlikud sisserändepoliitika meetmed, mis vastavad Eesti arenguvajadustele, on kooskõlas EL õigusega ning aitavad ära hoida seadusliku viibimise võimaluste väärkasutust, tagada avalikku korda ja julgeolekut.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, MKM, SOM, SOM SKA, Terviseamet, VÄM, HTM, RAM, KUM, EAS, Startup Estonia, WIE, töötajate, tööandjate katus-organisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁰
1.1. Koostatud on kvaliteetsed prognoosid ja analüüsid tööjõuturu-, haridus-, teadus- ja majandusvaldkonnas, mis annavad lähteandmed teadmispõhise ja paindliku sisserändepoliitika kujundamiseks.	MKM	SIM, PPA, SOM, HTM, KUM	2024–2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Koostöös partneritega koostatakse õigusaktide eelnõud seadusliku rändemenetluste tõhustamiseks, kvaliteedi tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks	SIM	PPA, SMIT, MKM, SOM, HTM, RAM, VÄM, KAPO, Startup Estonia, WIE, sotsiaalpartnerid	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, sama

Võimekus 4.1.2. Rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine

Võimekuse eesmärk	
1. Seadusliku rände valdkonna menetlused on tõhusamad, kliendikesksemad ja kvaliteetsemad (sh kindlaks tehtud koolitusvajadused, ning on töötatud välja koolituskavad menetlejatele ja on analüüsitud tööprotsesse).	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, SMIT, SOM, VÄM
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid	

¹¹⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed teiste programmidega ¹¹¹
1.1. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks, kvaliteedi- ja toimepidevuse tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on loodud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT lahendusi (projekt RIS, riikliku viisaregistri arendused sh EL VIS arendustega seoses ja EL ühtse taotlusplatvormiga liidestumiseks).	PPA, SMIT	SIM, VÄM, KAPO, SOM, MTA	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Koostöös partneritega on suurendatud teadlikkust Eestist kui atraktiivsest kvalifitseeritud tööjõu sihtriigist ning Eestisse saabumise ja siin elamise tingimustest ning võimalustest.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, MKM, EAS, WIE, Startup Estonia, SA Archimedes, VÄM, HTM, INSA			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.					

Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel

Võimekuse eesmärk	
1. Tagatud on regulaarne, selge, faktitäpne ja ühtne rände- ning lõimumisalane ¹¹² avalik kommunikatsioon, mille tulemuseks on ühiskonna sisserändeteemalise polariseerumise vähenemine, Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine rände- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest, võrdsest kohtlemisest.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, MKM, RK, HTM, KUM, RAM, VÄM, INSA, EAS, Eesti Töötukassa, KOV-id, ülikoolid, ettevõtted
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid	

¹¹¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹¹² Lõimumise ja kohanemise teemat käsitletakse täpsemini „Sidusa Eesti arengukava 2030“ programmides.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹³
1.1. Ellu on viidud ristmeediaprogrammid, suurendamaks sotsiaalset sidusust ning parandamaks ühiskonnas teadlikkust, sallivust ja positiivset meelestatust Eestis elavate teiste riikide kodanike suhtes.	KUM	SIM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Tehtud on sissereände- ning kohanemis- ja lõimumisalaste hoiakute ja avaliku arvamuse analüüsid ja uuringud.	KUM	SIM	2024; 2027; 2030	RE, välisvahendid	sama
1.3. Välja on töötatud avalikkusele mõeldud veebipõhine tööriist rände- ja lõimumisinfo kohta (statistika, monitooringu andmed).	KUM, SIM	PPA, KUM, SOM, MKM, HTM	2024	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine

Võimekuse eesmärk					
1. Seadusliku aluseta riigis viibivate välismaalaste kiireks, õiguspäraseks ja kestlikuks tagasisaatmiseks on rakendatud tõhusad ja isiku põhiõigusi järgivad meetmed (nt suurendatud koostööd kolmandate riikide ja Euroopa Liidu agentuuridega, arendatud tagasisaatmise haldamise süsteemi, parandatud menetlusvõimekust ning tagasisaadetavatele vajalike teenuste, sh koduriigis reintegratsiooniteenuste osutamist).		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, JUM, VÄM, IOM, Frontex</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁴
1.1. Infosüsteemides on teostatud arendustööd tagasisaatmis- ja tagasivõtumenetluste tõhusamaks ning kiiremaks läbiviimiseks.	SIM, PPA	SMIT, Frontex	2024–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“

¹¹⁴ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine

Võimekuse eesmärk					
<p>1. Rahvusvahelise kaitse taotluste menetlused on õiguspärased, efektiivsed ja kvaliteetsed.</p> <p>Rahvusvahelise kaitse menetlusprotsesside tõhustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks:</p> <ul style="list-style-type: none"> analüüsitakse ja parendatakse menetlusprotsesse sh luuakse ja võetakse kasutusele menetluses osalevatele ametnikele koolituskavasid, juhiseid ja automaatseid tööprotsesse; tõhustatakse teabevahetust, parendatakse olemasolevaid, luuakse ja võetakse kasutusele uusi IKT lahendusi ning tagatakse nende lahenduste jätkusuutlik haldamine (sh eelkõige rahvusvahelise kaitse andmise riiklik register RAKS ja Euroopa Liidu sõrmejälgede võrdlemise süsteemi EUODAC Eesti liides ESTODAC jt). 		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)</p> <hr/> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Eestis on rakendatud Euroopa Liidu ülese varjupaigasüsteemi reformiga kaasnevad muudatused sh on vastu võetud uus rahvusvahelise kaitse andmise seadus ja vastavad rakendusaktid ning juhised.	SIM	PPA, SOM, KUM, HTM, JUM	2024–2026	RE, muu täpsustub	„Siseturvalisus 2024–2027“
<i>Programmis teisi arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					

Võimekuse eesmärk					
<p>2. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate hulgale ning keeleoskusele vastav tõlkesuutlikkus sh värvatakse ja koolitatakse tõlke ning võetakse kasutusele uusi IKT-lahendusi sh kaugtõlke kasutamiseks.</p>		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)</p> <hr/> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					

Võimekuse eesmärk					
3. Suurendatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust nende õigustest ja kohustustest sh arendatakse inimkeskset, erapooletut ja proaktiivset nõustamisvõimekust.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					
Võimekuse eesmärk					
4. Tagatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesistumisele ja hulgale vastav analüüsi-, ennetus- ja korrakaitsevõimekus sh on värvatud ja koolitatud vajalik hulk rahvusvahelise kaitse valdkonna töö eksperte (sh korrakaitse valdkonnas, päritoluriikide olukorra analüüsi ja juhiste valdkonnas ning haavatavuse hindamise ja lapsesõbralike menetlusvõtete valdkonnas).	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					
Võimekuse eesmärk					
5. Tagatakse valmisolek toimetulekuks rändekriisidega sh eelkõige Euroopa Liidu solidaarsusalgatuste, ajutise kaitse, ümberasustamise ja -paigutamise tegevustes osalemiseks, kaasa arvatud menetlusvõimekuse tagamine välisriikides.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					

Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele on tagatud vastuvõtutingimused ja toetavad teenused, lähtudes nende kultuurilisest, soolisest, usulisest, keelelisest jm taustast.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, SOM SKA, KUM, HTM, MKM, RAM, KOV-d erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtutingimused on tagatud ja arendatud EUAA soovitatud standardeid arvestades sealhulgas on loodud vajalik võimekus täiendavateks majutuskohtadeks ja elukohtadeks suurenenud rändesurve ja kriisi olukorras.	SOM, SOM SKA	SIM, PPA, RAM, MKM	2024–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.2. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesisumisele ja hulgale vastav vastuvõtuvõimekus, sh iseseisvat toimetulekut toetavad teenused ja vajalikud koolitused haavatavat gruppide toetamiseks.	KUM	SOM, SKA, KOV, lepingu-partnerid	2024–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.3. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust tööturule sisenemise võimalustest ning tööandjate valmidust ja võimekust rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saajaid tööle võtta.	Eesti Töötukassa	SOM, lepingu-partnerid	2024–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.4. Rahvusvahelise kaitse saajate kohalikesse omavalitsustesse elama asumine on kestlikult korraldatud sh on tagatud välismaalase vajadustele ja võimekustele kohandatud tugiisikuteenus.	SOM SKA	SOM, lepingu-partnerid, KOV-id	2024–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm

Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine

Võimekuse eesmärk					
1. Eesti riikluse kindlustamiseks ja ühiskonna sidususe tagamiseks on jätkatud kodanikustaatus väärtustamise ja riigiidentiteedi tugevdamisega seotud tegevusi (nt Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras saanud isikute tunnustamis-üritused ja sellealane teabevahetus; kodanikupäev; erinevad projektid, sidususe majakate kontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine jne).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KUM, SA Hoolekandeteenused, KOV-id			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁵
<i>Hetkel programmis arendusülesandeid planeeritud ei ole, viiakse ellu tegevusi lähtudes võimekuse eesmärgist.</i>					

Võimekuse eesmärk					
2. Tõstetud on välismaalaste, sh määratlemata kodakondsusega isikute valmidust taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust, selleks on neid teavitatud, pakutud ettevalmistuskoolitusi ja tasuta keeleõpet (sh tagatud tasustatud õppepuhkus).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SKA, PPA, KUM, HTM, INSA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Hetkel programmis arendusülesandeid planeeritud ei ole, viiakse ellu tegevusi lähtudes võimekuse eesmärgist.</i>					

¹¹⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.2. Migratsioonijärelevalve

Eesmärk

Migratsioonijärelevalve poliitika tagab tõhusa järelevalve välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis ajutise viibimise, elamise ja töötamise üle. Arendus- ja koostöötegevused aitavad tagada avalikku korda ja riigi julgeolekut, ennetada ja vähendada välismaalaste ebaseaduslikku riiki sisenemist, riigis viibimist ja töötamist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Keskmine Eestis ebaseaduslikult viibimise aeg enne välismaalase tabamist (päevades)	-	Mõõdik töötati välja 2021. aastal	75 (62)	≤ 75	≤ 75	≤ 75	≤ 75	≤ 75	PPA
Kontrollitud ettevõtetes tuvastatud ebaseaduslike töötavate välismaalaste osakaal	Andmed puuduvad	10%	< 9% (11%)	< 8%	< 7%	< 6%	< 5%	< 5%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuse eesmärki aitab saavutada Politsei- ja Piirivalveamet migratsioonijärelevalve teenuse kaudu.

Migratsioonijärelevalve tõhustamiseks luuakse uusi ja ajastatakse olemasolevaid IKT lahendusi, et parandada riskianalüüsi suutlikkust, reageerimisvõimekust ja asutuste vahelist teabevahetust; koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga tõhustatakse meetmeid ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks; suurendatakse ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust ebaseadusliku rändega seotud riskidest; arendatakse koostööd liikmesriikide ja kolmandate riikidega, et võidelda ebaseadusliku rände, sh piiriülese kuritegevuse vastu.

Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine

Võimekuse eesmärk					
1. Koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga on võetud kasutusele tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks. Sh on suurendatud ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust seadusliku rändega seotud riskidest ning arendatud on migratsioonijärelevalve alast koostööd.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, SOM, HTM, JUM, RAM, MTA, TI</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁶
1.1. Ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks on loodud uusi ja täiendatud olemasolevad IKT lahendusi (MIGIS, TURS) ning tagatud koostalitlusvõime siseriiklike ja rahvusvaheliste infosüsteemidega.	PPA	SIM, SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Koostöös partneritega koostatakse õigusaktide eelnõud migratsioonijärelevalve tõhustamiseks ja infosüsteemi MIGIS kasutuselevõtuks ja efektiivseks rakendamiseks.	SIM	SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama

¹¹⁶ Lõimumise teemad on kajastatud „Sidusa Eesti arengukavas 2030“.

¹¹⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Eesmärk

Eesti on turvaliste digitaalsete dokumentide väljaandmises maailma liider. Loodud on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem arvestades avaliku korra ja riigi julgeoleku vajadusi. Tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele, mis ühtlasi võimestavad infoühiskonna arendamise eesmärgi.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Eesti elanike osakaal, kes kasutavad riiklikku eID (MID, ID1) vahendit vähemalt kord aastas ¹¹⁷	64% (2019)	≥ 70% (63%)	≥ 70% (69%)	≥ 70% (-)	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	≥ 74%	≥ 74%	RIA
E-taotluskeskkonnas Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotluse esitanute osakaal ¹¹⁸	21%	> 25% (29%)	> 35% (45%)	> 40% (60%)	> 45%	> 45%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: isikutuvastuse teenus, isikut tõendavate dokumentide väljaandmise teenus, identiteedihalduspoliitika kujundamise teenus. Usaldusväärse ja turvalise identiteedihalduspoliitika abil tagatakse, et olemas on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem, tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele. Keskendutakse identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse ja turvalise ning tõsikindla isikutuvastuse tagamisele, valdkonna nutikale arendamisele, isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvahelise koostööle.

¹¹⁷ Kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist.

¹¹⁸ Mõõdikus kasutame algväärtusena Eesti kodaniku passi ja isikutunnistust.

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine

Võimekuse eesmärk

1. Tagatud on valdkonna tulemuslik ja jätkusuutlik haldamine ja juhtimine, tõhus ja tulemuslik koostöö ning suutlikkus ja reageerimisvõimekus esilekerkivate probleemide lahendamisel.

Identiteedihalduspoliitika¹¹⁹ aluspõhimõtete elluviimiseks on tagatud tõsikindel füüsiline ja digitaalne isikutuvastamine ning digitaalne allkirjastamine. Tagatud on teenuste kliendisõbralikkus ning kasutusel on nüüdisaegsed, turvalised ja automatiseeritud tehnoloogilised lahendused.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, RAM, VÄM, RIA, EAS, MTA, SK, muud erasektori osapooled

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²⁰
1.1 Tagatud on välisriigi ja Eesti loodud digitaalsete identiteetide ühildatavus.	MKM	SIM, JUM, RAM, RIA, RIK, PPA, SMIT	2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2 Koostatud on riiklik toimepidevusplaan sertifitseerimis- ja usaldusteenuste osutamise katkemise korral lepingulise partneri poolt.	MKM	SIM, RIA, PPA, SMIT	2025	RE	MKMi tulemusvaldkonna programm
1.3 Biomeetriliste andmete töötlemist korraldatakse riigis ühtse identiteedihalduspoliitika raames (ABIS projekt).	SIM, PPA	SMIT	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2024–2027“
1.4 ID1 formaadis isikut tõendavate dokumentide, isikustamisteenuse ja sertifitseerimis- ning usaldusteenuste hange on läbi viidud ja leping sõlmitud.	PPA, RIA	SIM, MKM, VÄM, SMIT, RIA	2025	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.5 ID1 formaadis dokumentide uue tootmislepingu ja sertifitseerimis- ning usaldusteenuste osutamise leping on rakendatud.	PPA	SIM, SMIT, VÄM, RIA	2025	RE	sama

¹¹⁹ Identiteedihalduspoliitikanä käsitatakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui ka elektroonilises keskkonnas. Digitaalne identiteet on õiguslik abstraktsioon, mis võrdustab digitaalset isikutuvastamist ja antud digitaalallkirja vahetu füüsilise isikutuvastamise ja omakäelise allkirjaga. Digitaalne identiteet on Eesti õiguskorras isik ise. Õiguslikult on digitaalne identiteet sama isiku füüsilise identiteediga. Isikut tõendava digitaalsete dokumentide kasutamine asendab enamasti õiguslikult isiku füüsilist kohalolu nii isikutuvastamiseks kui ka toimingute sooritamiseks, kuigi tegelikult teeb isik neid toiminguid üksnes digitaalselt.

¹²⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.6 Arvestades eestlaste diasporaaga ¹²¹ võetakse välisesindustes kasutusele kliendisõbralikud ja automatiseeritud protsessid dokumentide väljaandmise ja isikutuvastamise menetluses (näiteks kulleriga väljastamine, tehisintellekt)	SIM, PPA, VÄM	MKM	2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade programmid
1.7 Välja on töötatud tõsikindel kaugtuvastuse lahendus isikut tõendavate dokumentide väljaandmisel.	PPA, VÄM	SIM, VÄM	2026	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.8 Loodud on sertifikaatide kauguuendamise lahenduse võimekus.	RIA	MKM, PPA	täpsustub	RE	„Siseturvalisus 2024–2027“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.9 PPA e-teenuseid on edasi arendatud ja võetud kasutusele sündmusteenused.	PPA	SIM, SMIT, MKM	2026	RE, välisvahendid	sama
1.10 Piloteeritud ja kasutusele on võetud iseteeninduslikud lahendused (sertifikaatide aktiveerimine iseteeninduses, iseteeninduskioskid biomeetria hõiveks ja taotluste esitamiseks väljapool PPA teenindussaal).	PPA	SIM, SMIT	2026	RE, välisvahendid	sama
1.11 Edasi on arendatud ja automatiseeritud eel- ja järelkontrolli lahendusi E-residentidele.	PPA	SMIT, EAS	2026	RE, välisvahendid	sama
1.12 E-residentidele on edasi arendatud ja automatiseeritud korduva taotlemise ja digitaalse identiteedi väljastamine.	PPA	SMIT, EAS	2026	RE, välisvahendid	sama

¹²¹ Hinnanguliselt elab välismaal ligikaudu 250 000 eestlast.

MEEDE 5. Tark ja innovaatiline siseturvalisus

Meetme eesmärk: Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Meetme kirjeldus: Keskendutakse personali taseme- ja täiendõppele, teadus- ja arendustegevusele, sh nutikatele lahendustele ja innovatsioonile.

Meetme peavastutaja: Siseministerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Sisekaitseakadeemia, Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

Meede koosneb kolmest programmi tegevusest:

1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias
2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus
3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Sisekaitseakadeemiasse esitatud sisseastumisavalduste arv avalikul konkursil	(1003)	(1118)	(857)	820	920	920	920	920	SKA
Teadurite arv Sisekaitseakadeemias (<i>taandatuna täistööajale 31.12. seisuga</i>)	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)	8 (7)	12	14	16	16	16	SKA
Sisekaitseakadeemia publitseeritud poliitika kujundamist ja rakendamist toetavate raportite ja mõttepaberite arv	(13)	(7)	(15)	17	17	17	17	17	ETISE klassifikaator 2.5.

Olukorra analüüs

Piisava ja motiveeritud personali tagamiseks on vaja suuremas matus väljaõpet

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine sõltub arengukavas strateegiliselt õigete valikute tegemise ja arengusuundade seadmise kõrval ka teenuse osutajate olemasolust, nende motiveeritusest ja kvaliteedist. Keskkel kohal on küsimus – kuidas tagada vajalikul arvul hea väljaõppega ja motiveeritud personali, et pakkuda piisaval tasemel siseturvalisuse teenuseid^{122?}

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine¹²³ ja eriteenistujate siirdumine pensionile, toob kaasa **raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel**. Konkurents asutuste vahel ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. Täpsemini lahku igal aastal teenistusest u 800 töötajat, neist 420 eriteenistujat. Teenistusest lahkuvate eriteenistujate arv suureneb veelgi. Prognoosi järgi läheb järgneva viie aasta jooksul pensionile keskmiselt 200 eriteenistujat aastas.

Personalinappus siseturvalisuse valdkonnas toob igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval kaasa ka riski, et võimalike ulatuslikumate kriiside korral on abi osutajad ülekoormatud ja teenuste pakkumine raskem. Vajame juurde märkimisväärselt rohkem inimesi, et tagada valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. Seetõttu on vajalik **leida parimaid ja paindlikke võimalusi, et suurendada personali**

siseturvalisuse valdkonnas ja tööd automatiseerida. Kutseliste teenistujate kõrval on oluline ka vabatahtlike panus. Hästi välja õpetatud vabatahtlikud peavad moodustama koos kutseliste teenistujatega ühtse meeskonna.¹²⁴

Paindlikud taseme- ja täiendusõppe võimalused muutuvad üha olulisemaks

Eelnevat arvesse võttes on meetme üheks oluliseks sihiks, et taseme- ja täiendusõppe võimalused siseturvalisuse valdkonnas oleksid paindlikud. Kui seni oleme tasemehariduse pakkumisel peamiselt keskendunud noortele, siis demograafilistest muudatuste tõttu näeme vajadust laiendada sihtgruppi üle 30-aastaste inimestega, kel juba on töökogemus ja enamasti ka lapsed, ning neile on paindlik õppekorraldus ainus võimalus ühitada töö-, pere- ja koolielu.

2023. aastal sõlmitud koalitsioonileping ja selle elluviimiseks koostatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm toovad esile sisekaitse hariduse edendamist. Väliskeskonna kiiretele muudatustele operatiivseks reageerimiseks peaksime senisest kiiremini suutma pakkuda uute teadmiste omandamiseks täiendusõpet ning leidma lahendused ka tasemeõppe paindlikumaks muutmiseks. Eesmärgiks on 2025. aasta sügisel alustada uue õppekavaga, kus on kutseharidus integreeritud kõrgharidusõppesse.

¹²² Kasutatud üldmõistena ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevate asutuste, vabaihenduste ning ettevõtete kohta.

¹²³ Rahvastikuprognooside järgi ligikaudu 13% aastaks 2040 (allikas: Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi taustamaterjal „Eesti 2035“ faktileht, november-detsember 2018).

¹²⁴ Vabatahtliku tegevuse arendamist on käsitletud meetmes „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

Sisekaitseakadeemia muutub väärtuslikuks partneriks teadus-, arendus- ja innovatsiooni valdkonnas

2021. aasta lõpus eraldas Vabariigi Valitsus Sisekaitseakadeemiale teadus- ja arendustegevuse võimekuse tõstmiseks 3,765m miljonit eurot järgmiseks neljaks aastaks. Julgeolekukeskkond meie ümber on heitlik, mistõttu on oluline teadmispõhise info jagamine ka laiemale avalikkusele. Saadud lisarahastusega soovime aluse panna sisejulgeoleku valdkonnas Tallinna koolkonna loomisele. Selleks on suurendatud teadurite arvu Sisekaitseakadeemias. 2022. aastal loodi „Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus“, mille peaesmärgiks on satelliit- ja mehitamata lennuvahendite seiretehnoloogia ning mehitamata lennuvahendite tuvastamise, tõrje ja digikriminalistika integreerimine siseturvalisuse valdkonna teenustesse. Keskus on edaspidi koostööpartner ka kaitsetööstusettevõtetele uute tehnoloogiate katsetamisel siseturvalisuse valdkonnas, selleks on Sisekaitseakadeemia liitunud NATO DIANA initsiatiiviga. Saadud rahastus on neljaks aastaks, mistõttu on vajalik leida lahendus teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikuks rahastamiseks ning väärtuse loomiseks siseturvalisuse poliitika kujundamisel ja rakendamisel.

Süsteemne innovatsioon aitab senisest tõhusamalt lahendada siseturvalisuse valdkonna probleeme

Arengukava perioodil oleme uue ajastu lävel, mil inimese ja tehnoloogia koostöövõime saab olema määrava tähtsusega. Neljas tööstusrevolutsioon ning digi- ja infoajastu on kujundanud keskkonna, mis vajab uudse paradigma kujundamist, et saavutada eelseisval kümnendil siseturvalisusega seotud eesmärgid. Uus ajastu on toonud kaasa uute suurte probleemide tekke, ent pakub ka uusi võimalusi ja tööriistu, sh eeltoodud personali-probleemidega tegelemiseks. Uue ajastu üks olulisimaid märksõnu on **innovatsioon**¹²⁵. Vajaduse

rakendada innovatsiooni tingivad ühelt poolt kasvavad ja üha keerukamad valdkondlikud ning ühiskondlikud väljakutsed ja probleemalad, teisalt aga praegu olemasolevate lahenduste piiratus või puudulikkus, mille tõttu on paratamatult vaja uuendusi.

Siseturvalisuse valdkond on juba praegu avatud innovatsioonile, mis hõlmab tööprotsesse ja juhtimist, töötajate mõtteviisi ja tööharjumusi, aga ka suutlikkust luua ja ellu rakendada uusi ideid ning võtta kasutusele uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi. Samas on valdkonnas vajalik praeguste teadmiste ja oskuste piiri ulatuslikult laiendada, võtta kasutusele oluliselt enam nutikamaid, tõhusamaid, kiiremaid ja täpsemaid lahendusi.

Siseministerium töötas 2020. aastal välja hindamismetoodika innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks, mis võimaldab hinnata asutuse muutumis- ja kohanemisvõimet. 2021. aastal hinnati Päästeameti innovatsiooniküpsust. 2022. aastal viidi hindamine läbi PPA-s ja Häirekeskuses. Kõik kolm asutust asuvad teisel tasemel, mis tähendab, et organisatsioonil on innovatsioonijanu, aktiivselt otsitakse viise innovatsiooni rakendamiseks ja järjepidevalt kasvab innovatsiooni kogemuste pagas. Innovatsiooni jaoks on vaja keskkonda, mis seda soosib. Kõigi kolme organisatsiooni inimesed on innovaatilised, sellele aitab kaasa organisatsioonikultuur, kuid järgmisele küpsustasemele jõudmiseks tuleks võimaldada töötajatele rohkem aega arendustöök. Siseturvalisust pakkuvad asutused soosivad innovatsiooni. Arendusprotsessides on kõige rohkem takistusi seotud IT-arendustega.

Seega, on vaja kasutusele võtta parimad tehnoloogilised lahendused, mis võimestaksid valdkonna inimeste tegevust ja arvestaksid väheneva tööjõuga. Sealhulgas tuleb arendada välja suutlikkus tarkade tehnoloogiate lõimimiseks tööprotsessidesse¹²⁶ ja kasvatada suutlikkust olla tulevikuks valmis¹²⁷.

¹²⁵ Innovatsioon on uuenduslike ideede arendamise protsess, mille tulemusena on ellu viidud konkreetsed muudatused, mis parandavad olulisel määral süsteemi toimimist. Innovatsiooni mõiste sisaldab endas nii 1) uute toodete/teenuse loomist (tooteinnovatsioon); 2) toodete/teenuste osutamise protsessi muutumist tõhusamaks ja/või paindlikumaks (protsessiinnovatsioon); 3) juhtimisstruktuuri ja –meetodite muutmist (organisatsiooniline innovatsioon). Samuti võib innovatsioon olla järkjärguline olemasolevate lahenduste parandamine (järkinnovatsioon) või midagi murranguliselt uut (radikaalne innovatsioon).

¹²⁶ Ava- ja suurandmete analüüsimine ja kasutamine, tehisisintellekti ja masinõppe lahenduste sissetoomine, automatiseerimine ja autonoomsete süsteemide kasutuselevõtt, tarkade sensorite ja muude uute teadmusallikate kasutamine, asjade interneti rakendamine tööprotsessides jpm.

¹²⁷ Tulevikuks valmisolek, sh võimekus tuleviku arenguid ette näha ja modelleerida. Aga ka sekkumisvajaduse ennustatäpsuse suurendamine (ingl *predictive policing*), mis võimaldab ennetavat tegutsemist.

Meetme olulisemad väljakutsed olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2027

- **Siseturvalisuse ja sisejulgeoleku asutuste reageerimissuutlikkuseks ning erinevate ohtude, õnnetuste ja kriisidega toimetulemiseks ja nende ennetamiseks peame tagama piisaval arvul töötajaid.** Selleks peame pakkuma töötajatele väärilist töötasu, soodustama töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmist ning välja õpetama tänasest suuremas mahus töötajaid. Siseturvalisuse pakkumisel on oluline, et meie teenistujaid on asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed, kes saavad oma töö eest väärilist tasu. Väljaõppes kasutame parimaid eksperte.
- **Peame garanteerima piisavas mahus õppekohti, kvaliteetsel ja moodsal tasemel õppe ning õppimistingimused.** Selleks arendame taristut rahvusvaheliselt õppe-, teadus- ja innovatsioonikoostöö võimendamiseks Väike-Maarjas, Narvas ja Tallinnas. Rikastame kaasaegsete tehnoloogiliste lahendustega õpi- ja treeningkeskkondi ning jätkame olemasolevate nutikat kasutust. Esmajärjekorras tuleb välja arendada Väike-Maarja harjutusväljak ja Sisekaitseakadeemia Tallinna õppekompleksi ühiselamud.
- **Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse suurendamine ja jätkusuutlikkus.** Muudame akadeemia tugevaks turvalisuse ja julgeoleku teaduse suundumuste kujundajaks ning saavutame teadusasutuseks evalveerimise. Järgnevate aastate eesmärk on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse välja arendamine lähtuvalt siseturvalisuse strateegilistest arenguvajadustest ning selle jätkusuutlikkuse kindlustamine nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt.
- **Sisekaitseakadeemia rolli täpsustamine kriiside ennetamisel ja kriisideks reageerimiseks.** Kavas on luua terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll kriiside ennetamisel nii taseme- ja täiendõppes kui ka teadus- ja arendustegevuses ning milliseid võimalusi saab Sisekaitseakadeemia pakkuda kriisidele reageerimisel.

Alameede ehk programmi tegevus 5.1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus

Sisekaitseakadeemias

Eesmärk

Tasemeõpe aitab tagada siseturvalisuse valdkonnas piisava teenistujate järelkasvu. Täienduskoolituste abil on töötajate teadmised ja oskused pidevalt ajakohastatud ning toetavad töökohale seatud ootuste ja eesmärkide täitmist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 tegelik	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Nominaalajaga lõpetajate osakaal	83,73%	≥ 80% (86,51%)	≥ 80% (86,7%)	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	SKA
Täiendkoolituses aasta jooksul osalenud õppijate arv	4932	≥ 4000 (5899)	≥ 4000 (7846)	≥7000	≥7000	≥7000	≥7000	≥7000	
Täiendõppe maht koolituspäevades	1823	(2185)	(2628)	≥2500	≥2500	≥2500	≥2500	≥2500	

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuse maksumuses kajastab oma teenuste prognoositavat kulu Sisekaitseakadeemia ja pakub tasemeõppe läbiviimise teenust ja täiendusõppe teenust.

Sisekaitseakadeemia valmistab kutse-, kõrg- ja magistrihariduse tasemel ette spetsialiste sisejulgeolekuasutustele (sh politsei, piirivalve, päästeala, samuti vanglateenistus ning maksu- ja tollisüsteem). Õppetöö toimub 16 õppekaval. Alates 2022. aastast on akadeemial õppeõigus rahvusvahelises ühisõppekavas Strateegiline piirihaldus. Õppekavadele vastuvõtt ei ole alati regulaarne ja stabiilne ning riiklik koolitustellimus konkreetsetele õppekohtadele pannakse paika ametite, akadeemia ja Siseministeeriumi koostöös sõltudes siseturvalisuse valdkonna personalivajadusest ja riigieelarve võimalustest.

Täiendusõppes keskendub Sisekaitseakadeemia teemadele, mis on otseselt seotud tasemeõppe õppekavadega. Ligi 80% koolituse mahust viiakse läbi Siseministeeriumi valitsemisala asutustele ja teistele oma partnerametitele. Samas on aina enam akadeemia klientideks teised turvalisust tagavad organisatsioonid (ametid, inspeksioonid, turvafirmad, munitsipaalpolitsei, kaitsevägi), samuti suured era- ja riigiettevõtted (Tallink Grupp AS, AS Tallinna Lennujaam jt). Lisaks korraldab Sisekaitseakadeemia 17 gümnaasiumis sisekaitseõpet, pöörab järjest rohkem tähelepanu vabatahtlike koolitamisele (abipolitseinikud, vabatahtlikud päästjad) ja kaasab ka laiemat sihtrühma turvalisuse ja sisejulgeoleku erinevate aspektide üle arutame (loengusari „Turvaline Eesti“).

2024. aastal on olulised järgmised arendused: suurendatakse politseihariduse õppekohtade arvu; uuendatakse sisekaitselist koolitussüsteemi; uuendatakse tasemeõppe õppekavad ja töötatakse välja täiendõppe õppekavad küber-kuritegevuse vastaseks võitluseks alg- ja kesktasemel; luuakse terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll taseme- ja täiendõppes kriiside ennetamisel; jätkatakse FRONTExi väljaõppekeskuse kontseptsiooni loomisega; alustatakse Tallinnalinnaku ühiselamute uuendamisega; jätkatakse Väike Maarja taktikalise väljaõppe keskusearendamiseks vajalike tegevustega.

Võimekus 5.1.1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias

Võimekuse eesmärk				
1. Tagatud on siseturvalisuse valdkonna teenistujate piisav järelkasv ning töötajate teadmised ja oskused on pidevalt ajakohastatud.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA		
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE		
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Suurendatud on siseturvalisuse väljaõppe võimalusi, sh uuendatud sisekaitselist haridussüsteemi.	SKA	PPA, PÄA, HÄK, EMTA, JUM, SIM, HTM	2024–2025	RE/ lisavajadus
1.2. Uuendatud on tasemeõppe õppekavad ja välja on töötatud täiendõppe õppekavad küberkuritegevuse vastaseks võitluseks alg- ja kesktasemel.	SKA	PPA, SMIT, SIM	2024	RE/ lisavajadus
1.3. Loodud on terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll taseme- ja täiendõppes kriiside ennetamisel.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, RK	2024	RE/ lisavajadus
1.4. Loodud on FRONTExi väljaõppekeskuse kontseptsioon ja alustatud on koolitustega Ida-Virumaal.	SKA	PPA, SIM	2024–2026	RE/ lisavajadus
1.5. Tallinna linnaku ühiselamud on uuendatud.	SKA	RKAS, SIM	2024–2027	RE/ kinnisvara juhtimiskava
1.6. Väike-Maarja harjutusväljak on välja arendatud.	SKA	RKAS, SIM	2024–2027	RE/ kinnisvara juhtimiskava

Alameede ehk programmi tegevus 5.2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus

Eesmärk

Sisekaitseakadeemia on väärtuslik partner siseturvalisuse valdkonnale teadus- ja tõenduspõhiseks poliitikakujundamiseks ning innovaatiliste lähenemiste ja lahenduste kasutuselevõtu toetamisel.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	2027	Allikas
Teadustöö kohustusega teenistujate arv Sisekaitseakadeemias (<i>taandatuna täistööajale 31.12. info</i>)	-	-	(50,35)	51	51	51	51	51	SKA
Sisekaitseakadeemias publitseeritud kõrgetasemeliste publikatsioonide arv	(24)	(32)	(20)	25	30	30	30	30	ETISE klassifikator 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.1
Sisekaitseakadeemias korraldatud teadussündmuste arv	-	-	(29)	30	35	40	40	40	SKA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Sisekaitseakadeemia ja pakub selleks teadusarenduse ja innovatsiooni korraldamise teenust.

Sisekaitseakadeemia teadustegevusel on kaks põhieesmärki – toetada õppeprotsessi, õppevahendite ja õppejõudude pidevat arengut ning luua uusi teadmisi ja innovaatilisi lahendusi nii akadeemia kui ka avalikule ja erasektorile. Akadeemias viiakse läbi rakendusuringuid, tehakse koostööd ja pakutakse konsultatsioone kõigile organisatsioonidele, kes aitavad luua turvalisust ja tagada julgeolekut nii Eestis kui ka mujal maailmas. Eesti Teadusinfosüsteemi teadustegevuse koondülevaates hoiab Sisekaitseakadeemia juhtpositsiooni teiste sarnaste rakenduskõrgkoolide arvestuses. Sisekaitseakadeemia annab välja ingliskeelset teadusajakirja „Proceedings, Estonian Academy of Security Sciences” ja alates 2022. aastast eestikeelset „Turvalisuskompassi”.

Võimekus 5.2.1. Sisekaitseakadeemia kui siseturvalisuse valdkonna kompetentsikeskus

Võimekuse eesmärk				
1. Sisekaitseakadeemia viib läbi teadus- ja arendustööd, sealhulgas teeb rakendusuuringuid ning annab eksperdiarvamusi akadeemia tegevusvaldkondades, aitab kaasa innovatsioonile ja teadmiste siirdele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA		
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid		
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Suurendatud on Sisekaitseakadeemia teaduskeskuse võimekust siseturvalisuse ja sisejulgeoleku uurimiskeskuse ja mõttekojana. Pannakse alus sisejulgeoleku valdkonnas Tallinna koolkonna loomisele.	SKA	SIM, PPA, PÄA, KAPO, HÄK	2024–2029	RE/ välisvahendid/ lisavajadus
1.2. Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus pakub siseturvalisuse valdkonnas läbi teadus- ja arendustegevuse ametkondade üleheid rakendusuuringuid ja oskusteavet kaugseiretehnoloogiatega kaasnevate võimaluste integreerimiseks tegevusvaldkondadesse.	SKA	SIM, PPA, PÄA, KAM. Lennuakadeemia	2024–2027	RE/ lisavajadus
1.3. Sisekaitseakadeemia on evalveeritud teadusasutusena.	SKA	SIM, HTM	2024–2027	RE/ lisavajadus

Alameede ehk programmi tegevus 5.3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Eesmärk

IKT teenused on töökindlad ning kasutajate rahulolu teenustega on kõrge.

Meetme mõõdikud

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Teenuse kasutajate rahulolu	77%	- (82%)	≥ 77%	-	≥ 77%	-	SMIT, rahulolu uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Selle programmi tegevuse alla on koondatud Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse poolt pakutavad teenused teistele valitsemisaladele. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse 13 teenust, näiteks: vääртеomenetluse portaali teenus, mitu IKT teenust Transporiametile, samuti Rahapesu Andmebüroole.

4. Programmi juhtimiskorraldus

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest

Programm **ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas** riigieelarve koostamise käigus, et tagada kooskõla riigi eelarvestrateegia ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi **kooskõlastavad programmi kaudu oma teenuste raha planeerivad ministeeriumid** ning selle kinnitab valdkonna eest vastutav minister või ministrid pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist. Programm tehakse kättesaadavaks ja vajaduse korral esitatakse teadmiseks või arvamuse avaldamiseks teistele programmi eesmärkidesse panustavatele pooltele.

Programm annab suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Programmi elluviimist juhivad ja järelevalvet selle elluviimise üle teevad järgmised Siseministeeriumi asekantslerid:

- 1) sisejulgeoleku asekantsler (1., 2., 3. ja 4. meede),
- 2) pääste- ja kriisivalmiduse asekantsler (1, 2. ja 3. meede) ja
- 3) varade asekantsler (5. meede).

Programmi elluviimises osalev ministeerium koostab igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaate ja esitab selle lähtudes kokkulepitud tähtjast Siseministeeriumile. Siseministeerium koostab tulemusaruande tervikdokumendi. Arengukava täitmise aruandluse ja lõpparuande koostamisel lähtutakse seda reguleerivatest Vabariigi Valitsuse määrustest.

Et luua siseturvalisuse valdkonnast terviklik arusaamine ja tõhustada koostööd, **kajastatakse programmis võimekuste tulemuste ja alatulemuste juures nii nende asutuste vastutus, kes planeerivad nende pakutavate teenuste raha selles programmis, ent ka nende asutuste vastutus, kes oma teenuste raha siin programmis ei planeeri, kuid kelle panuseta jääks programmis nimetatud eesmärk saavutamata.** (Muul juhul eesmärkide saavutamisele positiivse mõjuga asutuste tegevusi dokumendis ei dubleerita).

Programm avalikustatakse Siseministeeriumi kodulehel.

Poolte rollid probleemide lahendamisel

Siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis nii riigiasutuste kui ka teiste poolte roll.

Joonis. Siseturvalisuse eesmärkidesse panustamise tasandid

Siseturvalisuse programmis on täpsustatud **riigiasutuste ja sealhulgas siseturvalisuse- ja õiguskaitseasutuste** rollid ja täpsed tegevussuunad turvalisuse eesmärkide saavutamisel. Programmis on kirjeldatud oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukavas on täpsustatud ka tegevussuundasid seoses **kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende koostööorganitega.** Nende peamine roll turvalisusele kaasaitamisel on see, et nad kujundavad kohaliku elukeskkonna, peavad haridusasutusi (turvaline õpikeskkond ja turvalist käitumist kujundav õpe), osutavad

sotsiaalteenuseid- ja toetusi, tegelevad ruumilise planeerimisega, edendavad avaliku korra kaitset ja ohutust ning võtavad asjakohase rolli kohalikul tasandil asetleidvate ohtude ja korrariikumiste ennetamisel, võimestavad kogukondi ja üksikisikuid, edendavad koostöö- ja ennetusvõrgustikke, viivad kohalikul tasandil ellu riiklikke programme, korraldavad inimestele elutähtsaid teenuseid, tagavad toimepidevuse plaani kõigi nende korraldavate teenuste toimimise jaoks ka kriiside ajal, aitavad kaasa piirkondlikule koostööle kriiside ajal. **Oluline panus on teistelgi pooltel, kelle turvalisust suurendava rolli soodustamisele programmis ka tähelepanu pööratakse:**

Kehtiv korrakaitseseedus näeb **igapäevase** rolli turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Eelkõige saab igapäevase turvalisuse tagamiseks panustada, vähendades iseenda riskikäitumist, suurendades ohutust, et ei oleks vaja tagajärgedega tegeleda. Programmis on ette nähtud mitmesuguseid sekkumisi, mis aitavad kaasa inimeste teadlikkuse, oskuste ja valmisoleku suurenemisele.

Siseturvalisuse valdkond toetub peale kutseliste teenistujate ka **vabatahtlikele**, kes panustavad nii sündmuste lahendamisse kui ka oma piirkonna turvalisuse hoidmisesse, ohtude ennetamisse. Arengukavas on kokku lepitud suunad, millega vabatahtliku tegevuse edendamisel arvestada.

Riigiasutuste kõrval on turvalisuse suurendamisel roll **eraettevõtetal**. Turvaettevõtted näiteks on mitmes kohaliku omavalitsuse üksuses lepingupartnerid avalikus kohas korra tagamisel, peale selle panustavad turvaettevõtted ennetustöösse nii oma klientide nõustamisel kui ka kogukondade turvalisuse loomisel laiemalt (nt kohaliku omavalitsuse üksuste nõustamine, osalemine turvalisusega tegelevate komisjonide töös, turvaettevõtete koostöö siseturvalisuse vabatahtlike ühendustega jne). Vähetähtsaks ei saa pidada mitmesuguseid ennetustooteid pakkuvate ettevõtete rolli, kes pakuvad nii kohustuslikke tooteid (nt suitsuandur) kui ka vabatahtlikke (nt targa maja lahendused). Programmis pööratakse tähelepanu, et riigiasutused aitaksid parandada eeldusi, sh õiguslikke, soodustamaks ettevõtete rolli turvalisuse suurendamisel. Ka teised **äri- ja vabauhingud** saavad siseturvalisuse tagamiseks panustada, näiteks toimida õiguspäraselt, teha koostööd ning tunnustada ja toetada siseturvalisuse vabatahtlikke.

Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega¹²⁸

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030 JA SISETURVALISUSE PROGRAMM

Eesti 2035	Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“	Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030
üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks 	üldised suunad säästvaks arenguks, heaolu kasv, ühiskonna sidusus 	suunad kuritegevusevastase võitluse osas
täpsustab seatud sihte, valdkondade panust turvalisuse loomisel 	aitab kaasa jätkusuutliku arengu eeldustele sh ühiskonna sidususele 	arvestab läbivalt põhialustega
Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030	Heaolu arengukava 2023–2030	Liiklusohutusprogramm 2016–2025
vigastussurmade, õnnetuste ja alkoholi tarbimise vähendamine, vaimne tervis 	sotsiaalne turvalisus, rändepoliitika eesmärkidele tugi 	Liiklussurmade sh elu, tervise ja varajahjude vähendamine
vigastussurmade, riskeeriva käitumise vähendamine 	elukvaliteedi parandamine, kogukondade elavdamine, turvatunne 	ei dubleeri, aga arvestab ja aitab kaasa sh hoiakute, keskkonna, järelevalve kaudu

¹²⁸ – tähistab teise arengudokumendi mõju siseturvalisuse valdkonnale. – tähistab siseturvalisuse mõju teise arengudokumendi sihtidele.

<p>Riigikaitse arengukava 2022–2031</p>	<p>Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035</p>	<p>Noortevaldkonna arengukava 2021–2035</p>
<p>sisejulgeoleku tagamine, asutuste valmisolek kriisi või rünnaku ajal, Eesti iseisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitse </p>	<p>toetab inimeste heaolu ja turvalisust üldoskuste arendamise, ühise kultuuri- ja väärtusruumi kaudu; turvaline õppekeskkond </p>	<p>noorte aktiivsus, üksijäämise ja eemaldumise ennetus sh toetav turvavõrgustik </p>
<p>eeldused tipuvõimetele, täpsustab tavaolukorras ja mitteriigikaitseliste kriiside jaoks vajalikku </p>	<p>täpsemad tegevussuunad ennetuse ja ohutu käitumise edendamiseks </p>	<p>täpsemad suunad ennetus-tööle ja sh noorsootööle, et aidata kaasa sotsiaalsetele oskustele ja riskikäitumise vähendamisele </p>
<p>Kultuuri arengukava 2021–2030</p>	<p>Spordipoliitika põhialused aastani 2030</p>	<p>Sidusa Eesti arengukava 2021–2030</p>
<p>mitmekesisust väärtustav ja turvatunnet toetav kultuuriruum; kaasamise ja osalemise toetamine </p>	<p>noorte positiivse käitumise ja ühiskondliku vastutuse edendamine </p>	<p>ühiskonna sidusus, jagatud riigiidentiteet, kohanemise toetamine, kodanike algatav hoiak, kodaniku-ühiskonna võimestamine </p>
<p>inimeste osalemise ja kogukondliku koostegutsemise soodustamine </p>	<p>kaudne mõju, nt spordiga seotud ennetustegevused </p>	<p>üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks, vabatahtliku tegevuse populariseerimine </p>
<p>Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2030</p>	<p>Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027</p>	<p>Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava 2030</p>
<p>Turvaline transpordi taristu, riskeeriva käitumise vähendamine, Schengeni piiriturvalisuse nõuetega arvestamine rahvusvahelise kauba- ja reisijateveo osas </p>	<p>valmisolek kiirgushädaolukordadeks </p>	<p>toiduohutus ja sellega seotud tööhutus; maa- ja rannakogukondade elujõulisus </p>
<p>Liiklussurmade ja sh elu ja tervise, varakahjude vähendamine ennetuse ning kiire abi pakkumisega </p>	<p>olulised tegevussuunad kriisideks valmisolekuks </p>	<p>turvaline elukeskkond on eeldus põllumajanduse arengukava eesmärkidele </p>
<p>Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030</p>	<p>Välispoliitika arengukava 2030</p>	<p>Eesti digiühiskond 2030</p>
<p>üldised suunad kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, Eesti haavatavuse vähendamiseks, eeldused keskkonnakahju ja inimkannatuste vähendamiseks </p>	<p>julgeolekut toetava rahvusvahelise keskkonna kujundamine, rahvusvaheliste suhete edendamine, reisimise riskikommunikatsioon, rahvastikuhalduse toetamine Eesti maine kujundamise kaudu </p>	<p>sihid küberjulgeoleku- ja turvalisuse osas, ennetus ja teavitus </p>
<p>pääste- ja kriisireguleerimis ja hädaolukordadeks valmisoleku edendamine, äärmuslike ilmastikuolude riskide maandamine </p>	<p>arvestab tegevussuundadega, mõjutab eri poliitikate kujundamisega Eesti rahvusvahelist mainet </p>	<p>küberkuritegevuse vastane võitlus, üldised eeldused inimeste ennetavaks Hoiakuks, E-residentsuse ja digitaalse identiteedi riskide maandamine, piiriüleste e-teenuste ja digitaalsete dokumentide edendamine </p>

Lisainformatsioon

www.siseministeerium.ee/stak2030

